

SYNTHESEVERSLAG VAN DE VOORTGANG VAN HET LUCHT- KLIMAAT-ENERGIEPLAN VAN HET BRUSSELS- HOOFDSTEDELIJK GEWEST

Jaar 1

APRIL 2024

SYNTHESEVERSLAG VAN DE VOORTGANG VAN HET LUCHT- KLIMAAT-ENERGIEPLAN VAN HET BRUSSELS- HOOFDSTEDELIJK GEWEST

Jaar 1 – April 2024

INHOUDSOPGAVE

1	INLEIDING	7
1.1	<i>HET LKEP: CONTEXT</i>	7
1.2	<i>SYNTHESEVERSLAG VAN DE VOORTGANG VAN DE UITVOERING VAN HET LKEP</i>	7
2	GRONDSLAGEN VOOR DE OPERATIONALISERING VAN HET LKEP	8
2.1	<i>Governance</i>	8
2.2	<i>Rollen en verantwoordelijkheden</i>	10
2.3	<i>Opvolgingsmethodologie</i>	11
2.4	<i>Het beoordelingsproces van het LKEP</i>	13
3	OVERZICHT VAN DE INHOUD VAN HET LKEP	14
3.1	<i>Verdeling per sector</i>	14
3.2	<i>Verdeling per bestuur</i>	14
3.3	<i>Overzicht van de gebruikte soorten instrumenten</i>	15
3.4	<i>Overzicht van de nagestreefde effecten</i>	16
4	OPVOLGING VAN DE MAATREGELEN VAN HET LKEP	16
4.1	<i>RAPPORTAGE 2024</i>	17
4.2	<i>Bouwsector</i>	18
4.3	<i>Transportsector</i>	32
4.4	<i>Sector Stedelijke omgeving</i>	41
4.5	<i>Sector Energie</i>	49
4.6	<i>Afvalsector</i>	56
4.7	<i>Voedingssector</i>	59
4.8	<i>Goederen- en dienstensector</i>	61
4.9	<i>Digitale sector</i>	65
4.10	<i>Sector Overige</i>	70
5	FEEDBACK EN AANBEVELINGEN	75
5.1	<i>UITVOERING VAN HET LKEP: OBSTAKELS EN UITDAGINGEN</i>	75
5.2	<i>CONCLUSIE EN AANBEVELINGEN</i>	77

INHOUD

Dit syntheseverslag behandelt de voortgang bij de uitvoering van het Lucht-Klimaat-Energieplan van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, dat op 27 april 2023 in derde lezing werd aangenomen door de Regering. Het geeft een stand van zaken over de vooruitgang van de operationalisering van het plan, na het eerste uitvoeringsjaar door de verschillende betrokken besturen.

DOEL

Het doel van dit verslag is om op een transparante en objectieve manier de informatie door te geven die nodig is om de voortgang bij de uitvoering van het LKEP te beoordelen aan de hand van opvolgingsindicatoren. Dit verslag is ook bedoeld om eventuele tekortkomingen in de tenuitvoerlegging van het LKEP vast te stellen en te wijzen op de risico's die de besturen op operationeel niveau hebben vastgesteld.

DOELGROEP

Dit verslag is een administratief document opgesteld door Leefmilieu Brussel in samenwerking met de besturen van de Interdisciplinaire Klimaatcel. Het is bedoeld voor alle spelers die de uitvoering van het Lucht-Klimaat-Energieplan van het Gewest willen beoordelen, in de eerste plaats het Comité van Klimaatdeskundigen, in zijn rol als onafhankelijke beoordelaar van het Brusselse klimaatbeleid.

EXECUTIVE SUMMARY

Het Lucht-Klimaat-Energieplan (LKEP) van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest werd goedgekeurd op 27 april 2023. Het stelt voor de komende 5 jaar de bijdrage vast van Brussel aan de internationale verbintenissen van België inzake klimaat en energie, en bepaalt ook de ambities van het Gewest op het vlak van luchtkwaliteit en rechtvaardige transitie. Een jaar na de goedkeuring publiceert Leefmilieu Brussel, in samenwerking met de verschillende betrokken gewestelijke besturen, dit syntheseverslag over de voortgang bij de invoering van het LKEP. Zoals bepaald in het Brussels Wetboek van Lucht, Klimaat en Energiebeheersing (BWLKE) brengt het jaarlijks verslag uit over de vooruitgang van het Gewest bij de uitvoering van zijn LKEP aan de hand van opvolgingsindicatoren.

Om de 360 maatregelen van het plan uit te voeren en op te volgen, richtte het Gewest in september 2023 de Interdisciplinaire Klimaatcel (IKC) op. Dit orgaan verenigt alle Brusselse besturen die betrokken zijn bij het LKEP en heeft als belangrijkste taken de operationalisering en opvolging van de maatregelen. De andere bestuursorganen die zijn opgezet, de taken en verantwoordelijkheden van elk van hen, de methodologie van de opvolging en de indicatoren zijn allemaal elementen, toegelicht in dit verslag, die bijdragen aan de succesvolle uitvoering van het hele plan.

Dankzij de medewerking van niet minder dan 70 agenten en deskundigen laat dit eerste opvolgingsverslag, na minder dan een jaar, een bemoedigende algemene status zien: in dit stadium is 10% van de maatregelen uitgevoerd en 61% ervan wordt momenteel geïmplementeerd.

De **bouwsector**, de voornaamste uitstoter van broeikasgassen in het BHG, krijgt bijzondere aandacht, zowel in het LKEP als via de Alliantie RENOLUTION, die verantwoordelijk is voor de uitvoering van de Brusselse strategie voor de renovatie van gebouwen met als doel het verdrievoudigen van het renovatiepercentage in Brussel. Een van de belangrijkste vorderingen sinds de goedkeuring van het LKEP betreft de opname in het BWLKE van het systeem van verplichte renovatie van het gebouwenbestand in Brussel. Door duidelijke eisen te stellen aan de renovatie van gebouwen, met energieprestatiedrempels die binnen bepaalde termijnen moeten worden gehaald, heeft het Brussels Hoofdstedelijk Gewest een regelgevend kader gecreëerd dat de spelers in staat stelt om te anticiperen en zich voor te bereiden op de komende veranderingen. De kwestie van de opname van energie-efficiëntie van een woning als criterium in het debat over de huurconventionering in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest blijft evenmin in de wacht staan.

Wat verwarming betreft, heeft het Gewest nieuwe eisen ingevoerd in de regelgeving in de richting van de geleidelijke uitstap van fossiele brandstoffen in onze HVAC-installaties¹. Het BWLKE omvat een verbod op de installatie van oliegestookte verwarmings- en/of warmwatertoestellen vanaf 2025, gekoppeld aan een verbod op het gebruik van oliegestookte boilers ouder dan 15 jaar vanaf 2035. Deze maatregelen zullen leiden tot een algemeen verbod op stookolie als verwarmingsbrandstof tegen 2040. Wat aardgasketels betreft, bepalen de laatste wijzigingen aan het BWLKE dat deze vanaf 1 januari 2025 worden verboden in projecten die uitsluitend bestaan uit nieuwe en gelijkwaardige (UAN) EPB-eenheden, en vanaf 1 januari 2030 in projecten die uitsluitend bestaan uit nieuwe, gelijkwaardige en sterk gerenoveerde EPB-eenheden. In dezelfde optiek is de regeling van RENOLUTION-premies aangepast in 2023: de premies voor gasgestookte verwarmingstoestellen zijn afgeschaft, ten gunste van extra middelen voor de ondersteuning van de installatie van warmtepompen voor verwarming en de aansluiting op een verwarmingsnet. Daarnaast wordt grondig nagedacht over het koolstofvrij maken van verwarming en koeling in het BHG (de “*decarbonisatiestudie*”). Er werd een beoordeling uitgevoerd van het

---

¹ HVAC: “*heating, ventilation and air-conditioning*”: verwarming, ventilatie en airconditioning

potentieel voor hernieuwbare warmte in het BHG en de verschillende beschikbare technologieën, en de belangrijkste obstakels voor de inzet van hernieuwbare warmte en koeling werden bestudeerd. In de komende maanden wordt samengewerkt met de Brusselse netbeheerders aan een zoneringsaanpak om wijken te identificeren waar het gebruik van een warmtenet geschikt zou zijn. Deze studie zou het Gewest de nodige informatie moeten verschaffen om ten laatste in 2025 de mijlpalen te bepalen op weg naar het koolstofvrij maken van verwarming en koeling in gebouwen.

Wat **transport** betreft, zijn het Good Move-plan en de Low Emission Zone (LEZ) twee essentiële pijlers voor het behalen van de gewestelijke doelstellingen voor het verminderen van de uitstoot van broeikasgassen en luchtverontreinigende stoffen. Dankzij het **Good Move-plan** is het modale aandeel van de auto in alle verplaatsingen van de Brusselaars gedaald tot minder dan een derde (van 38% in 2010 tot 27% in 2022) en is het gebruik van de fiets (van 3% naar 9%) en verplaatsingen te voet (van 32% naar 36%) gestegen². In het stadscentrum zijn er minder verkeersopstoppingen, is het aantal auto's met 20% gedaald en is het aantal fietsers met 20% gestegen. Op het gebied van belastingen wijst het verslag echter op een struikelblok dat te maken heeft met het slim systeem voor kilometerheffing waarin het Good Move-plan voorziet.

Naast het verminderen van het gebruik van personenwagens is het LKEP ook van plan om de geleidelijke uitfasering van voertuigen met verbrandingsmotor te ondersteunen, via de LEZ en de elektrificatie van het Brusselse wagenpark. De invoering van **de LEZ** heeft al geleid tot een vermindering van 30% in stikstofdioxideconcentraties op de drukste wegen, door het geleidelijk verbieden van de toegang tot het Brussels Gewest van de meest vervuilende voertuigen. Wat de elektrificatie van het wagenpark betreft, zijn er tot op heden meer dan 6.000³ laadpunten beschikbaar voor het publiek, waarvan de helft zich buiten de openbare weg bevindt (parkeerterreinen van winkels, kantoren, openbare parkings enz.) en de andere helft op de openbare weg. Deze cijfers zullen blijven stijgen in lijn met de vraag in Brussel.

Tegen de achtergrond van een groeiende vraag naar geïmporteerde goederen via e-commerce, zal ook de logistiek de komende jaren aanzienlijk moeten evolueren. Een grote stap voorwaarts op dit gebied is de lancering van de Green Deal voor emissiearme logistiek, waarbij ongeveer zestig organisaties zich hebben aangesloten. De grote infrastructuurprojecten die het LKEP plant om de ontwikkeling van emissiearme logistiek te ondersteunen, met name de ontwikkeling van het TIR Logistics Centre en het project van de multimodale logistieke hub op de site van Schaarbeek-Vorming, worden momenteel bestudeerd en concrete plannen zouden medio 2024 het licht moeten zien.

Wat de **zogenaamde 'indirecte' uitstoot** betreft, heeft de regering een methodologisch kader goedgekeurd om het Gewest in staat te stellen een begin te maken met het kwantificeren en opvolgen van wijzigingen in zijn indirecte uitstoot in verhouding tot de ambitieuze doelstellingen van het Gewest op dit vlak. Op basis hiervan is een eerste globale berekening van de indirecte broeikasgasuitstoot van het BHG uitgevoerd voor het referentiejaar 2019. Aansluitend hierop wordt er volop gewerkt aan het identificeren van de belangrijkste hefboomen voor het verminderen van de indirecte uitstoot van het BHG. De Good Food-strategie, de Shifting Economy en de verschillende instrumenten en ondersteunende maatregelen die zijn ingevoerd rond de circulariteit van materialen in de bouwsector maken al deel uit van deze dynamiek.

Wat betreft de noodzaak voor Brussel om **zich aan te passen** aan de gevolgen van de klimaatverandering, hebben de belangrijkste ontwikkelingen betrekking op de terbeschikkingstelling van een instrument voor de monitoring van de bodemkwaliteit (IQSB-Pro), de creatie van een kaart van het potentieel voor doorlaatbaarheid van de bodem en de voortzetting van verschillende projectoproepen voor de vergroening van

---

² <https://data.mobility.brussels/home/nl/observatorium/verplaatsingsgedrag/>

³ <https://electrify.brussels/nl> (15/05/2024)

de stad (Re-creatie, Klimaatactie, Vooruit met de Wijk enz.). In het kader van de ondersteuning die is opgezet om klimaatkwesties te integreren in de opdrachten van bepaalde overheidsinstanties, werden ze, met inbegrip van het luik inzake aanpassing, geïntegreerd in de beheersovereenkomst van de MIVB en de ontwerpbeheersovereenkomst van Hydria. Via de herziening van de GSV, voorziet het LKEP ook in de bestrijding van stedelijke hitte-eilanden, de ontwikkeling van een koelnetwerk, een geïntegreerd regenwaterbeheer, het behoud van een levende, kwalitatief hoogwaardige bodem, de ontwikkeling van de biodiversiteit, de vergroening, kwalitatief hoogwaardige groene ruimten, de stadslandbouw en de ontwikkeling van de productie van energie uit hernieuwbare bronnen. In dit stadium beantwoordt het ontwerp van de GSV zoals in tweede lezing aangenomen door de Regering aan deze uitdagingen. Op het moment van schrijven is het echter nog niet definitief aangenomen.

Hoewel het kwalitatieve werk dat wordt verricht door de betrokken besturen in dit verslag wordt benadrukt, maakt Leefmilieu Brussel aan het einde van dit eerste uitvoeringsjaar toch een aantal opmerkingen. Deze hebben met name betrekking op het gebrek aan budget en personeel voor de uitvoering van het LKEP in de Brusselse overheidsinstanties, en voor sommige zelfs een gebrek aan mandaat om dit te doen; het gebrek aan hiërarchie tussen politieke prioriteiten; de noodzaak voor elke overheidsinstantie om verantwoordelijkheid te nemen voor de maatregelen en om iedereen die betrokken is bij de uitvoering van het plan te responsabiliseren. Deze elementen worden uitgelicht omdat ze risico's vormen voor het behalen van de doelstellingen van het LKEP. Met het oog op deze risico's, is het de moeite waard om de reikwijdte van het Lucht-Klimaat-Energieplan, zoals bepaald in het BWLKE, in herinnering te brengen. Het LKEP is hét gewestelijke strategische document dat de hoeksteen vormt van de klimaat- en milieuacties die door het Gewest worden ondernomen, op een transversale manier in alle betrokken sectoren, en dat alle gewestelijke plannen en strategieën omvat die verband houden met deze kwesties en die door alle gewestelijke overheidsinstanties worden uitgevoerd. De in het plan vervatte maatregelen zetten het Gewest op een traject dat verenigbaar is met zijn verbintenissen voor 2030 en 2050, en het zijn diezelfde maatregelen die op Europees niveau worden opgevolgd en gerapporteerd. Als het bereiken van deze klimaatdoelstellingen werkelijk een van de prioriteiten van het Gewest is, is het essentieel dat het zich organiseert, of herorganiseert, om deze risico's te beperken en zich de middelen te geven die overeenkomen met zijn ambities.

1 INLEIDING

1.1 HET LKEP: CONTEXT

Op 27 april 2023 heeft de Brusselse Hoofdstedelijke Regering het nieuw gewestelijk Lucht-Energie-Klimaatplan (LKEP) in derde en laatste lezing goedgekeurd. In overeenstemming met het Brussels Wetboek van Lucht, Klimaat en Energiebeheersing (BWLKE), waren zes besturen betrokken bij het opstellen ervan: Leefmilieu Brussel, Brussel Huisvesting, Brussel Economie en Werkgelegenheid, Urban, Perspective, Brussel Mobiliteit.

Met zijn wettelijke basis in het BWLKE stelt het LKEP maatregelen vast om de doelstellingen van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest inzake luchtkwaliteit, klimaat en energie te verwezenlijken. Het wil ook de weerbaarheid vergroten van het Gewest in het licht van de reeds voelbare klimaatverandering en besteedt bijzondere aandacht aan het beginsel van sociale rechtvaardigheid bij de ontwikkeling en uitvoering van klimaatbeleid. Gezien de transversale aard van de uitdagingen die het LKEP het hoofd wil bieden, richt het zich op een groot aantal sectoren, op een geïntegreerde manier, waarbij prioriteit wordt gegeven aan de sectoren die de meeste broeikasgassen en luchtverontreinigende stoffen uitstoten. Het bepaalt in totaal 361 maatregelen die tegen 2027 moeten zijn uitgevoerd.

Volledig in lijn met de internationale klimaatverbintenissen die zijn aangegaan door België is het ook de bedoeling dat dit plan, als Brusselse bijdrage aan de Belgische klimaatactie, wordt geïntegreerd in het Nationaal Energie- en Klimaatplan (NEKP), waarvan een eerste versie in november 2023 bij de Europese Commissie werd ingediend.

Volgens de prognoses die vóór de goedkeuring van dit plan werden gemaakt, zouden de maatregelen die het bevat het Gewest in staat moeten stellen om tegen 2030 zijn doelstelling van een vermindering met 47% van de directe uitstoot van broeikasgassen ten opzichte van 2005 te bereiken, en zo de weg vrij te maken voor de gewestelijke doelstelling van koolstofneutraliteit tegen 2050.

Het plan is daarom niet weinig ambitieus en stelt een aantal concrete oplossingen voor om te beginnen met de transitie van het Gewest naar een koolstofarme, veerkrachtige samenleving. Het is tijd voor actie. De uitvoering van alle maatregelen in dit plan is cruciaal om de klimaatverbintenissen van het Gewest na te komen en de klimaatverandering te helpen bestrijden. Het is ook essentieel om ervoor te zorgen dat ons grondgebied bestand is tegen de klimaatverandering en om een goede luchtkwaliteit voor alle inwoners te garanderen.

1.2 SYNTHESEVERSLAG VAN DE VOORTGANG VAN DE UITVOERING VAN HET LKEP

Het LKEP als geheel zou het Gewest in staat moeten stellen zijn doelstellingen voor 2030 te halen en ons op die manier op een traject moeten zetten voor de vermindering van broeikasgasuitstoot dat verenigbaar is met koolstofneutraliteit in 2050. Dit traject betekent dat de maatregelen van het LKEP vandaag moeten worden geïmplementeerd. Het is duidelijk dat hoe eerder maatregelen worden genomen, hoe eerder ze effect zullen hebben.

Het BWLKE bepaalt dat maatregelen van het LKEP over een periode van 5 jaar moeten worden uitgevoerd. In overeenstemming met het tijdschema voor de bijwerking van het NEKP wordt deze periode voor dit LKEP bij wijze van uitzondering teruggebracht tot 4 jaar, aangezien het volgende LKEP in september 2027 moet worden goedgekeurd, en daarna elke 5 jaar. Dit iteratieve proces helpt om in het Brussels Gewest wat betreft klimaatbeleid een dynamiek tot stand te brengen die afgestemd is op de uitdagingen en de urgentie. Het

garandeert ook het progressiebeginsel, dat is vastgelegd in het BWLKE, volgens hetwelk bij de herziening van klimaatdoelstellingen systematisch moet worden gestreefd naar een hoger ambitieniveau. Dit betekent niet alleen dat het ambitieniveau elke 5 jaar moet worden opgetrokken, maar ook dat de nagestreefde doelstellingen geleidelijk in de praktijk moeten worden gebracht.

Nauwgezette opvolging is daarom noodzakelijk om ervoor te zorgen dat er vooruitgang wordt geboekt bij de uitvoering van de maatregelen. Daarom bepaalt artikel 1.4.15 van BWLKE dat Leefmilieu Brussel, in samenwerking met de andere betrokken besturen, een jaarlijks syntheseverslag moet publiceren over de voortgang van het LKEP, aan de hand van opvolgingsindicatoren.

Dit syntheseverslag is bedoeld als basis voor elke speler die de voortgang van het Gewest bij de uitvoering van zijn LKEP wil beoordelen, in de eerste plaats het Comité van Klimaatdeskundigen (CKD). Het werd in 2022 opgericht door het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en heeft als opdracht om de Brusselse overheidsmaatregelen te beoordelen met het oog op de verwezenlijking van de klimaatdoelstellingen en dus ook de uitvoering van zijn LKEP. Dit opvolgingsverslag moet daarom dienen als een instrument voor het CKD, dat het de informatie verschafft die het nodig heeft om deze jaarlijkse beoordeling uit te voeren.

Het doel van dit verslag is dan ook om verslag uit te brengen van de globale en sectorale voortgang over de uitvoering van het plan, en de lezer een synthese te geven van de nauwgezette opvolging door de Brusselse besturen. Elk van de 361 maatregelen van het LKEP wordt afzonderlijk gevolgd om hun voortgang te beoordelen. Het biedt transparante informatie over de status van de stappen die het openbaar ambt heeft genomen om deze maatregelen uit te voeren. Wat deze opvolging echter niet zegt, is of en in welke mate de geleverde inspanningen vruchten afwerpen in termen van de gestelde doelen. We verwijzen naar de emissie-inventarissen (van broeikasgassen en vervuilende stoffen) die elk jaar worden uitgevoerd en die de directe uitstoot van het Gewest registreren, en naar de jaarlijkse gewestelijke energiebalans.

Dit eerste verslag wordt gepubliceerd op de verjaardag van de goedkeuring van het LKEP. Het eerste deel van het verslag beschrijft de elementen die door het Gewest werden ingevoerd om dit plan operationeel te maken, in termen van bestuur, definitie van rollen en verantwoordelijkheden, methodologie van de opvolging en rapporteringsinstrumenten. Vervolgens geeft het een kort overzicht van de inhoud van het LKEP. Daarna wordt, sector per sector, een synthese gegeven van de voortgang bij de uitvoering van de maatregelen, waarna wordt afgesloten met de belangrijkste uitdagingen waarmee het Gewest wordt geconfronteerd bij de uitvoering van zijn LKEP en de aanbevelingen die Leefmilieu Brussel heeft gedaan in een poging om deze uitdagingen het hoofd te bieden.

2 GRONDSLAGEN VOOR DE OPERATIONALISERING VAN HET LKEP

In dit hoofdstuk worden de elementen beschreven die door het Gewest zijn opgezet om de uitvoering van de maatregelen van het LKEP en hun opvolging te coördineren. Gezien het aantal maatregelen, het transversale karakter van het plan en het aantal mensen dat betrokken is bij de concrete uitvoering ervan, was het voor het Gewest van essentieel belang om over een solide basis te beschikken waarop een groot programma zoals het LKEP kon worden gebaseerd.

2.1 GOVERNANCE

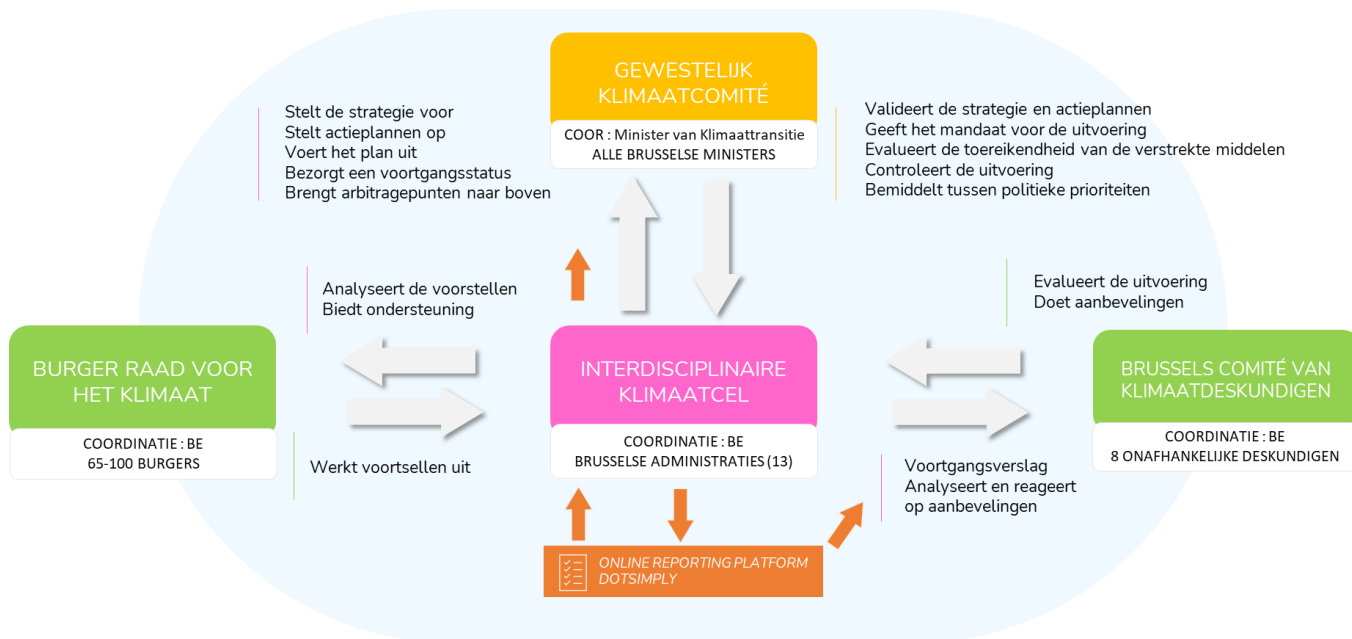
Het LKEP voorziet in of institutionaliseert verschillende bestuursorganen om ervoor te zorgen dat het Brusselse klimaatbeleid op een transversale en geïntegreerde manier wordt gecoördineerd en uitgevoerd. Het omvat de essentiële elementen van goed bestuur: (1) een uitvoeringsorgaan om de maatregelen te operationaliseren en

op te volgen: de Interdisciplinaire Klimaatcel; (2) een onafhankelijk deskundig orgaan om de uitvoering te evalueren: het Comité van Klimaatdeskundigen; (3) een burgerparticipatieorgaan om de bekommernissen van de Brusselaars door te geven: de Burgerraad voor het Klimaat; (4) en een politiek orgaan om de nodige afwegingen te maken: het Gewestelijk Klimaatcomité. Elke schakel versterkt, via het mandaat dat hem is toevertrouwd, de klimaatmaatregelen en verbetert de opvolging, doeltreffendheid, transparantie en samenhang ervan.

Onderstaand schema toont de banden tussen de verschillende bestuursorganen.

Afbeelding 1: De bestuursorganen van het LKEP De Interdisciplinaire Klimaatcel (IKC), de Burgerraad voor het Klimaat (BRK), het Gewestelijk Klimaatcomité (GKC) en het Comité van Klimaatdeskundigen (CKD)

(1) De Interdisciplinaire Klimaatcel (IKC)

Dit orgaan, dat wordt geleid door Leefmilieu Brussel, verenigt de Brusselse administraties en instellingen van openbaar nut die betrokken zijn bij het LKEP. Zijn opdrachten bestaan erin te zorgen dat de maatregelen van het LKEP in de praktijk worden gebracht, het monitoringwerk te organiseren, hiaten en zwakke punten in de uitvoering van deze maatregelen vast te stellen, de co-constructie van toekomstige plannen voor te bereiden en de integratie van de klimaatdimensie in de beleidsbrieven van de aangesloten overheidsorganisaties te beoordelen. De IKC werd midden september 2023 opgericht en komt elk kwartaal bijeen. Tot nu toe hebben 13 besturen/ION gereageerd en nemen ze deel aan de dynamiek die in gang is gezet rond het LKEP. Dit zijn Urban, Perspective, Brussel Huisvesting, de BGHM, Brussel Mobiliteit, de MIVB, Brussel Economie en Werkgelegenheid, Paradigm, Innoviris, Hub Brussels en de Haven van Brussel. Een aantal overheidsdiensten en organisaties van openbaar nut, zoals Brussel Fiscaliteit en Finance&Invest Brussels, hebben zich echter (nog) niet bij de beweging aangesloten.

(2) Comité van Klimaatdeskundigen (CKD)

Het CKD is het onafhankelijke beoordelingsorgaan voor de uitvoering van het LKEP. Deze missies, die in het BWLKE worden gespecificeerd, moeten elk jaar het gewestelijke overheidsbeleid bestuderen en beoordelen in het licht van de klimaatdoelstellingen op middellange en lange termijn. Dit orgaan is essentieel om zowel de wetenschappelijke relevantie van de voorgestelde acties om de doelstellingen te bereiken als de geschiktheid van de uitgevoerde acties en middelen voor de beoogde maatregelen te garanderen.

Om de uitvoering van het LKEP te kunnen beoordelen, moet het Comité van Klimaatdeskundigen over alle beschikbare informatie beschikken: dit syntheseverslag moet het een gedetailleerd overzicht geven van de vooruitgang die is geboekt bij de uitvoering van de maatregelen van het LKEP. Naast dit verslag is er geleidelijk een regelmatige overdracht van informatie tussen het CKD en LB tot stand gekomen. Op basis van deze informatie stelt het CKD een jaarlijks evaluatieverslag met aanbevelingen op, dat het elk jaar uiterlijk op 31 maart naar de Regering stuurt. Het Parlement van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest wijdt een klimaatdag aan de bespreking van dit verslag.

(3) Burgerraad voor het Klimaat (BRK)

De Burgerraad voor het Klimaat, die nu een wettelijke basis heeft in het BWLKE, bestaat uit 65 tot 100 burgers die geloot worden uit de Brusselse bevolking. De BRK is gestructureerd rond opeenvolgende cycli, elk gericht op een specifiek klimaatgerelateerd thema gekozen door de burgers. Deze groep wordt voor aanvang van elke cyclus vernieuwd om het duurzaam karakter van de Raad te waarborgen. Het doel van elke cyclus is om de Regering een langetermijnvisie en een reeks aanbevelingen voor te leggen om tegen 2050 tot een “koolstofarm” Brussel te komen. Deze bekommernissen van de burgers worden doorgegeven aan politici en de verschillende besturen, die op hun beurt worden gemobiliseerd om gevolg te geven aan deze aanbevelingen.

(4) Gewestelijk Klimaatcomité (GKC)

Het Gewestelijk Klimaatcomité komt minstens twee keer per jaar samen met elke minister van de Regering - of zijn/haar vertegenwoordiger - en wordt voorgezeten door de minister die bevoegd is voor het klimaat. Dit Comité is verantwoordelijk voor het controleren van de correcte uitvoering van de in dit LKEP opgenomen acties en het toezicht op de toereikendheid van de verstrekte middelen voor de nagestreefde doelstellingen. Het is ook het besluitvormings- en arbitrageorgaan voor de transversale klimaatmaatregelen van het Gewest. Het mobiliseert de Interdisciplinaire Klimaatcel door haar de nodige mandaten te geven.

2.2 ROLLEN EN VERANTWOORDELIJKHEDEN

2.2.1 Piloten en belanghebbenden

Om ervoor te zorgen dat de uitvoering van de maatregelen goed wordt opgevolgd, zijn voor elke maatregel twee belangrijke rollen gedefinieerd: de piloot en de belanghebbenden.

De piloot is uniek voor elke maatregel en heeft de taak om de maatregel te sturen en ervoor te zorgen dat deze goed wordt uitgevoerd. Bij wijze van uitzondering kon er ook worden geopteerd voor gezamenlijke sturing als de aard van de maatregel dit rechtvaardigde. De piloot coördineert de fase van operationalisering en organiseert de opvolging. Tijdens de uitvoering is hij verantwoordelijk voor het definiëren van de concrete acties die ondernomen moeten worden, het geplande tijdschema voor de uitvoering en de verdeling van taken en competenties als er belanghebbenden bij betrokken zijn. Het is ook aan hem om deze laatsten te betrekken waar nodig. Om verslag uit te brengen over de voortgang van de maatregel is hij verantwoordelijk voor het uitvoeren van regelmatige rapportage, het geven van een status in een online rapportagetool en het uiteenzetten van eventuele risico's of blokkeringen en de onderliggende redenen. Deze transparantie maakt het mogelijk om eventuele obstakels te identificeren en oplossingen te vinden door de juiste hefbomen in te zetten.

De belanghebbenden werken samen met de piloot om de maatregel te implementeren. De maatregel heeft betrekking op hen vanwege hun competentiedomein of de mogelijke impact van de maatregel op hun mandaat en competenties. Ze zullen op zijn minst geraadpleegd worden tijdens de uitvoering van de maatregel. De mate van betrokkenheid van belanghebbenden varieert echter en hangt af van de relevante aard en het relevante niveau van de samenwerking. Voor elke maatregel moet de verwachte mate van betrokkenheid worden

besproken tussen de piloot en de belanghebbenden, zodat de verantwoordelijkheden en verwachtingen van elke partij worden verduidelijkt. Het is aan de piloot om passend overleg te organiseren met de belanghebbenden bij zijn maatregelen.

Het responsabiliseren van de piloten is van fundamenteel belang om ervoor te zorgen dat het LKEP wordt geïmplementeerd en opgevolgd. Elke piloot moet zich de maatregelen die aan hem worden toevertrouwd eigen maken en proactief de acties definiëren die moeten worden uitgevoerd, de spelers die erbij moeten worden betrokken, eventuele voorwaarden en het geplande tijdschema. Het LKEP biedt piloten een aanzienlijke flexibiliteit in termen van werkmethoden. Over het algemeen zijn ze vrij om zelf de werkmethode te bepalen die het meest geschikt is om de gewenste resultaten te bereiken. Het is echter essentieel dat de piloten verantwoordelijkheid nemen voor zowel het opstellen van de maatregelen als het beheer van de projecten die hiermee gepaard gaan.

2.2.2 Verdeling van de maatregelen

De maatregelen van het LKEP zijn talrijk en bestrijken een breed scala aan sectoren en expertisegebieden. Het is daarom essentieel om deze maatregelen te verdelen, in de eerste plaats tussen organisaties, zodat elke maatregel wordt beheerd binnen de organisatie die het noodzakelijke mandaat heeft om de maatregel uit te voeren, en in de tweede plaats binnen de betrokken besturen, zodat elke maatregel wordt toegewezen aan de persoon die het/de interne project(en) in verband met de maatregel coördineert. Een andere mogelijke aanpak binnen instellingen is om een piloot aan te wijzen die toezicht houdt op een of meer maatregelen van het LKEP en gemakkelijk toegang heeft tot informatie, zonder dat deze persoon de directe coördinator van de projecten in kwestie is.

Sinds september 2023 brengt Leefmilieu Brussel daarom de verschillende Brusselse besturen die betrokken zijn bij het LKEP samen in het IKC, met als eerste doelstelling de verdeling van de maatregelen. Een eerste voorstel werd gedaan door Leefmilieu Brussel en voorgelegd aan de leden van het IKC, volgens hun specifieke competentiedomeinen. Vervolgens werden waar nodig aanpassingen gedaan om bepaalde maatregelen aan andere piloten toe te wijzen. In de meeste gevallen heeft deze aanpak geleid tot een collectief overeengekomen verdeling van verantwoordelijkheden op basis van ieders competenties en hefbomen.

Er moet echter worden opgemerkt dat deze toewijzing nog niet volledig is afgerond. Bepaalde afwegingen waren of zijn nog steeds nodig, omdat rollen en verantwoordelijkheden soms verdeeld zijn over verschillende organen of omdat de bijbehorende maatregelen en mandaten nog verduidelijkt moeten worden. Deze oefening is echter cruciaal om ervoor te zorgen dat geen enkele maatregel over het hoofd wordt gezien. Een maatregel zonder drager is namelijk een maatregel die waarschijnlijk nooit in de praktijk zal worden gebracht.

2.3 OPVOLGINGSMETHODOLOGIE

2.3.1 Aanpak

Nadat de sturing van de maatregelen duidelijk was gedefinieerd, werd alle piloten gevraagd een eerste rapportage uit te voeren, om een overzicht te geven van de voortgang van de uitvoering van hun maatregelen, bijna tien maanden na de goedkeuring van het LKEP.

De methodologie voor deze rapportering bestaat erin om voor elke maatregel zowel een stand van zaken op macroniveau (de status) als meer gedetailleerde informatie over de opvolging (de opvolgingsindicatoren en

bijkomende informatie) te specificeren. Op deze manier wordt eerst gevraagd om een algemene status van de voortgang van de uitvoering te geven. Er zijn vijf statussen (niet gestart, bezig, geblokkeerd, in afwachting of voltooid). Ze worden gebruikt om een geaggregeerd beeld te krijgen van de voortgang van de uitvoering van het LKEP.

Ten tweede hebben we, om meer informatie te verschaffen over de voortgang van de uitvoering, “opvolgingsindicatoren” opgesteld die in de praktijk overeenkomen met belangrijke stappen in de operationaliseringsfase van de maatregelen. Aangezien de uitvoeringsstappen zullen variëren naargelang het type maatregel, hebben we specifieke indicatoren gedefinieerd voor elk type maatregel. Zo zullen de grote stappen bij het opzetten van een ondersteuningssysteem verschillen van de belangrijkste mijlpalen in het wetgevingstraject dat door regelgevende maatregelen wordt gevolgd. De maatregelen zijn daarom ingedeeld op basis van het type instrument dat wordt gebruikt (wetgeving, communicatie, studie, ondersteuning, financiering enz.), en voor elk type maatregel werden er tussen de 3 en 7 grote stappen geïdentificeerd. De piloten werd daarom gevraagd om, naast de algemene status van de uitvoering van hun maatregelen, te definiëren welke van de voorgestelde stappen het beste overeenkwam met het voortgangsstadium van hun maatregel.

Naast de status- en opvolgingsindicatoren wordt ook aanvullende informatie gevraagd om een gedetailleerder beeld te krijgen van de acties die zijn of worden uitgevoerd en vooral van de vastgestelde risico's of knelpunten.

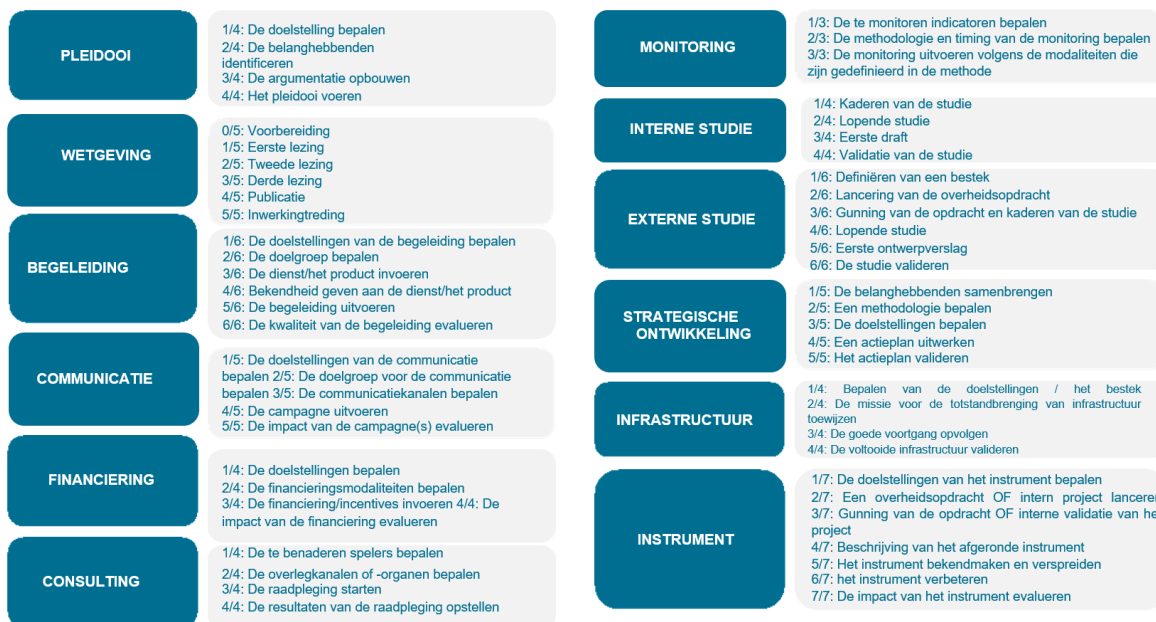
Opgemerkt moet worden dat deze methodologie voor verbetering vatbaar is. Na de eerste feedback zullen de nodige aanpassingen worden aangebracht aan de methode en het instrument, zodat de indicatoren zo goed mogelijk overeenstemmen met de realiteit op het terrein voor de piloten of met de vragen van degenen voor wie dit verslag bestemd is.

2.3.2 Soorten maatregelen en indicatoren

Onderstaande afbeelding illustreert de verschillende indicatoren die voor elk type maatregel zijn vastgesteld. Met andere woorden, ze illustreert voor elke categorie beleidsinstrumenten van de overheid de verschillende belangrijke stappen in de uitvoering.

OVERZICHT: DEFINITIE VAN DE OPVOLGINGSINDICATOREN PER TYPE MAATREGEL

Afbeelding 2: Presentatie van opvolgingsindicatoren voor elk type maatregel

Deze indicatoren werden ontwikkeld door Leefmilieu Brussel. In de overgrote meerderheid van de gevallen stelden ze de piloten in staat om te rapporteren over de voortgang van de uitvoering van hun maatregelen. Sommige daarvan weerspiegelen echter niet volledig de realiteit van de piloten op het terrein en zullen daarom voor de volgende rapportage moeten worden aangepast.

2.4 HET BEOORDELINGSPROCES VAN HET LKEP

Het doel van dit syntheseverslag is dan ook om een overzicht te geven van de voortgang van de maatregelen en hun ontwikkeling van jaar tot jaar, volgens de hierboven beschreven methodologie. Dit verslag, dat elk jaar op de verjaardag van het LKEP wordt gepubliceerd, laat zien waar het Gewest staat in het nastreven van zijn klimaat- en milieudoelstellingen.

Op basis van dit verslag en alle beschikbare informatie over de opvolging zal het Comité van Klimaatdeskundigen zijn in punt 2.1 over Governance beschreven beoordelingsmissies voortzetten en zijn aanbevelingen in een jaarverslag formuleren. Het doel van dit verslag is om te beoordelen of de acties die in de praktijk worden uitgevoerd en de middelen die ervoor worden uitgetrokken, waarschijnlijk aan de beoogde doelstellingen zullen voldoen.

Naast deze twee verslagen heeft een 3e pijler van de beoordeling van het LKEP betrekking op de beoordeling van de globale impact van de ondernomen acties op ons milieu. Wat het klimaat betreft, wordt deze beoordeling uitgevoerd door Leefmilieu Brussel, dat toezicht houdt op de directe uitstoot van broeikasgassen in overeenstemming met de Europese en internationale rapporteringsverplichtingen. Het doel van dit toezicht is om elk jaar een inventaris op te maken van de uitstoot per sector gedurende het jaar “n-2” ten opzichte van het jaar van publicatie. Deze inventarissen zijn beschikbaar op de website van Leefmilieu Brussel:

3 OVERZICHT VAN DE INHOUD VAN HET LKEP

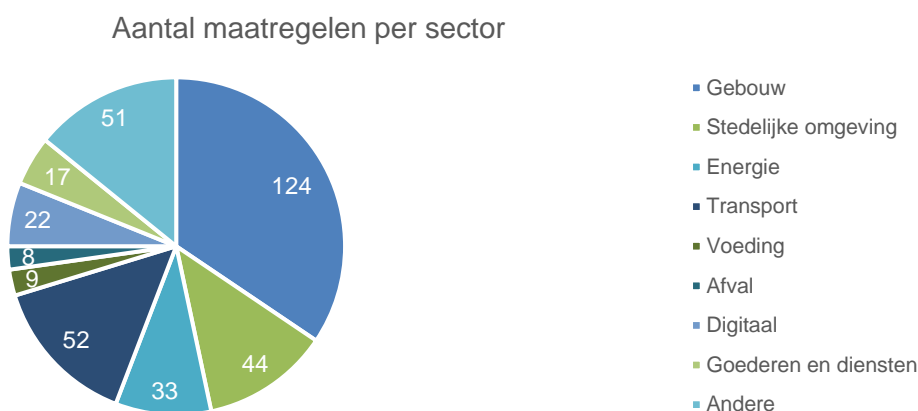
3.1 VERDELING PER SECTOR

Zoals hierboven vermeld, richt het LKEP zich hoofdzakelijk op de sectoren die de meeste broeikasgassen en luchtverontreinigende stoffen uitstoten en op aanpassing aan klimaatverandering. In het bijzonder zijn er acht sectoren geïdentificeerd in het LKEP: bouw, stedelijke omgeving, energie, transport, voedsel, afval, digitaal, goederen en diensten. Er is ook een categorie “overige” toegevoegd, waarin meer transversale maatregelen zijn verzameld.

Zoals geïllustreerd in onderstaande afbeelding springt de bouwsector er duidelijk uit met 34% van de maatregelen van het LKEP, gevolgd door de sectoren transport, stedelijke omgeving en energie. Het grote aantal maatregelen in verband met de bouwsector weerspiegelt het belang van deze sector voor het energieverbruik in het Gewest en de daarmee gepaard gaande impact op de uitstoot van broeikasgassen (2/3 van de gewestelijke uitstoot) en de luchtkwaliteit. Bovendien is er, gezien de staat van de bebouwing in Brussel, een aanzienlijk potentieel voor verbetering in deze sector (zowel wat betreft de vermindering van het energieverbruik als de uitstoot van broeikasgassen).

Ook de transportsector (de op één na grootste wat het aantal genomen maatregelen betreft) heeft een aanzienlijke invloed op de uitstoot van broeikasgassen en de luchtkwaliteit in het Gewest, maar heeft ook een zeer aanzienlijk potentieel voor verbetering. Het plannen van maatregelen in deze sector is daarom essentieel als we de gewestelijke doelstellingen met betrekking tot het verminderen van uitstoot en energieverbruik willen halen.

Tot slot wordt het belang van de sector stedelijke omgeving en aanpassing aan de klimaatverandering verklaard door de noodzaak om “voorbereid te zijn op het onvermijdelijke”, door aanpassing aan de huidige en toekomstige gevolgen van de klimaatverandering. Om dit te bereiken moeten we de kwetsbaarheid van het stedelijk ecosysteem aanpakken, in het bijzonder door de weerbaarheid tegen de klimaatverandering te verbeteren.

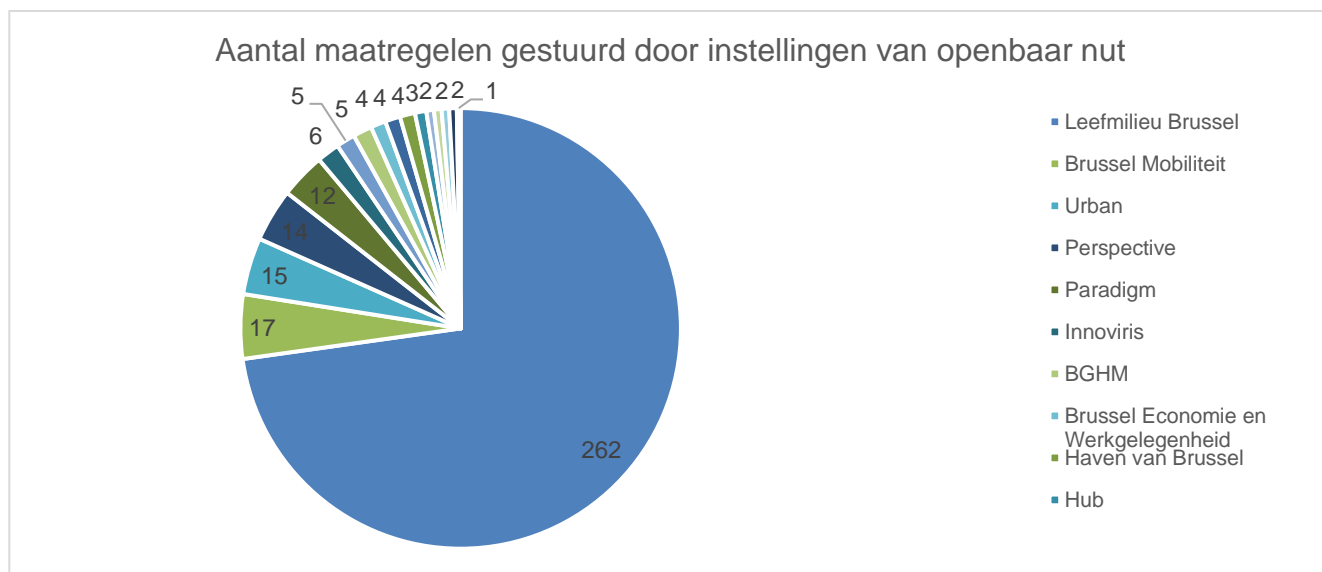
Afbeelding 3: Verdeling van de maatregelen per sector

3.2 VERDELING PER BESTUUR

Via het IKC werken niet minder dan 13 verschillende Brusselse besturen samen aan de operationalisering van het LKEP. Elke maatregel wordt gestuurd door een bestuur dat er de verantwoordelijkheid voor draagt. Sommige van deze maatregelen worden echter gezamenlijk of in samenwerking met andere belanghebbende besturen uitgevoerd.

Zoals geïllustreerd in onderstaande afbeelding wordt een groot deel van de maatregelen, namelijk 73%, uitgevoerd door Leefmilieu Brussel, dat over de meeste bevoegdheden inzake milieu en energie beschikt die het LKEP betreffen.

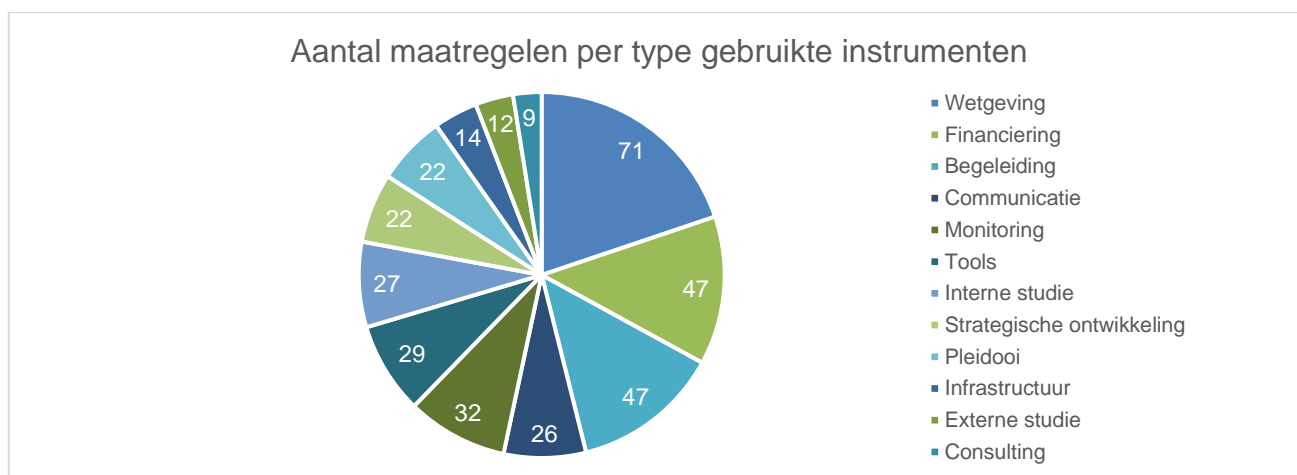
De ecologische en sociale transitie kan echter alleen collectief, met de steun van alle spelers in Brussel, in de praktijk worden gebracht. In het eerste jaar van de uitvoering van het LKEP verwelkomen we daarom de deelname van Urban, Perspective, Brussel Huisvesting, de BGHM, Brussel Mobiliteit, de MIVB, de Haven van Brussel, Brussel Economie en Werkgelegenheid, Hub.brussels, Net Brussel, Innoviris en Paradigm in de Interdisciplinaire Klimaatcel.

Afbeelding 4 - Verdeling van maatregelen volgens ION-piloot

3.3 OVERZICHT VAN DE GEBRUIKTE SOORTEN INSTRUMENTEN

Via zijn 361 maatregelen mobiliseert het LKEP een breed scala aan beleidsinstrumenten van de overheid, van regelgeving tot de ontwikkeling van ondersteuningssystemen, waaronder studies en monitoringinstrumenten. Onderstaande afbeelding toont de verdeling van maatregelen naar gebruikt soort instrument.

Afbeelding 5 - Verdeling van maatregelen naar gebruikt soort instrument

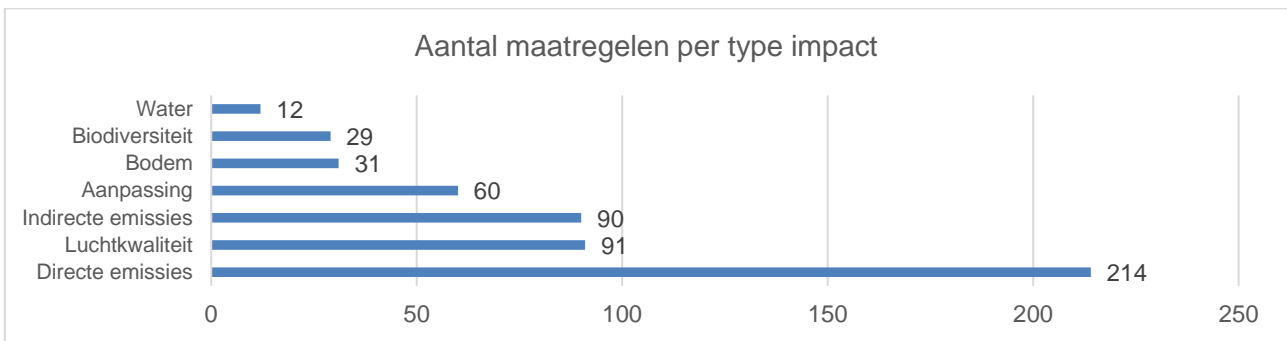

3.4 OVERZICHT VAN DE NAGESTREEFDE EFFECTEN

Het LKEP streeft ambitieuze doelstellingen na op het gebied van klimaat, productie van hernieuwbare energie en luchtkwaliteit. Het hecht ook veel belang aan de ontwikkeling van de weerbaarheid van ons grondgebied tegen de klimaatverandering. Veel van de 361 maatregelen van het LKEP dragen tegelijkertijd bij aan meerdere van deze doelstellingen. Daarom is aan LKEP een extra leesrooster toegevoegd, waarin alle maatregelen worden opgesomd die bijdragen aan elk type effect dat wordt nagestreefd.

Er worden zeven hoofdthema's behandeld:

- Directe uitstoot: Effect op de uitstoot van broeikasgassen gegenereerd op het Brussels grondgebied
- Indirecte uitstoot: Effect op de uitstoot van broeikasgassen die buiten het Brussels grondgebied worden gegenereerd als gevolg van consumptie in Brussel (bv. uitstoot als gevolg van de productie van bouwmaterialen).
- Aanpassing: Effect op het verminderen van de kwetsbaarheid en het vergroten van de weerbaarheid van natuurlijke en menselijke systemen voor de huidige en voorspelde effecten van klimaatverandering.
- Biodiversiteit: Impact op de biodiversiteit en ecosystemen in Brussel.
- Bodem: Effect op de fysische, chemische en biologische eigenschappen van Brusselse bodems.
- Water: Effect op de waterkwantiteit en -kwaliteit, inclusief vervuiling en het gebruik van waterbronnen.
- Luchtkwaliteit: Effect op de luchtkwaliteit en de gevolgen ervan voor volksgezondheid en klimaat.

Afbeelding 6: Verdeling van de maatregelen per type impact

4 OPVOLGING VAN DE MAATREGELEN VAN HET LKEP

Het doel van dit hoofdstuk is om de voortgang van de uitvoering van het LKEP na het eerste jaar te beschrijven. Het begint met een korte uitleg over de reikwijdte van de rapportage en de globale vooruitgang die hieruit naar voren komt. Daarna doen we verslag van de stand van zaken met betrekking tot de uitvoering, per sector. Om redenen van consistentie zal de structuur van deze analyse voor elke sector hetzelfde zijn. Eerst herinneren we aan de belangrijkste doelstellingen die het LKEP in de betreffende sector nastreeft en presenteren de verschillende instrumenten die worden ingezet om deze doelstellingen te bereiken. Dit wordt gevolgd door een overzicht van de algemene voortgang van de maatregelen in de sector. Vervolgens analyseren we voor elk type instrument binnen deze sector de maturiteit van de maatregelen aan de hand van opvolgingsindicatoren (voor zover de informatie die we hebben relevant en representatief is voor de voortgang). Op deze manier betreft het analiseniveau bijvoorbeeld wetgevende maatregelen in de bouwsector of begeleidende maatregelen in de transportsector. Tot slot belichten we voor elk type maatregel de maatregelen waarbij in de loop van het jaar grote vooruitgang is geboekt en omgekeerd de maatregelen waarbij obstakels of risico's aan ons zijn gemeld. Gezien het grote aantal maatregelen worden de andere niet noodzakelijkerwijs gespecificeerd in dit verslag. Leefmilieu Brussel houdt zich echter ter beschikking voor meer informatie over de gedetailleerde opvolging van de maatregelen van het LKEP.

4.1 RAPPORTAGE 2024

4.1.1 Sturing en rapportage

De inhoud die is gebruikt om dit verslag op te stellen, is verstrekt via een online opvolgingsplatform door elk van de 72 medewerkers die zijn geïdentificeerd als piloten voor de maatregelen van het LKEP, afkomstig van 13 verschillende besturen.

Ondanks het grote aantal betrokkenen en het feit dat het de eerste uitgave van dit proces betreft, geeft het verslag een goed beeld van de voortgang van de uitvoering van het LKEP.

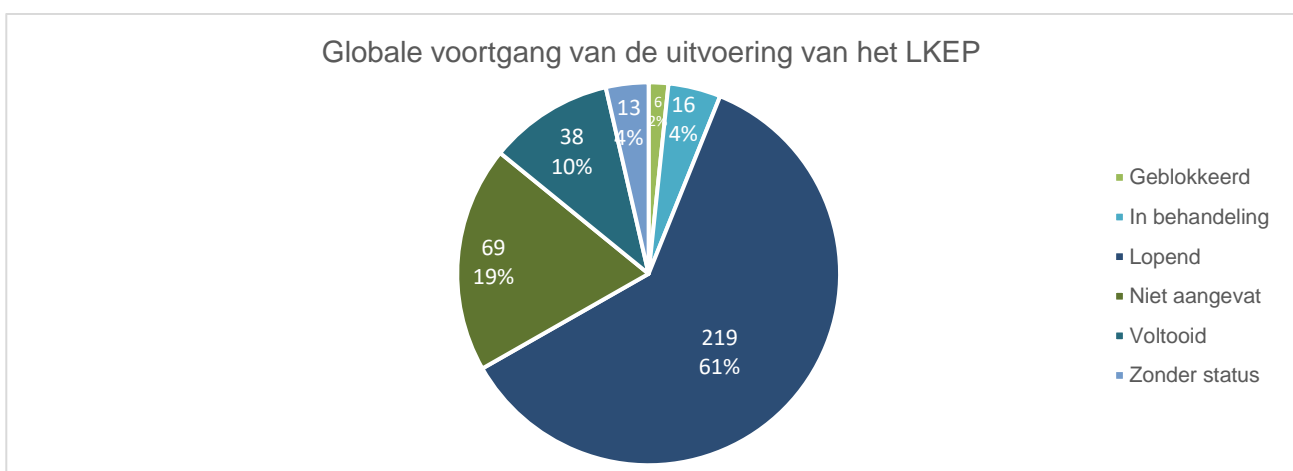
Op het gebied van sturing hebben 29 maatregelen vooralsnog geen piloot. Voor 23 van deze maatregelen hebben we met wat onderzoek een minimum aan informatie kunnen verschaffen om over de opvolging te rapporteren. Met de meeste van deze maatregelen is in feite nog niet begonnen omdat er geen piloot is om ze aan te sturen. De andere 6 hebben geen status. Wat betreft de rapportage, die de piloten moesten doen met behulp van het opvolgingsinstrument, bleven slechts 9 maatregelen zonder status of informatie.

Bijgevolg ontbreekt het ons in dit stadium aan informatie voor 15 maatregelen. Het rapportagepercentage is daarom 96% en er wordt aangenomen dat het verslag een voldoende representatief overzicht geeft van de voortgang van het plan.

Dit hoge rapportagepercentage benadrukt het belang van de verdeling van de rollen en verantwoordelijkheden die voorafgaand aan het proces wordt uitgevoerd, niet alleen voor de transparantie van de opvolging, maar ook en vooral voor de uitvoering van de maatregelen zelf. Want hoewel we 23 van de 29 maatregelen zonder piloot een status hebben kunnen geven, kan de uitvoering ervan niet worden gegarandeerd bij gebrek aan een drager. Een van de prioriteiten voor de komende weken zal daarom zijn om duidelijk te maken wie verantwoordelijk is voor de sturing van deze 29 maatregelen zonder piloot.

4.1.2 Algemene voortgang

Aan het einde van dit eerste jaar van uitvoering is de algehele vooruitgang bij alle maatregelen van het LKEP bemoedigend: 61% van de maatregelen is in uitvoering en 10% is al afgerond. Van de overige 30% is 19% nog niet begonnen, staat 4% in de wacht en is 2% geblokkeerd. De 4% maatregelen “zonder status” in onderstaande afbeelding zijn maatregelen waarover we geen informatie hebben.

Afbeelding 7: Verdeling van alle maatregelen van het LKEP naar implementatiestatus

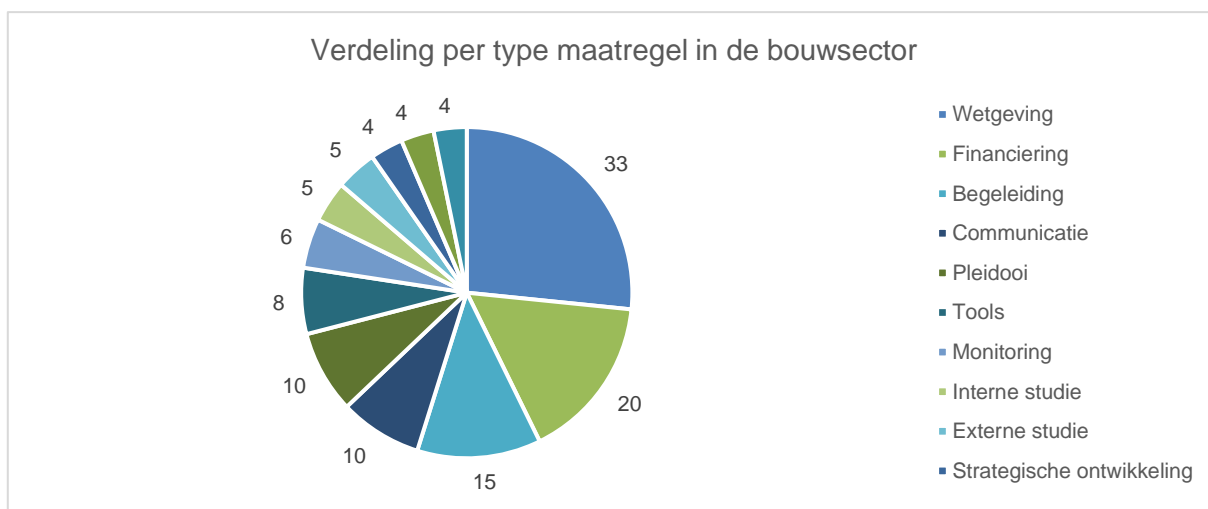
4.2 BOUWSECTOR

4.2.1 Overzicht van hefboomen en instrumenten in de bouwsector

De strategische doelstelling die het Gewest nastreeft via het hoofdstuk gebouwen van het LKEP is het bereiken van neutraliteit voor bebouwing. Daartoe stelt LKEP drie belangrijke hefboomen voor. Ten eerste is het de bedoeling om de energiebehoeften van ons gebouwenbestand te verminderen en het renovatietempo van de gebouwen in Brussel te verdrievoudigen. Ten tweede creëert het de voorwaarden voor een geleidelijke decarbonisatie van gewestelijke HVAC-installaties (verwarming, ventilatie en airconditioning) om in onze resterende verwarmings- en koelingsbehoeften te voorzien. Tot slot richt het LKEP zich ook op de duurzaamheid van bouw en renovatie, met name wat betreft de klimaat- en milieueffecten van materialen.

Om deze ambitieuze doelstellingen te bereiken, heeft het Gewest in het kader van het LKEP een groot aantal beleidsinstrumenten ingezet: regelgeving, met onder andere een nieuw systeem van verplichtingen die voor het eerst de energieprestatievereisten voor renovatie vastleggen, die binnen bepaalde termijnen moeten worden gehaald; de ontwikkeling van instrumenten die het mogelijk moeten maken om deze energieprestatie te objectiveren en de gemaakte keuzes te sturen; de versterking van de ondersteuning voor particulieren en professionals; de ontwikkeling van financiële stimulansen om de economische obstakels voor renovatie te verminderen en niemand aan de kant te laten; maar ook communicatie, om deze nieuwe verplichtingen bekend te maken, evenals de diensten die zijn opgezet om deze ingrijpende renovaties van ons gebouwenbestand te vergemakkelijken.

De onderstaande grafiek illustreert het scala aan gebruikte instrumenten en hun relatieve belang in het LKEP voor de bouwsector:

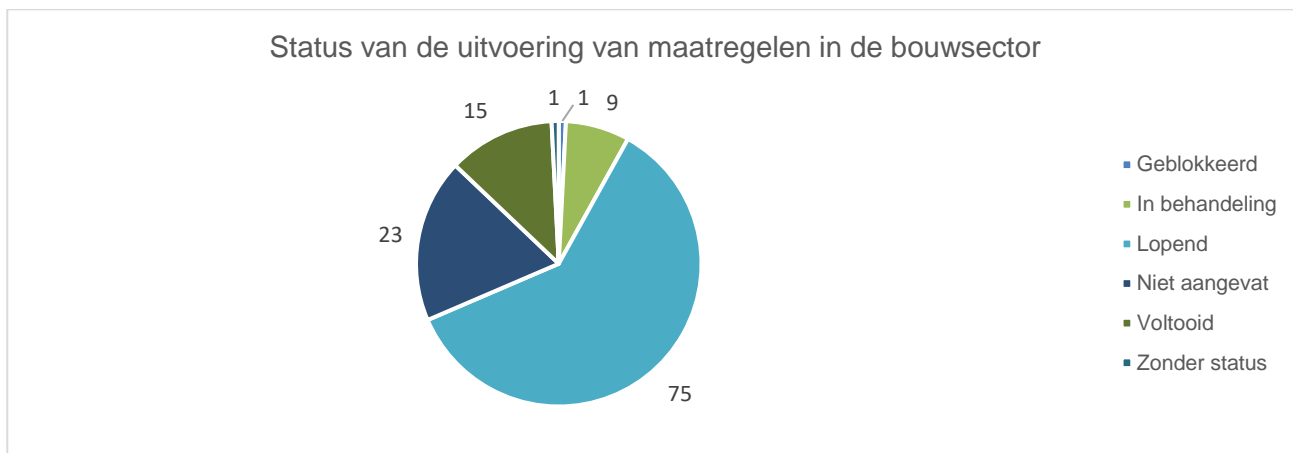

Afbeelding 8: Verdeling van maatregelen naar type maatregel in de bouwsector

4.2.2 Voortgang van de sector

Zoals onderstaande grafiek laat zien, is de voortgang van de maatregelen in de sector in jaar 1 bemoedigend: 10% van de maatregelen is al geïmplementeerd en 60% is aan de gang. Het is echter belangrijk om het belang te onthouden van de Brusselse renovatiestrategie, die dateert van vóór het LKEP aangezien ze in april 2019 door de regering werd aangenomen, voor het bereiken van de energieprestatiedoelstellingen van de sector. Het LKEP

is grotendeels gebaseerd op deze strategie en versterkt het ambitieniveau ervan. Er is al een aantal maatregelen genomen, met name via de Alliantie RENOLUTION, die verantwoordelijk is voor de uitvoering van deze strategie.

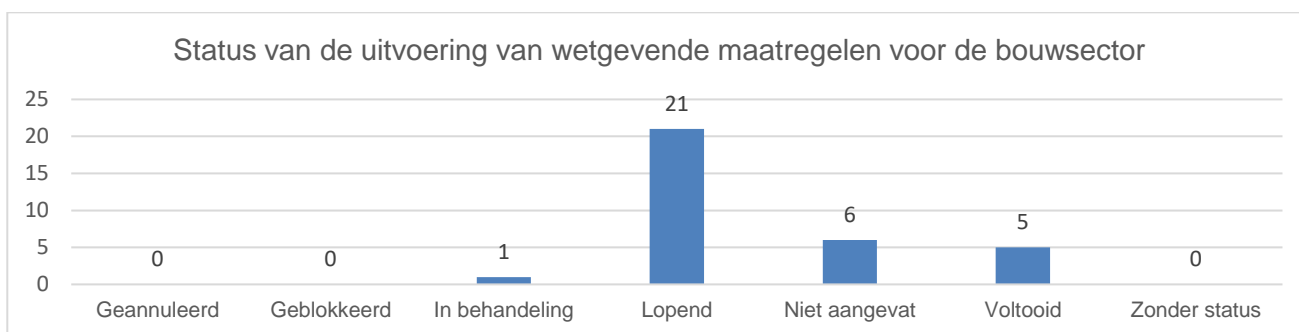

Afbeelding 9: Verdeling van maatregelen naar implementatiestatus in de bouwsector

De volgende punten geven meer details over de stand van zaken van de uitvoering, per type maatregel dat is ingezet voor de bouwsector.

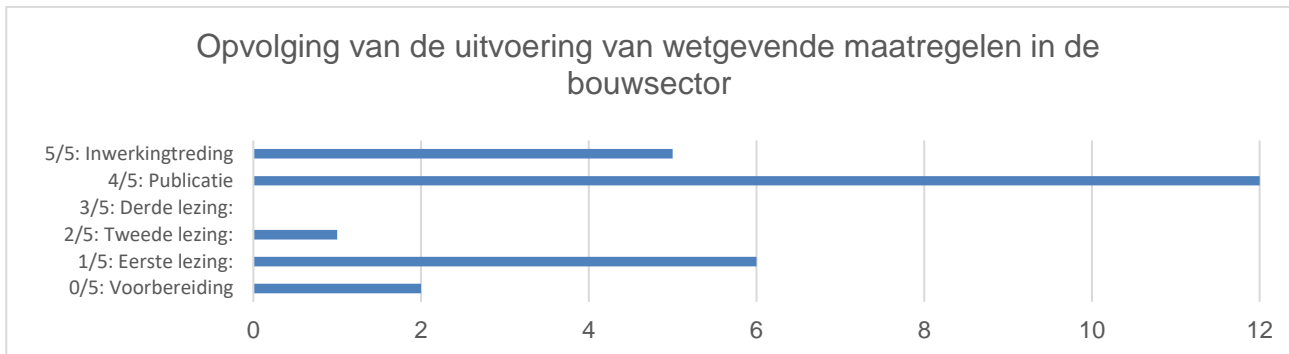
4.2.2.1 Wetgevende maatregelen

Van de 33 wetgevende maatregelen in de bouwsector zijn er 21 in uitvoering, 5 afgerond, 6 nog niet gestart en 1 in wacht.

Afbeelding 10: Verdeling van wetgevende maatregelen in de bouwsector naar implementatiestatus

Met de opvolgingsindicatoren kunnen we deze statussen nuanceren om een beter inzicht te krijgen in hoe ver de maatregelen gevorderd zijn in het wetgevingsproces. Ze vertellen ons dat er, naast de 5 maatregelen die al zijn afgerond en dus al van kracht zijn, 12 andere in de fase zijn van publicatie in het Belgisch Staatsblad. Voor deze maatregelen is al overeenstemming bereikt over het corpus van de tekst, ook al zijn de teksten nog niet van kracht, in afwachting van hun datum van inwerkingtreding of komende uitvoeringsbesluiten.

Afbeelding 11: Opvolgingsindicatoren voor de uitvoering van wetgevende maatregelen door de bouwsector

Deze zeer gevorderde vooruitgang is vooral te danken aan twee belangrijke stappen vooruit in de wetgeving voor de bouwsector.

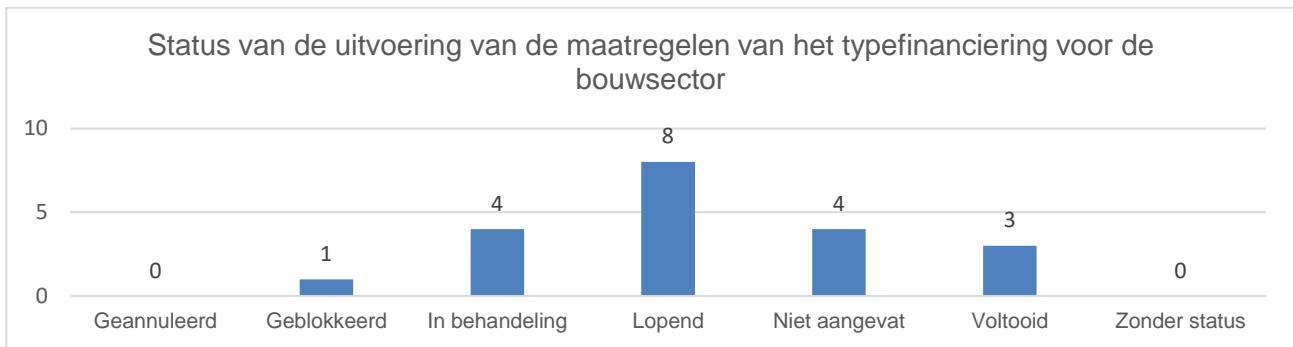
De eerste betreft de eerste stappen van de regelgeving in de richting van de geleidelijke uitstap van fossiele brandstoffen in onze HVAC-installaties. Sinds 2021 is het immers verboden om kolengestookte apparaten te installeren. Ten tweede is het verbod op de installatie van oliegestookte verwarmings- en/of warmwatertoestellen vanaf juni 2025 nu vastgelegd in de regelgeving. In combinatie met het verbod in 2035 op het gebruik van oliegestookte verwarmingsketels ouder dan 15 jaar, zal deze bepaling, waarvoor nog een uitvoeringsbesluit moet volgen, leiden tot een algemeen verbod op stookolie als verwarmingsbrandstof in 2040. Wat aardgasketels betreft, bepalen de laatste wijzigingen aan het BWLKE, die net zijn gepubliceerd, dat deze vanaf 1 januari 2025 worden verboden in projecten die uitsluitend bestaan uit nieuwe en gelijkwaardige (UAN) EPB-eenheden, en vanaf 1 januari 2030 in projecten die uitsluitend bestaan uit nieuwe, gelijkwaardige en sterk gerenoveerde EPB-eenheden. Met deze verschillende bepalingen zijn de belangrijkste regelgevende maatregelen met betrekking tot HVAC-installaties waarin het LKEP voorziet, dus verankerd in het BWLKE.

De tweede belangrijke stap vooruit in de wetgeving betreft het systeem van verplichtingen met betrekking tot de energieprestaties van gebouwen. Voor zowel residentiële als niet-residentiële gebouwen omvat het BWLKE nu de verplichting om een EPB-certificaat te laten opstellen en de energiebesparende werkzaamheden te laten uitvoeren die nodig zijn om de vastgestelde energieprestatiedrempels te bereiken. In het bijzonder voor de residentiële sector is een tijdschema opgesteld, met twee belangrijke mijlpalen: de eerste in 2033, waarbij alle EPB-eenheden minder dan 275 kWh/m²/jaar aan primaire energie moeten verbruiken, en de tweede binnen 20 jaar, met als doel de uiteindelijke energieprestatiedoelstelling van 150 kWh/m²/jaar te bereiken. Het kader, de ambities en het tijdschema zijn nu vastgesteld, waardoor een klimaat van voorspelbaarheid is gecreëerd dat bevorderlijk is voor de investeringen die nodig zijn om de renovatie in het BHG massaal uit te breiden. Het wetgevende werk gaat echter door, omdat voor de inwerkingtreding van deze maatregelen en de toepassing ervan nog uitvoeringsbesluiten nodig zijn, waaronder met name het besluit voor afwijkingen, dat eind 2023 al in eerste lezing is goedgekeurd.

4.2.2.2 *Financieringsmaatregelen*

De 20 door het LKEP voorgestelde financieringsmaatregelen zijn bedoeld om de renovatie van de gebouwen in Brussel te helpen financieren door financieringsoplossingen aan te bieden die rekening houden met de behoeften van de verschillende doelgroepen, in het bijzonder huiseigenaren met een laag inkomen die in de toekomst aan verplichtingen inzake energierenovatie moeten voldoen. Van deze maatregelen zijn er 3 voltooid, 8 in uitvoering, 4 in wacht, 4 nog niet gestart en 1 geblokkeerd.

Afbeelding 12: Verdeling van financieringsmaatregelen in de bouwsector naar implementatiestatus

Op het gebied van financiering zijn de twee belangrijkste vorderingen in dit eerste uitvoeringsjaar de volgende:

- Op fiscaal vlak is de verlenging van de vrijstelling van registratierechten gekoppeld aan de verbetering van het EPB-certificaat met succes ingediend. Sinds april 2023 komen huiseigenaren die zich ertoe verbinden een sprong van minstens twee EPB-klassen te maken, in aanmerking.
- Leefmilieu Brussel en Urban hebben een budget van 79 miljoen euro toegewezen voor renovatiepremies in 2023. Zoals bepaald in het LKEP, is de bonusregeling aangepast in 2023: de bonussen voor gasgestookte verwarmingstoestellen zijn afgeschaft, ten gunste van extra middelen voor de ondersteuning van dakisolatie, de installatie van warmtepompen (PAC) voor verwarming en de aansluiting op een verwarmingsnet.

De volgende maatregel wordt ook als “afgerond” beschouwd:

- Wat de TOTEM-premies betreft, verwachtte het LKEP dat bij gebrek aan Europese verplichtingen op het vlak van levenscyclusanalyses (LCA), het ondersteuningssysteem zou moeten worden uitgebreid tot alle nieuwe gebouwen en UAN tot 2030, waarna TOTEM zou moeten worden gebruikt. Deze maatregel wordt nu als afgerond beschouwd, aangezien er een Europese richtlijn met deze strekking is aangenomen.

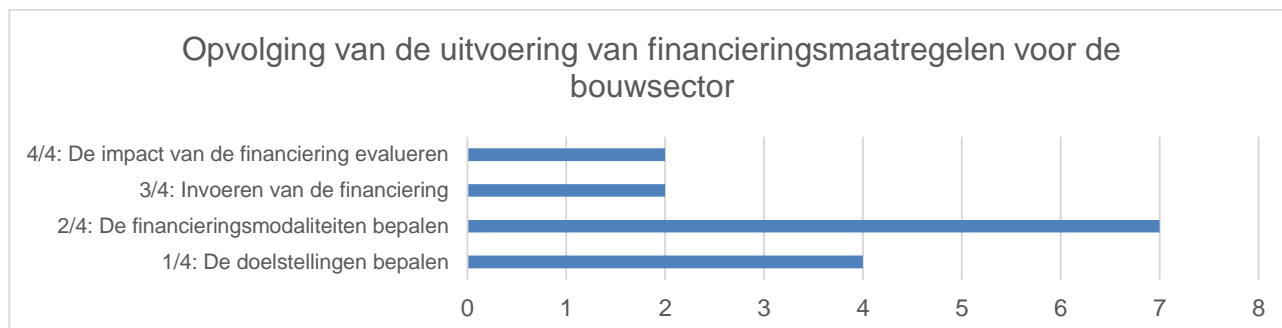
Wat betreft de geblokkeerde maatregel:

- Met betrekking tot de premie voor 2019 voor het vervangen van HFK-koelinstallaties door installaties met gassen met een lager aardopwarmingsvermogen, werd uiteindelijk in 2023 besloten dat er geen premie zou worden gecreëerd voor het vervangen van een koelmiddel in een bestaand systeem door een alternatieve vloeistof. Deze vervanging gaat gepaard met een probleem van verantwoordelijkheid voor de veiligheid van de installatie nadat deze is vervangen. Daarom wordt het in dit stadium als geblokkeerd beschouwd.

Wat betreft de vier maatregelen in afwachting:

- Op fiscaal vlak werd de modulatie van de onroerende voorheffing bestudeerd om renovatie aan te moedigen, zoals vastgesteld door het LKEP. Het potentiële stimulerende effect werd echter relatief laag geacht in verhouding tot de bedragen die voor renovatie zouden vrijkomen. We moeten duidelijker zijn over wat de Regering van plan is met deze maatregel.
- De kwestie van de conventionering van de huurcontracten is nog hangende. Niettemin werd er begin 2024 binnen de Alliantie Renolution een WG Sociaal-Renovatie opgericht, waarin alle betrokkenen (Brussel Huisvesting, de FDSS, de BGHM, Homegrade, het Netwerk Wonen enz.) worden samengebracht, om de discussies over deze essentiële vragen te stimuleren.
- Wat de herziening van de regeling van renovatiepremies betreft, zijn sommige subsidies van het LKEP behouden, gezien de budgettaire beperkingen in Brussel, terwijl andere in dit stadium niet behouden zijn: het gaat onder meer om de subsidie voor de installatie van zonneschermen en subsidies om tegemoet te komen aan de behoeften van de tertiaire sector. Deze zijn daarom in afwachting.
- Wat de financiering van de renovatie van openbare gebouwen in Brussel betreft, is het de bedoeling om het aanbod van diensten en middelen van RenoClick tussen nu en 2024 te versterken. Het nieuwe beheerscontract voor dit project, uitgevoerd door Sibelga en voor de periode 2024-2026, wordt binnenkort aan de Regering voorgelegd. Wat de financiering betreft, belemmeren de budgettaire en organisatorische beperkingen van het Gewest echter de ontwikkeling van het financieringsinstrument dat door Leefmilieu Brussel werd bestudeerd, in overeenstemming met het LKEP.

Afgezien van deze status zijn de opvolgingsindicatoren die ons zijn toegezonden zeer representatief voor de stand van zaken: we beschikken in feite over de gegevens van de opvolgingsindicator voor alle maatregelen die zijn gestart (d.w.z. 14 van de 20 maatregelen). Uit deze opvolgingsindicatoren blijkt dat de meeste financieringsmaatregelen zich nog in een vroeg stadium bevinden, waarbij de doelstelling of de financieringsregelingen nog moeten worden vastgesteld.

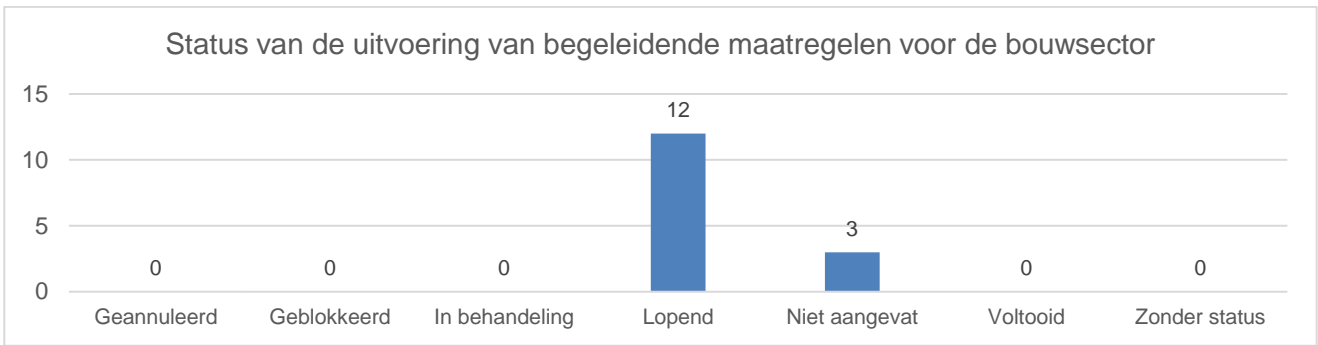
Afbeelding 13: Opvolgingsindicatoren voor de uitvoering van de financieringsmaatregelen van de bouwsector

De lopende maatregelen vereisen tijd, reflectie en samenwerking tussen de verschillende spelers. Dit zijn maar enkele voorbeelden:

- (1) Een cel financiering opzetten bij Homegrade: Om de link tussen financiering en ondersteuning voor verschillende doelgroepen te versterken, werkt Leefmilieu Brussel aan het opzetten van een cel financiering bij Homegrade. Informatie over financieringsopties kan worden verstrekt op basis van het profiel van de aanvrager: leeftijd, leencapaciteit, hypotheek, soort eigendom en het gebruik ervan, gemeente waar de aanvrager woont enz.
- (2) De ontwikkeling van nieuwe soorten leningen voor personen die moeilijk toegang hebben tot krediet en voor mede-eigendommen, in het bijzonder:
  - Sinds augustus 2022 wordt het ECORENO-krediet door het Woningfonds aangeboden in de vorm van een hypotheek of een consumentenkrediet. Dit is een goedkope lening voor particulieren die onder andere energierenovaties willen uitvoeren. De werkelijke vraag is drie keer hoger dan voorspeld. Deze leningen zijn bedoeld voor toekomstige kopers van een huis, bewoners van een eigen huis en huurders, onder bepaalde voorwaarden. Momenteel werkt Leefmilieu Brussel, zoals voorzien in het LKEP, ook aan de mogelijkheid om deze bestaande financieringsmechanismen aan te passen aan de specifieke situatie van mede-eigendommen.
  - Om voorrang te geven aan financieringsoplossingen voor kwetsbare huiseigenaars, neemt Leefmilieu Brussel deel aan rondetafelgesprekken georganiseerd door de Federale Overheid (SFPIM) om leningen te identificeren voor huiseigenaars in financiële moeilijkheden, om energierenovatiewerken aan hun woning te financieren. In dit project wordt samengewerkt met de Gewesten, de Federale Overheid (SFPIM) en private en sociale financieringsactoren (waaronder Febelfin, het Woningfonds) om nieuwe vormen van hypothecair krediet of leningen op afbetaling operationeel te maken.

4.2.2.3 Begeleidende maatregelen

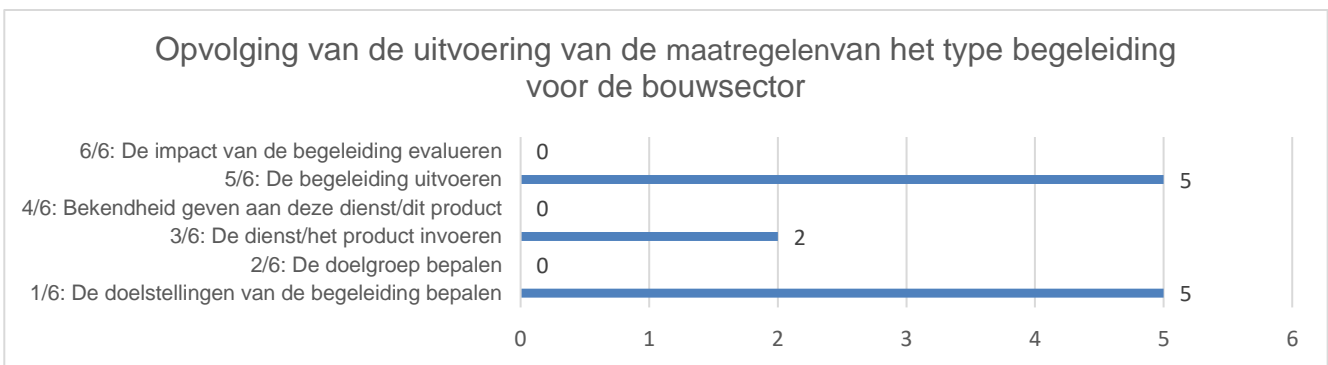
Om de massale renovatie van het gebouwenbestand te vergemakkelijken, stelt het LKEP 15 begeleidende maatregelen voor in het hoofdstuk over gebouwen. De onderstaande afbeelding laat zien dat er 12 in uitvoering zijn en 3 nog niet gestart zijn.

Afbeelding 14: Verdeling van begeleidende maatregelen in de bouwsector naar implementatiestatus

De drie maatregelen die nog niet van start zijn gegaan, hebben betrekking op ondersteuning voor particulieren bij collectieve renovatie of per wijk. Een WG Stedelijke Renovatie, die onlangs is opgericht binnen de Alliantie RENOLUTION, zal verantwoordelijk zijn voor de uitvoering van deze maatregelen vanaf 2024, voortbouwend op feedback van Renolab-projecten op dit vlak.

Wat de 12 lopende maatregelen betreft, laten de opvolgingsindicatoren zeer verschillende stadia van maturiteit zien: bijna de helft ervan is al uitgevoerd, terwijl de andere helft zich nog in de studiefase bevindt.

Afbeelding 15: Opvolgingsindicatoren voor de uitvoering van de begeleidende maatregelen in de bouwsector

Wat de begeleiding bij renovatie van particulieren betreft, moet worden opgemerkt dat tijdens de legislatuur 2019-2024 de begeleidingsregeling is versterkt, zowel kwantitatief (met een record van 6.000 begeleidingen door Homegrade in 2023) als kwalitatief (ontwikkeling van een package mede-eigendommen, een digitale ondersteuningsdienst (begeleiding voor Brusselaars in een digitaal precaire situatie), een lijst van ready2renov-aannemers, evenals een cel kwaliteit).

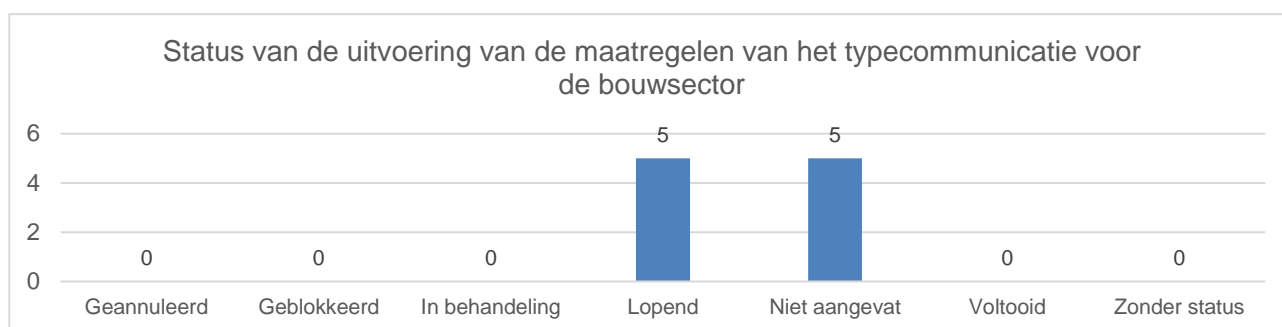
Deze begeleiding wordt echter niet geboden tijdens de werken. De opvolging van de bouwplaats blijft echter een cruciale fase in het renovatieproces, vooral voor kwetsbare doelgroepen. Bovendien zitten Homegrade en Netwerk Wonen aan de limieten van hun capaciteit en zullen ze niet kunnen voldoen aan de vraag naar begeleiding in een context van grootschalige renovatie. Daarom wordt een aantal opties overwogen om het huidige systeem aan te vullen om de uitdagingen het hoofd te bieden (ontwikkeling van een dienst voor assistentie aan de bouwheer, ontwikkeling van een publiek-privaat partnerschap, enz.). Een ontwikkeling van de voorziening is gepland in 2024.

Er is ook vooruitgang geboekt in de begeleiding van professionals naar meer duurzaamheid in de bouw. Leefmilieu Brussel zet de communicatieacties in verband met de context en het TOTEM-instrument voort en organiseert opleidingen en seminars om bouwontwerpers op te leiden, met als doel het aantal gebruikers van het instrument voortdurend te vergroten. Aan de ene kant wordt structurele ondersteuning voor het gebruik van TOTEM, gepland door het LKEP voor 2025, uitgevoerd door het opzetten van een dienst voor assistentie aan

bouwheren om eisen met betrekking tot bouwmaterialen te integreren in overheidsopdrachten voor renovatie en nieuwbouw. Daarnaast wordt structurele ondersteuning voor het gebruik van het GRO-referentiesysteem ontwikkeld door middel van een dienst voor assistentie aan de bouwheer voor het gebruik van het GRO-referentiesysteem in procedures van overheidsopdrachten voor renovatie- en nieuwbouwprojecten. Tegen deze achtergrond zijn de doelstellingen van deze nieuwe dienst gedefinieerd en is er een bestek opgemaakt. De aanbesteding is momenteel aan de gang.

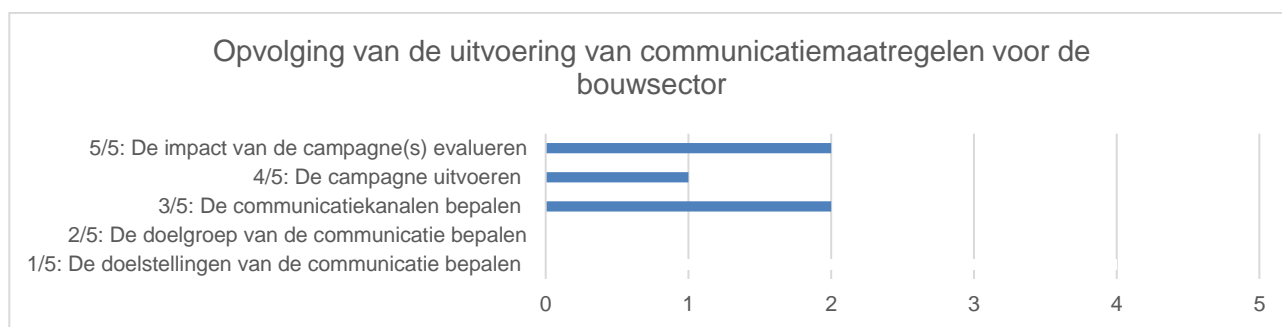
4.2.2.4 Maatregelen op het gebied van communicatie

Op het gebied van communicatie is de voortgang nog steeds relatief beperkt: de helft van de maatregelen is in uitvoering en de andere helft nog niet. Dit kan eenvoudigweg worden verklaard door het feit dat in een aantal gevallen de verplichtingen, instrumenten en diensten waarover moet worden gecommuniceerd, eerst moeten worden ingevoerd voordat de desbetreffende campagnes kunnen worden gelanceerd.

Afbeelding 16: Verdeling van maatregelen op het gebied van communicatie in de bouwsector naar implementatiestatus

Toch kunnen we op basis van de beschikbare informatie de voortgang van de lopende maatregelen meer in detail beoordelen. Er zijn grote verschillen inzake maturiteit van de maatregelen.

Afbeelding 17: Opvolgingsindicatoren voor de uitvoering van maatregelen op het gebied van communicatie in de bouwsector

De belangrijkste communicatiecampagnes die als onderdeel van het LKEP zijn geïmplementeerd, zijn de volgende:

- Het publiek en het bedrijfsleven bewust maken van de mogelijkheden om thuis en op het werk energie te besparen. Hiertoe vond in 2023 een communicatiecampagne over energiebesparing plaats gericht op bedrijven. Er zijn ook vier grote communicatiecampagnes gelanceerd voor particulieren in het kader van Renolution in 2023, met als doel mensen aan te moedigen hun woning te renoveren om energie te besparen. Deze richtten zich in het bijzonder op beschikbare premies en kredieten, steun voor renovatie, werkgelegenheid en opleiding in de renovatiesector, en circulaire renovatie.
- Tegen de achtergrond van de groeiende brandstofarmoede in het BHG werd ook een communicatiecampagne opgezet, in samenwerking met Brugel en de GGC, om consumenten te informeren over de bestaande bijstand voor toegang tot energie die wordt aangeboden door de verschillende spelers op het grondgebied (OCMW, Homegrade, Infor GasElek, CASE enz.). Tot nu toe zijn er twee edities van de campagne geweest: in februari en december 2023.

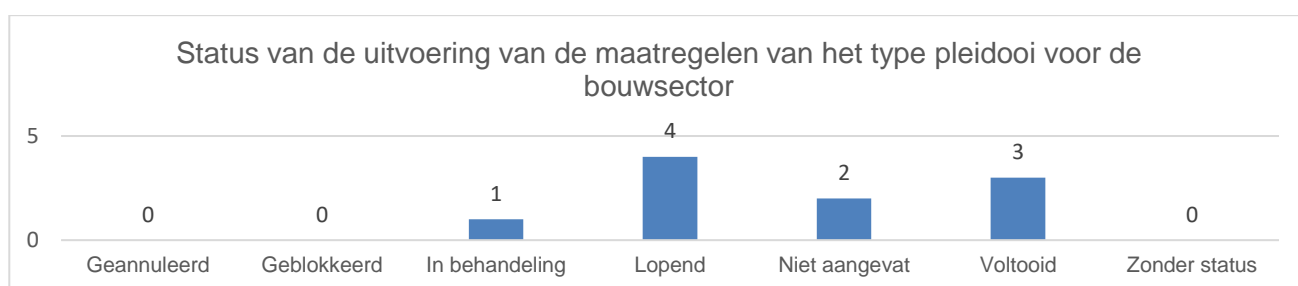

De volgende belangrijke communicatiedoelstelling zal zijn om het Brusselse publiek bewust te maken van het nieuwe verplichte renovatiesysteem. Dit nieuwe verplichte systeem, dat net in de derde lezing is aangenomen door het Parlement, zal zeer concrete gevolgen hebben voor de Brusselaars, die binnen verschillende termijnen aan de energieprestatiedrempels zullen moeten voldoen. Zodra we overstappen van een op stimulansen gebaseerde aanpak op wettelijke verplichtingen, is het van cruciaal belang om voldoende over deze verplichtingen te communiceren, zodat alle belanghebbenden zich ervan bewust zijn. Er wordt momenteel gewerkt aan een campagne die begin 2025 van start moet gaan.

Maatregelen die nog niet van start zijn gegaan, zijn onder andere bewustmaking van de impact van hout op de luchtkwaliteit.

4.2.2.5 Pleidooimaatregelen

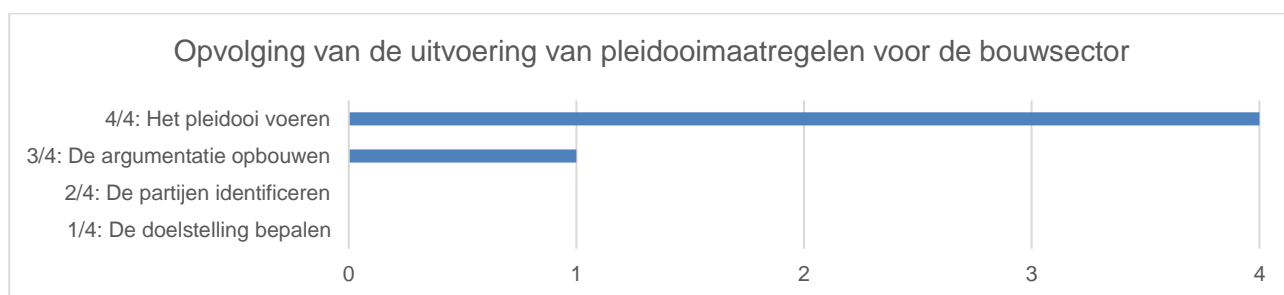
Voor de bouwsector stelt het LKEP 10 pleidooimaatregelen voor. De onderstaande afbeelding toont de verdeling van deze maatregelen naar implementatiestatus.

Afbeelding 18: Verdeling van pleidooimaatregelen in de bouwsector naar implementatiestatus

Een van de geplande maatregelen staat in wacht:

- De pleidooimaatregel die gericht is op het bevorderen van nieuwe werkpraktijken om de oppervlakte per baan in de tertiaire sector te verminderen, wacht momenteel op de conclusies van het BruTer-project dat gewijd is aan het tertiaire gebouwenbestand en dat in het volgende punt nader wordt toegelicht.

Afbeelding 19: Opvolgingsindicatoren van de uitvoering van pleidooimaatregelen in de bouwsector

Wat betreft de drie voltooide maatregelen:

- Het pleidooi inzake koolstof: dit pleidooi lijkt vruchten te hebben afgeworpen, aangezien op heel korte termijn het Belgische NEKP het btw-tarief voor steenkool wil normaliseren (van 12% naar 21%) in het kader van de vermindering van de (onrechtstreekse) subsidies voor fossiele energie die is ingeschreven in het Energiepact.
- De maatregel om de btw op sloop- en wederopbouwwerken te verlagen, wordt nu als voltooid beschouwd. Deze maatregel komt uit het vorige NEKP en het LKEP heeft gespecificeerd dat hij moet worden vervangen door de maatregel die pleit voor een belastingstelsel dat sloop niet aanmoedigt ten nadele van

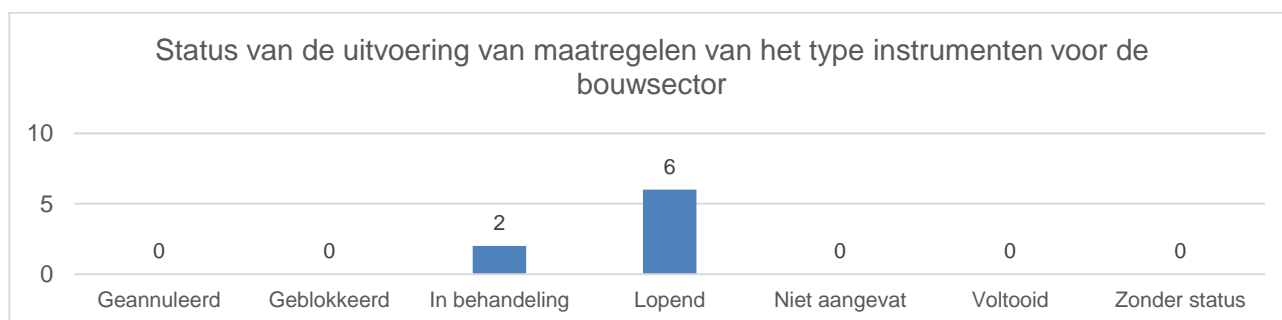
renovatie, wat logischer is in het licht van de duurzaamheidsdoelstellingen die het Gewest nastreeft op het vlak van renovatie.

- Renovatie van federale overheidsgebouwen: deze maatregel wordt als voltooid beschouwd, aangezien het openbare gebouwenbestand dat eigendom is van de federale overheid ook onderworpen zal zijn aan renovatieverplichtingen.

Onder de lopende maatregelen zijn er al verschillende pleidooien gehouden voor de federale overheid tijdens eerdere raadplegingen. Leefmilieu Brussel heeft verschillende gelegenheden aangegrepen om het standpunt van het Gewest kenbaar te maken over de noodzaak van een belastinghervorming om energie-efficiënte renovatie van gebouwen en het gebruik van milieuvriendelijke isolatie aan te moedigen, evenals de standaardisering van het btw-tarief op steenkool. De fiscale hefboom wordt in België echter nog te weinig gebruikt om de opwarming van de aarde tegen te gaan en Leefmilieu Brussel zal blijven pleiten, zoals voorzien in het LKEP, voor een algemene belastinghervorming die consistent is met de energieprestatieambities die de verschillende Gewesten nastreven.

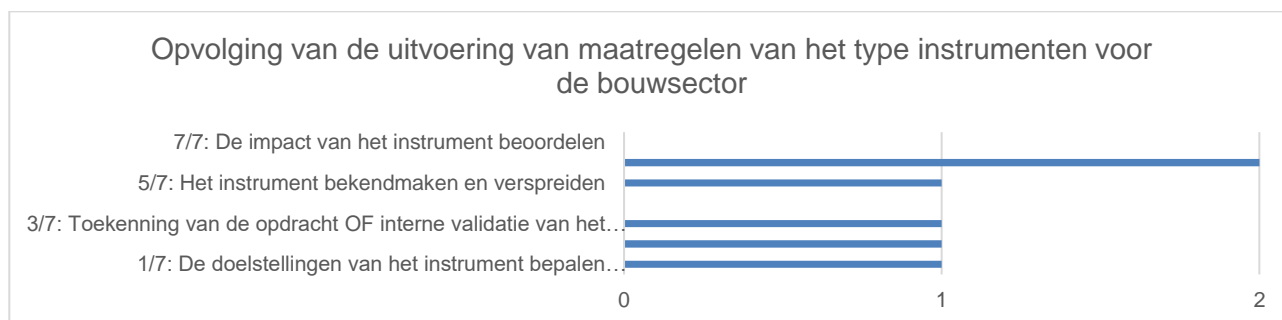
4.2.2.6 *Ontwikkeling van instrumenten en referentiekaders*

Zes van de acht maatregelen met betrekking tot de ontwikkeling van instrumenten en referentiekaders voor de bouwsector zijn momenteel in uitvoering en twee ervan staan momenteel in wacht.

Afbeelding 20: Verdeling van maatregelen van het type instrumenten en referentiekaders in de bouwsector naar implementatiestatus

Als we naar de opvolgingsindicatoren kijken, zien we dat de verschillende instrumenten die momenteel worden ontwikkeld sterk variëren qua maturiteit.

Afbeelding 21 Opvolgingsindicatoren voor de uitvoering van maatregelen van het type instrumenten en referentiekaders in de bouwsector

De twee belangrijkste gebieden waarop de instrumenten en referentiekaders van deze maatregelen van het LKEP betrekking hebben, zijn de renovatie van gebouwen in de tertiaire sector en duurzaam bouwen/renoveren.

Voor de tertiaire sector loopt een specifiek project binnen Leefmilieu Brussel, dat tot doel heeft alle instrumenten voor deze sector (PLAGE, energieaudit, EPB-certificering enz.) te evalueren en op basis van deze evaluatie een

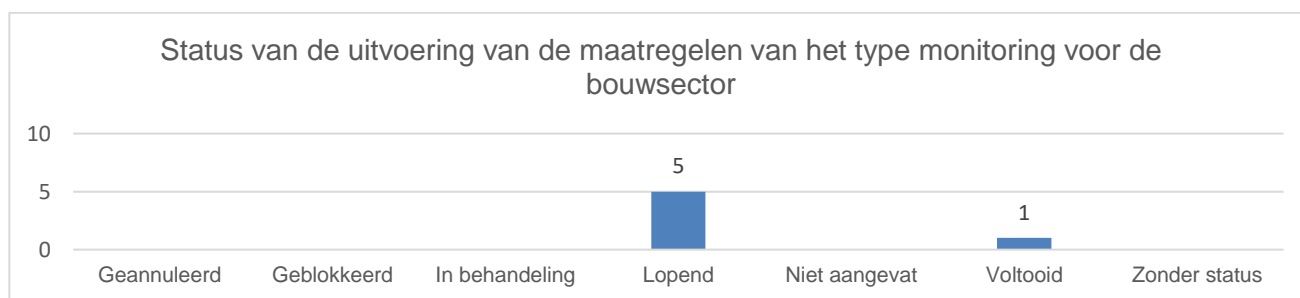
vereenvoudigd systeem voor de tertiaire sector voor te stellen. De verschillende hulpmiddelen werden in kaart gebracht en geëvalueerd in 2023. Op basis hiervan is een eerste voorstel opgesteld dat momenteel wordt verbeterd. Zodra dit systeem is verbeterd en gevalideerd, kan de operationele uitvoering ervan beginnen, inclusief het opstellen van de nodige teksten en bestekken om de bestaande instrumenten te herzien. Deze laatste fase is dus afhankelijk van de definitieve validatie van het mechanisme, wat de 2 maatregelen in afwachting verklaart. De eerste resultaten van het project zijn bemoedigend, maar er moet worden opgemerkt dat dit pakket maatregelen voor de tertiaire sector vanwege deze afhankelijkheden enigszins achterloopt op het door het LKEP vastgestelde tijdschema. Tegelijkertijd voorzag het LKEP in een evaluatie van de instrumenten en de ontwikkeling van het vereenvoudigde systeem tegen eind 2023, zodat dan een eerste mijlpaal voor de publieke tertiaire sector in 2030 zou kunnen worden vastgesteld. In dit stadium doet Leefmilieu Brussel zijn uiterste best om tot een doeltreffend en coherent vereenvoudigd systeem te komen, maar kan het nog niet beoordelen of het mogelijk en realistisch zal zijn om een mijlpaal vast te stellen voor 2030, zoals oorspronkelijk gepland door het LKEP.

Op het gebied van duurzaam bouwen herhaalt het LKEP dat het belangrijk is om de ontwikkeling van het gebouwenbestand niet te beperken tot het verbeteren van de energieprestaties, maar om ervoor te zorgen dat alle milieueffecten van de bouwsector worden verminderd. Dit kader is gebaseerd op twee bestaande transversale duurzaamheidsinstrumenten, namelijk de duurzaamheidsmeter GRO en de Gids Duurzame Gebouwen:

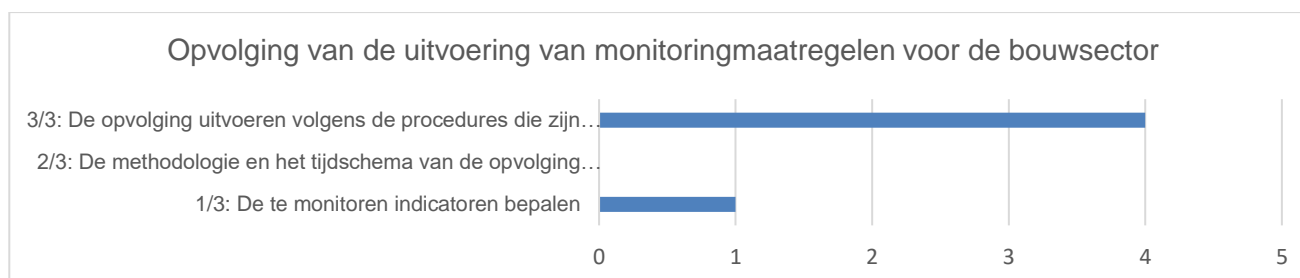
- GRO is het intergewestelijk referentie-instrument voor alle aspecten van duurzaamheid van gebouwen. De maatregelen van het LKEP die zijn gekoppeld aan de GRO hebben voornamelijk betrekking op TOTEM, het hulpmiddel dat is gericht op het objectiveren en specifiek verminderen van de milieu-impact van materialen die worden gebruikt bij bouw en renovatie. Dit instrument is al beschikbaar en wordt momenteel verbeterd.
- Via de Gids Duurzame Gebouwen ontwikkelt het Gewest nieuwe inhoud om de vaardigheden van professionals in het duurzaam ontwerp van gebouwen te helpen verbeteren. Als onderdeel van het LKEP is een project gestart om de inhoud bij te werken en de ergonomie van de website te verbeteren.

4.2.2.7 Monitoringmaatregelen

Het gedeelte Bouw van het LKEP bestaat uit 6 monitoringmaatregelen: 5 zijn in uitvoering, 1 is voltooid. De meeste maatregelen die momenteel worden uitgevoerd, bevinden zich in de laatste fase van de monitoring, d.w.z. dat de opvolging volgens de voorziene modaliteiten wordt uitgevoerd.

Afbeelding 22: Verdeling van de monitoringmaatregelen in de bouwsector naar implementatiestatus

Afbeelding 23: Opvolgingsindicatoren van de uitvoering van de monitoringmaatregelen in de bouwsector

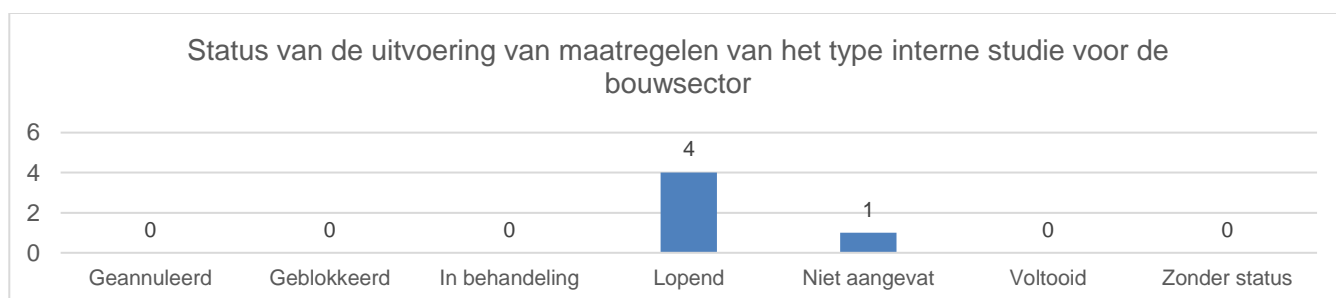
De volgende opvolging en controles werden uitgevoerd:

- Twee van deze maatregelen hebben betrekking op het toezicht op de naleving van de PLAGE-wetgeving, zowel door de overheid als door de particuliere tertiaire sector. In dit verband moet worden opgemerkt dat sommige overheidsinstanties en particuliere organisaties die onder de PLAGE-regelgeving vallen, achterlopen en daarom nog niet zijn begonnen met de uitvoeringsfase van het programma. Leefmilieu Brussel volgt deze organisaties dan ook op de voet.
- Het opdrijven van controles op het gebruik van HFK-koelgassen door koelspecialisten, uitgevoerd door Leefmilieu Brussel.
- Het toezicht op de evolutie van technologieën ter verbetering van de filtratie van deeltjes afkomstig van houtverbranding. In dit verband werd een verslag gewijd aan houtverwarming in de studie over de evolutie van technische installaties in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en de energiedragers die ze gebruiken. Deze studie toonde aan dat open haarden en oude kachels het meest vervuילend zijn en benadrukte de noodzaak van strenge eisen voor nieuwe houtverwarmingsinstallaties. Technologieën die deeltjesemissies verminderen zijn ook geanalyseerd in dit verslag.

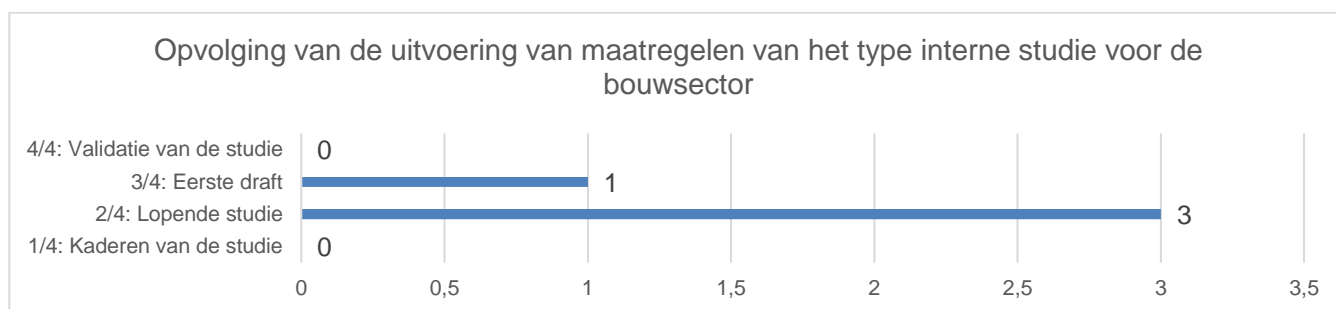
De laatste maatregel heeft betrekking op het monitoren van de energiestatus (dankzij EPB-certificaten) en vastgoedprijzen (verhuur en verkoop). Het BISA en Leefmilieu Brussel werken samen aan deze maatregel. Er hebben al talrijke besprekingen en 2 technische bijeenkomsten plaatsgevonden. Het BISA heeft verschillende gegevens ontvangen en de analyse daarvan is in volle gang.

4.2.2.8 Interne studies

Met betrekking tot interne studies in verband met de bouwsector zijn voorzien het LKEP 5 maatregelen: 4 zijn aan de gang en met 1 is nog niet gestart.

Afbeelding 24: Verdeling van maatregelen van het type interne studie in de bouwsector naar implementatiestatus

Afbeelding 25: Opvolgingsindicatoren voor de uitvoering van maatregelen van het type interne studie in de bouwsector

Wat betreft de lopende studies:

- De verst gevorderde studie betreft de vertaling van de ambitie om de milieu-impact van materialen te verminderen, nagestreefd via TOTEM, in documenten voor overheidsopdrachten en de ontwikkeling van aanbevelingen voor openbare bouwheren op dit gebied. Deze aanbevelingen zijn gepubliceerd op de website Gids Duurzaam Bouwen, waar ook documentatie beschikbaar is over de beste praktijken voor het vertalen van ambities naar documenten van overheidsopdrachten.

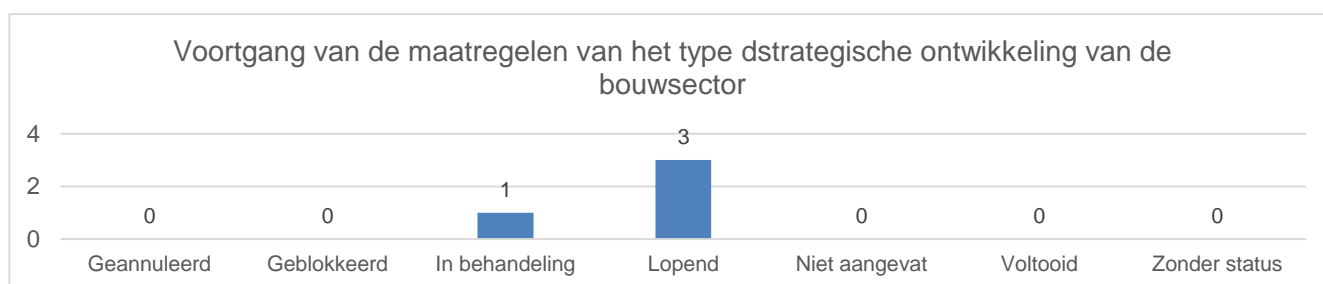

- Het PLAGE-instrument wordt momenteel geëvalueerd, zoals hierboven beschreven in het gedeelte over instrumenten die zijn ontworpen om een vereenvoudigd systeem voor de tertiaire sector in te voeren.
- Het onderzoek naar de mogelijke impact van renovatie op de totale kosten van huisvesting werd voorzien door het LKEP om ervoor te zorgen dat de meest precare huurders toegang hebben tot kwaliteitsvolle huisvesting tegen een betaalbare prijs. Tegen deze achtergrond is de BGHM begonnen met een herziening van de huurprijzen en tarieven (voor de woningen die zij beheert). Deze beschouwing zou echter best worden voortgezet, verbreed en verrijkt door alle actoren die betrokken zijn bij huisvesting in het BHG, en in het bijzonder Leefmilieu Brussel en Brussel Huisvesting.
- Het laatste onderzoek dat wordt uitgevoerd is bedoeld om het concept van renovatiecoaches per wijk te testen. Brulocalis heeft onlangs subsidie gekregen om dit project te ondersteunen en de rollen en opdrachten van een begeleider voor groepsrenovaties te definiëren.

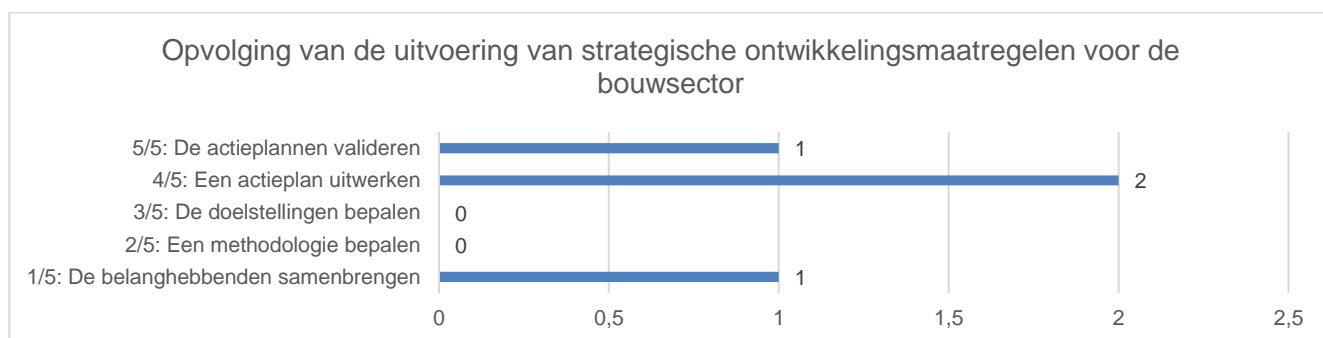
Op basis van de studie uitgevoerd door Brulocalis, zal de nieuwe WG Stedelijke Vernieuwing van de Alliantie RENOLUTION in staat zijn om de relevantie te beoordelen van het algemeen beschikbaar stellen van renovatiecoaches per wijk, en om de structuur te definiëren waarmee ze kunnen worden ingezet. Daarom is de laatste studie, gericht op het beoordelen van de relevantie van een meer structurele uitrol van deze oplossing voor projectdragers, nog niet van start gegaan.

4.2.2.9 Strategische ontwikkeling

Er zijn 4 strategische ontwikkelingsmaatregelen in het hoofdstuk Gebouwen van het LKEP. Uit de opvolgingsindicatoren blijkt dat 3 van de 4 goed op schema liggen (worden ontwikkeld of gevalideerd). Een van deze maatregelen is momenteel echter in afwachting.

Afbeelding 26: Verdeling van strategische ontwikkelingsmaatregelen in de bouwsector naar implementatiestatus

Afbeelding 27: Opvolgingsindicatoren voor de uitvoering van strategische ontwikkelingsmaatregelen in de bouwsector

De volgende maatregelen worden momenteel uitgevoerd en zijn in een vergevorderd stadium:

- Het renovatieplan voor beschermde gebouwen. Deze door Urban aangestuurde maatregel wordt geïmplementeerd via de aanstaande formalisering van het huidige proces dat wordt opgevolgd door Urban, als instrument voor de renovatie van beschermd erfgoed. Voor alle beschermde gebouwen wordt de aanvraag voor een bouwvergunning opgevolgd. Om een vrijstelling van de EPB te krijgen, moet worden aangetoond dat alles in het werk is gesteld om de best mogelijke energieprestatie te bereiken. Er moet met de vertrouwde, bekende technologieën gezocht worden naar de beste oplossing. We merken op dat het na verloop van tijd nodig zal zijn om te beoordelen in hoeverre deze strategie haar klimaatdoelstellingen bereikt.

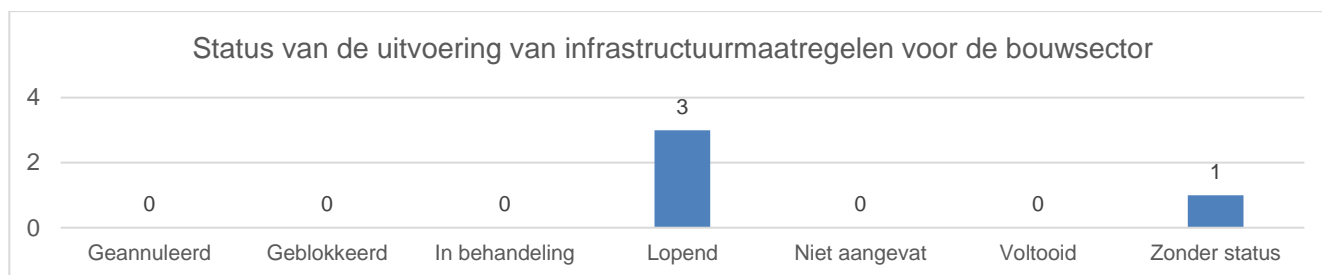

- Het aanvullende vierjarenplan om het energieverbruik en de lasten voor huurders van sociale woningen te verlagen. Deze maatregel, die wordt aangestuurd door de BGHM, wordt niet uitgevoerd via een vierjarenplan maar, in het kader van het nieuwe financieringsdecreet voor de sector (het SPDR, Strategisch Plan voor Duurzame Renovatie 2022-2030 van de BGHM), via een raster van selectiecriteria voor renovatieprojecten waarbij het energieaspect de tweede prioriteit krijgt, na veiligheid. De verdere uitvoering van de geselecteerde projecten en het toezicht op het SPDR, dat deze prioritaire pijler voor energie omvat, zijn daarom van fundamenteel belang voor het bereiken van deze doelstelling.
- De ontwikkeling van een strategie om de energieprestaties van tertiaire gebouwen (openbare en particuliere) te verbeteren: zoals hierboven uitgelegd, is deze strategie in volle gang en moet ze gebaseerd zijn op maatregelen om de bestaande instrumenten voor de tertiaire sector te evalueren en te convergeren naar een vereenvoudigd systeem.

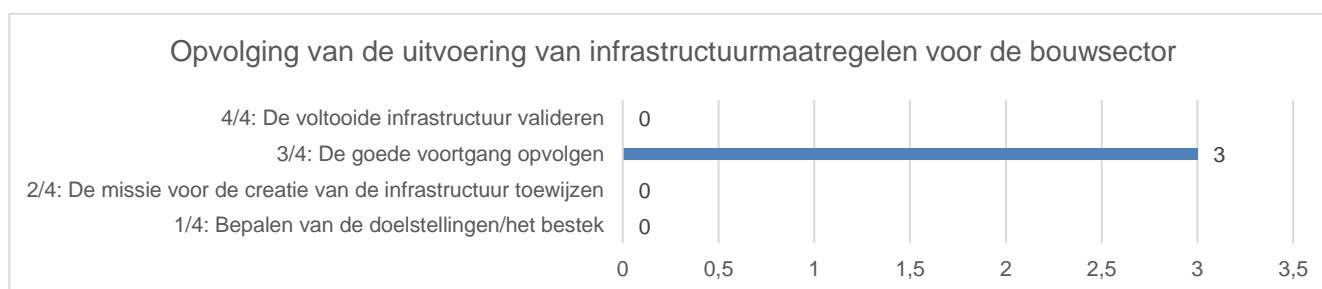
De nog hangende maatregel betreft de opname van de energie-efficiëntie van een woning als criterium in het debat over huurovereenkomsten in het Brussels Gewest: deze maatregel was het onderwerp van een voorstel van Brussel Huisvesting, waarover de regering nog geen akkoord heeft bereikt. Begin 2024 werd echter binnen de Alliantie Renolution een WG Sociaal-Renovatie opgericht, waarin alle relevante spelers (Brussel Huisvesting, de FDSS, de BGHM, Homegrade, het Netwerk Wonen, enz.) werden samengebracht om de volgende legislatuur stof tot nadenken te geven over deze essentiële kwesties.

4.2.2.10 Ontwikkeling van infrastructuur

Wat de infrastructuur betreft, zijn er 4 maatregelen gepland in het kader van het LKEP. Voor 3 daarvan beschikken we over de implementatiestatus, zoals weergegeven in onderstaande afbeelding.

Afbeelding 28: Verdeling van strategische ontwikkelingsmaatregelen in de bouwsector naar implementatiestatus

Afbeelding 29: Opvolgingsindicatoren voor de uitvoering van strategische ontwikkelingsmaatregelen in de bouwsector

Deze drie ontwikkelingen zijn in een vergevorderd stadium en de bouwwerken zijn aan de gang:

- Alle sociale woningen terug in verhuurbare staat brengen: de renovatie van sociale woningen, waarvan de oudste dateren van voor de Eerste Wereldoorlog, wordt doorlopend uitgevoerd door de 16 OVM van het Gewest, volgens verschillende criteria (technische vereisten, noodzaak om de kwaliteit te verbeteren, bewoond of leegstaand karakter van de woningen, opeenvolgende wettelijke verplichtingen). Met betrekking tot de laatste wijzigingen van de BWLKE, waarin doelstellingen worden vastgesteld voor de sociale woningvoorraad, zal de BGHM, zodra deze verplichtingen van kracht worden, in samenwerking

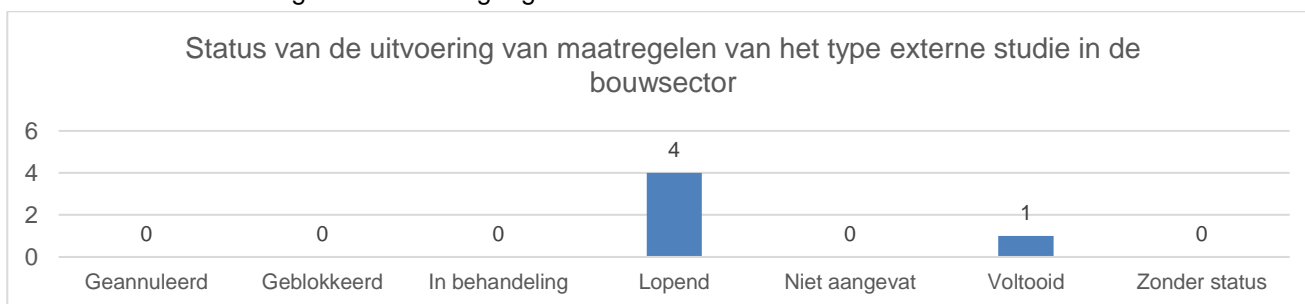

met Leefmilieu Brussel studies opstarten om de behoeften te ramen met het oog op het bereiken van de geplande energieprestatiedoelstellingen.

- Voltooiing van de bouw van de 6.400 woningen die zijn gepland in het kader van het Gewestelijk Huisvestingsplan en de Alliantie Wonen: Tot nu toe zijn er 2.964 woningen opgeleverd en de bouwwerken worden voortgezet. Er wordt echter geschat dat binnen het huidige budgettaire kader slechts 3.650 van de geplande 6.400 woningen kunnen worden gebouwd. Dit vormt een extra risico, vooral met betrekking tot het beginsel van sociale rechtvaardigheid dat is vastgelegd in de Klimaatordonnantie.
- Integreren van gewestelijke doelstellingen voor energie-efficiëntie en decarbonisatie in de uitvoering van het NPH (Noodplan Huisvesting): Actie 5 van het NPH omvat doelstellingen voor energiereductie en de renovatiedoelstellingen voor 36.000 woningen liggen goed op schema. De renovatiestrategie en -uitvoering zijn in volle gang, maar we kunnen een tussentijdse mijlpaal instellen op 31 december 2024, de einddatum van het NPH. We hebben echter melding gekregen van een aantal obstakels bij deze renovaties, waaronder de moeilijkheid om bewoners te herhuisvesten tijdens de werkzaamheden, en onvoldoende financiering.

4.2.2.11 Externe studies

Het hoofdstuk gebouwen van het LKEP bevat 5 maatregelen voor het ontwikkelen van externe studies. Onderstaande afbeelding toont de voortgang.

Afbeelding 30: Verdeling van externe studies in de bouwsector naar implementatiestatus

Een van de geplande studies is afgerond. Hierin werd onderzoek gedaan naar de mogelijkheid om vanaf 2030 een verbod op te leggen op de installatie van kook-, verwarmings- en sanitaire warmwaterproductieapparaten op aardgas of butaan/propaangas, in overleg met de sector en met bijzondere aandacht voor de problematiek van de energieafhankelijkheid en de hieruit volgende economische en sociale impact; De studie over de evolutie van technische installaties in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en de energiedragers die ze gebruiken, heeft het mogelijk gemaakt om deze kwestie te analyseren, met een verslag over gasgestookte verwarmingstoestellen. Het leidde tot een voorstel om de EPB-voorschriften voor technische installaties te wijzigen, om te beginnen met de uitfasering van atmosferische gasketels.

Twee van de lopende maatregelen worden getest door Urban en bevinden zich in de studiefase:

- Werken aan de samenhang van het stedenbouwkundig beleid door de uitvoering van de laatste wijzigingen van de COBAT te blijven evalueren met betrekking tot de doelstellingen van de renovatiestrategie RENOLUTION
- Werken aan de coherentie van het stedenbouwkundig beleid door het regelgevend kader voor stedenbouw en erfgoed aan te passen (decreet tot vaststelling van werken van geringe omvang, GSV, GSZV) in het licht van de doelstellingen van de renovatiestrategie RENOLUTION, de procedure voor het verkrijgen van een stedenbouwkundige vergunning vereenvoudigen en versnellen, externe isolatie van de voorgevel in een aantal gevallen toestaan en, in het algemeen, de stedenbouwkundige obstakels voor energierenovatie wegwerken, met behoud van de Brusselse identiteit.

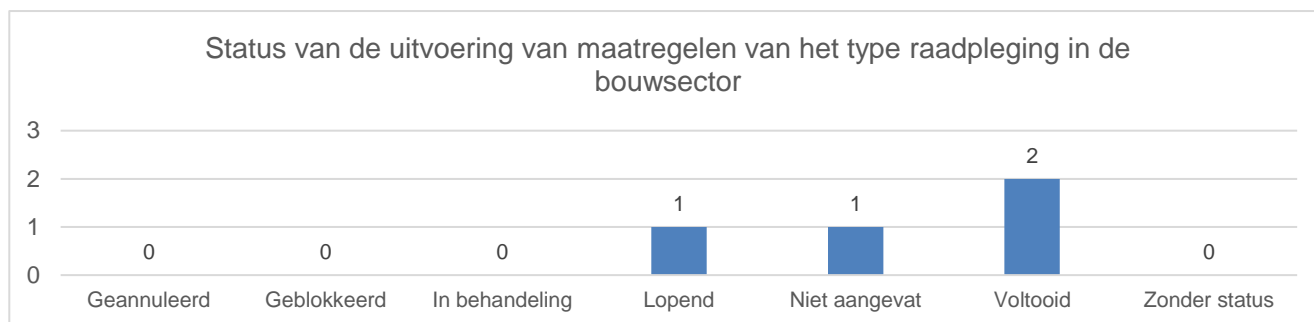
Om deze vragen te beantwoorden, is er een juridische studie aan de gang, gedragen door Urban, met als doel het identificeren van de obstakels voor de uitvoering van energierenovaties in de stedenbouwkundige regelgeving

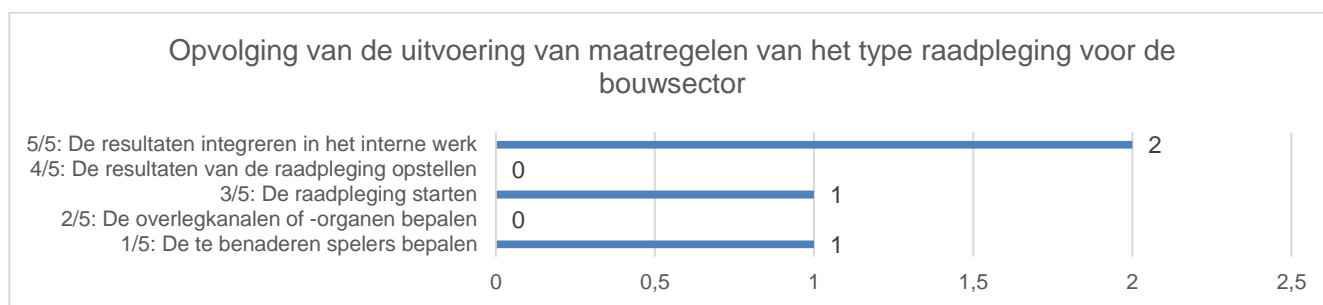
(GSV, AV van ondergeschikt belang, burgerlijk wetboek enz.). Na de studie is het de bedoeling om de wetgeving en procedures aan te passen en richtlijnen op te stellen voor isolatiepraktijken.

4.2.2.12 Raadpleging

Het hoofdstuk gebouwen van het LKEP bevat vier raadplegingsmaatregelen. Onderstaande afbeelding toont de voortgang.

Afbeelding 31: Verdeling van raadplegingsmaatregelen in de bouwsector naar implementatiestatus

Afbeelding 32: Opvolgingsindicatoren van de uitvoering van raadplegingsmaatregelen in de bouwsector

De twee raadplegingsmaatregelen die zijn voltooid, hebben betrekking op houtverbranding:

- De spelers van de sector van houtverbranding raadplegen over de voorgestelde wijzigingen in de regelgeving;
- Met andere entiteiten overleggen om - voor zover mogelijk - een gemeenschappelijke aanpak ter vermindering van de uitstoot van houtverbranding uit te werken

Als onderdeel van deze maatregelen werden de besturen in de andere gewesten geraadpleegd, evenals spelers die actief zijn in de houtverwarmingssector. Er is samen met hen een voorstel uitgewerkt tot wijziging van EPB-regelgeving met betrekking tot de technische installaties.

4.3 TRANSPORTSECTOR

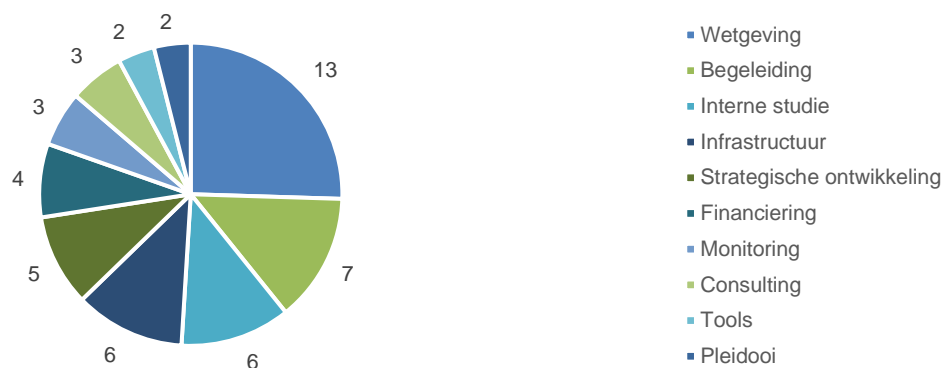
4.3.1 Overzicht van hefboomen en instrumenten voor de transportsector

De maatregelen van het LKEP zijn gebaseerd op twee hoofddoelstellingen. De eerste betreft actieve en multimodale mobiliteit. Dit is een doelstelling die gedeeld wordt met het Gewestelijk Mobiliteitsplan 2020-2030, Good Move, dat de Brusselse visie en doelstellingen op het vlak van mobiliteit definieert. Om dit te bereiken richt het LKEP zich op de hefboomen gewestelijke planning, autobelasting, stadslogistiek en parkeerbeleid. De tweede doelstelling is om de transitie naar emissievrije voertuigen te versnellen, in het bijzonder via de LEZ, en om een geleidelijk verbod op voertuigen met verbrandingsmotor in te voeren en de ontwikkeling van alternatieven, zoals elektrische voertuigen, te ondersteunen.

Verdeling per type maatregel binnen de transportsector

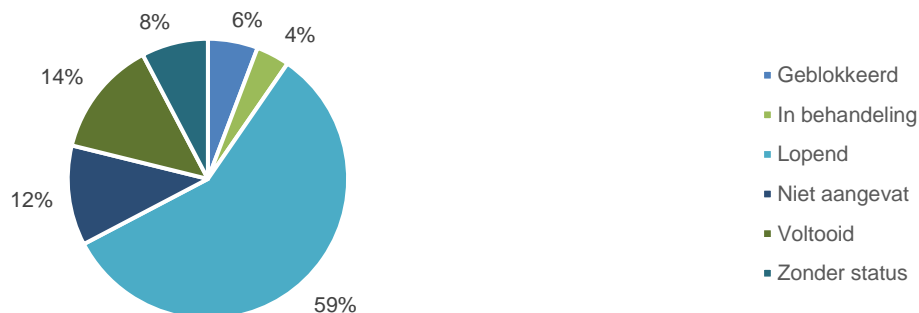
Afbeelding 33: Verdeling van maatregelen naar type maatregel binnen de transportsector

4.3.2 Voortgang van de sector

De mobiliteitssector levert de op één na grootste bijdrage aan de klimaatopwarming in het BHG en is ook de grootste bron van luchtvervuiling. Het LKEP wijdt hier een hoofdstuk aan, met maar liefst 51 maatregelen. Deze 51 maatregelen omvatten **niet** alle acties die zijn opgenomen in het Good Move Plan, het Gewestelijk Mobiliteitsplan 2020-2030, dat de Brusselse visie en doelstellingen inzake mobiliteit definieert. Hoewel het LKEP niet het hele Good Move Plan in extenso opneemt, herhaalt het de centrale rol ervan in het bereiken van gewestelijke doelstellingen. Er moet ook worden opgemerkt dat, hoewel deze maatregelen niet in detail worden opgevolgd in dit verslag, de maatregelen die een impact hebben op klimaat en energie zijn opgenomen in het NEKP en dat het Gewest dus rekent op de uitvoering ervan om zijn verbintenissen tot 2030 na te komen. Daarnaast worden de maatregelen van het Good Move Plan gemonitord via het Observatorium.⁴

Hieronder volgt een overzicht van de voortgang van de maatregelen van het LKEP in de mobiliteitssector, die in jaar 1 als bemoedigend wordt beschouwd.

Status van de uitvoering van maatregelen in de transportsector

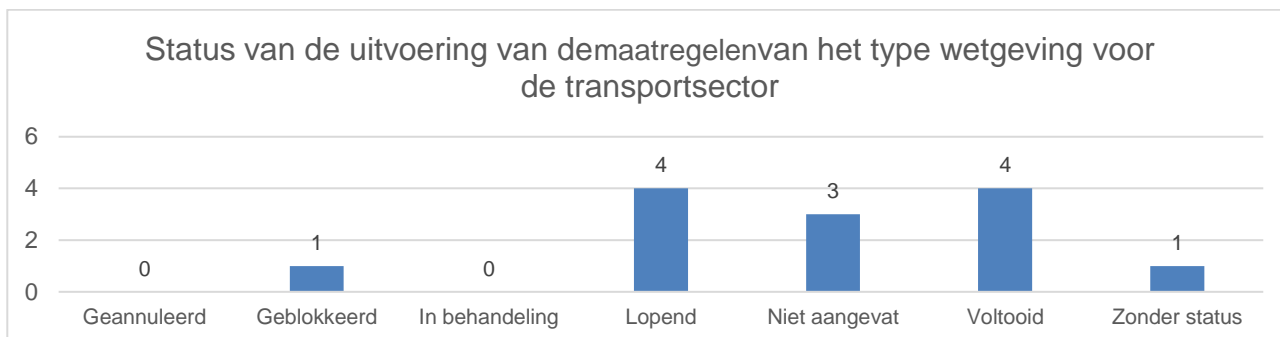

Afbeelding 34: Verdeling van de maatregelen naar implementatiestatus binnen de transportsector

⁴ <https://data.mobility.brussels/home/nl/>

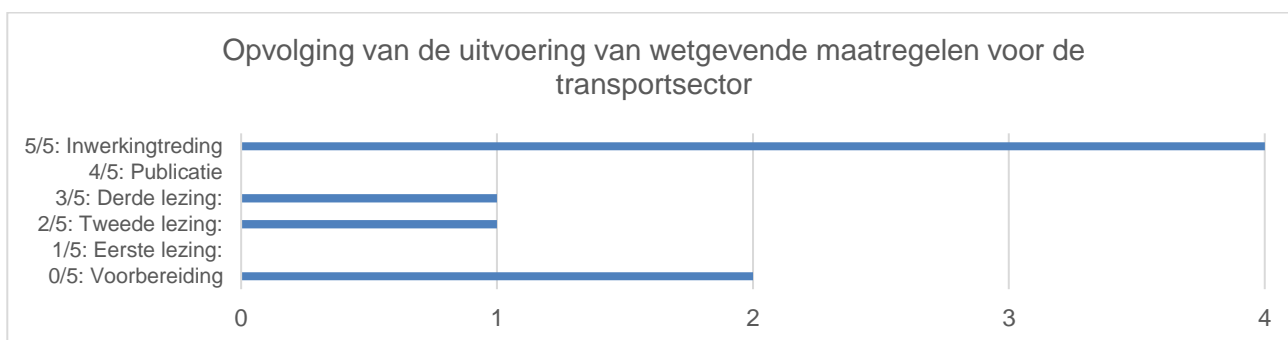
4.3.2.1 Wetgevende maatregelen

Onderstaande afbeelding toont de voortgang, in termen van implementatiestatus, voor de 13 wetgevende maatregelen in de transportsector. We merken met name op dat 4 van deze maatregelen zijn voltooid en 1 is geblokkeerd.

Afbeelding 35: Verdeling van wetgevende maatregelen in de transportsector naar implementatiestatus

De opvolgingsindicatoren, die voor alle lopende en voltooide maatregelen worden gegeven, geven de volgende stand van zaken weer:

Afbeelding 36: Opvolgingsindicatoren voor de uitvoering van wetgevende maatregelen door de bouwsector

Als belangrijke vooruitgang in de wetgeving in de transportsector zien we onder andere:

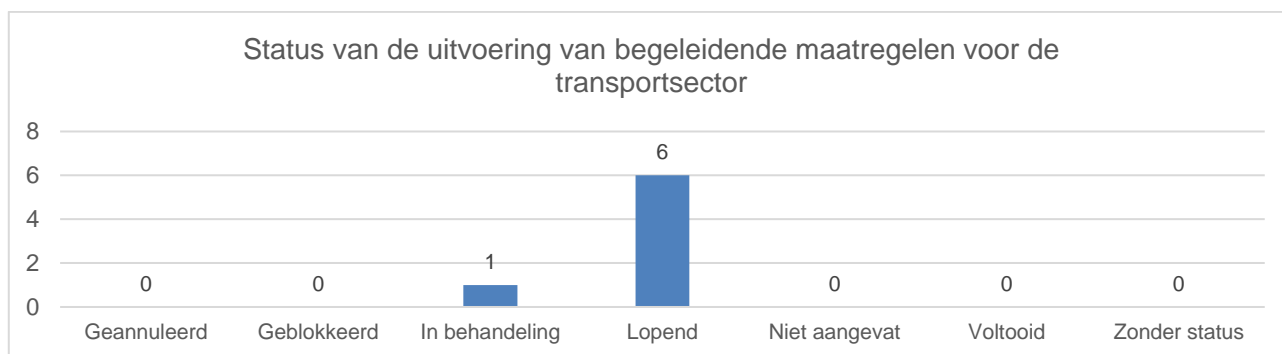
- Het Regeringsbesluit van 1/07/2022 tot wijziging van het besluit van 28/01/2018 betreffende de lage-emissiezone, dat het Gewest een tijdschema geeft voor de geleidelijke afschaffing van voertuigen met verbrandingsmotor;
- Het Regeringsbesluit tot vaststelling van de verhouding van de laadpunten voor parkings, dat dateert van september 2022;
- Er zijn ook eerste wijzigingen aangebracht in het besluit geringe omvang om stedenbouwkundige procedures gericht op het ontwikkelen van fietsinfrastructuur en het implementeren van autoluwe 'mazen' te vergemakkelijken.
- De drie Gewesten zijn overeengekomen om vanaf juli 2022 een deeltjestellertest in te voeren als onderdeel van de periodieke technische controle. De wetgeving is nu van kracht en de uitstoot van dieselmotoren wordt gecontroleerd tijdens de technische controle. Eigenaren worden ook op de hoogte gesteld via hun keuringsbewijs of hun auto nog of niet meer is toegestaan in de LEZ.

Eén maatregel lijkt momenteel echter geblokkeerd: het versterken van de rol van de bewonerskaart als hefboom voor het beïnvloeden van multimodale keuzes. Dit blijft een gevoelig onderwerp. In 2022 maakten de parkeerordonnantie en het bijbehorende besluit de toepassing van nieuwe tarieven mogelijk. Ondanks deze stijging is de prijs van bewonerskaarten nog steeds extreem laag in vergelijking met andere Europese steden. Het parkeerbeleid, dat van oudsher gericht is op het parkeren van voertuigen, verschuift echter ook naar een gebruikersgerichte aanpak, met plekken voor het opladen van elektrische voertuigen, beveiligde of onbeveiligde

fietsenstallingen, het creëren van dropzones, een toename van het aantal P+R-plaatsen en -parkings, en een toename van het aantal plaatsen dat gereserveerd is voor PBM, ...

4.3.2.2 Begeleidende maatregelen

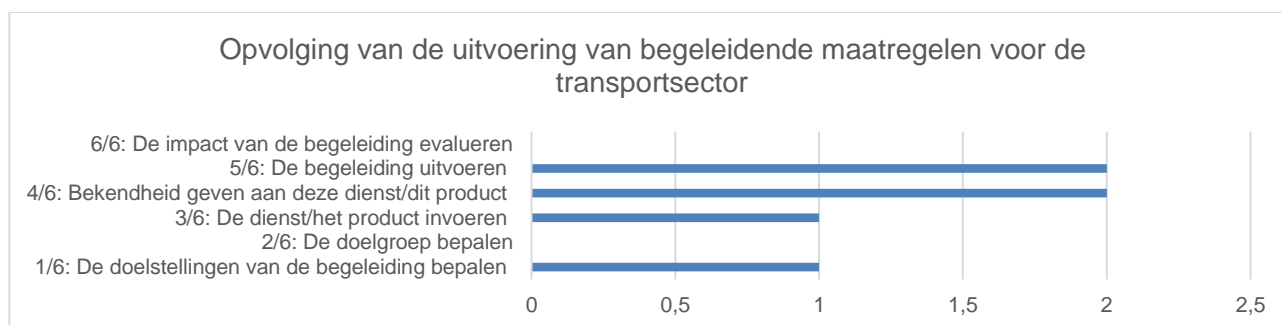
De volgende afbeelding toont de voortgang, in termen van implementatiestatus, voor de 7 door het LKEP geplande begeleidende maatregelen in de transportsector. We wijzen erop dat ze allemaal aan de gang zijn, behalve één die momenteel in afwachting is.

Afbeelding 37: Verdeling van wetgevende maatregelen in de transportsector naar implementatiestatus

De maatregel in afwachting betreft het project van het FORS-label, dat tot doel heeft deugdzame praktijken in stedelijke distributie te bevorderen. De doelstellingen zijn om de procedures voor de invoering van een label en de maatregelen die aanzetten om het te verkrijgen te bepalen; specifieke opleidingen in te voeren; het label te gebruiken als criterium voor de toegang tot zones met beperkt verkeer; in de privé- en overheidsopdrachten criteria op te nemen voor de selectie van dienstverleners met het label (zie maatregel E6 van het Good Move-plan). Dit label werd voorgesteld aan de andere Gewesten en aan de federale regering, maar de intenties van de roadmap “Low emission mobility”, in het plan Good Move en het LKEP moeten nog in de praktijk worden omgezet.

De opvolgingsindicatoren die we hebben voor alle andere maatregelen geven aan dat de meeste geplande begeleidende diensten al zijn ingevoerd.

Afbeelding 38: Opvolgingsindicatoren voor de uitvoering van begeleidende maatregelen in de transportsector

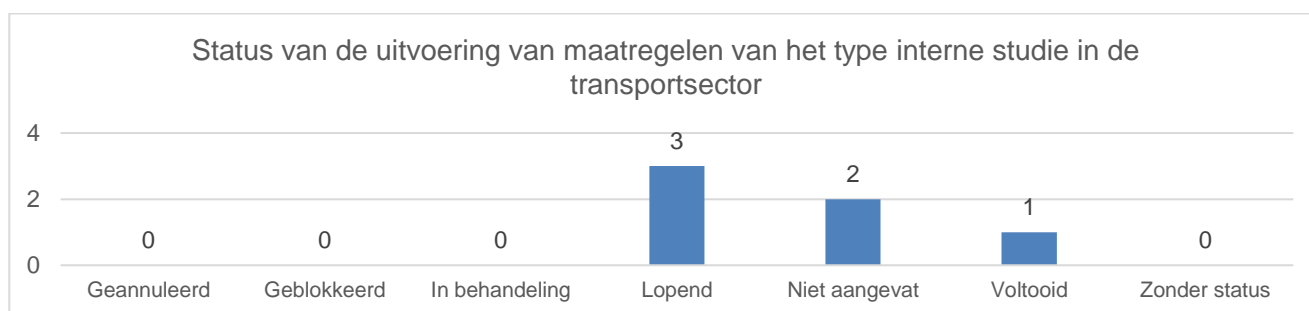
Een grote stap voorwaarts in de sector op het gebied van begeleiding is de Green Deal voor een emissiearme logistiek. Tegen het einde van 2024 hebben ongeveer zestig organisaties zich ertoe verbonden om innovatieve, specifieke en haalbare maatregelen te implementeren om de transitie naar een emissiearme logistiek te helpen versnellen, in lijn met de strategie van de 4 A's: Awareness, Avoidance, Act and Shift en Anticipation of new technologies.

Een andere vooruitgang betreft de uitrol van laadpunten: de governance voor de plaatsing van laadpunten is opgezet (georganiseerd tussen Leefmilieu Brussel, Sibelga, Brussel Mobiliteit en de gemeenten), wat de plaatsing van laadpunten op de openbare weg heeft versneld. Daarnaast zal de projectoproep Electrify die in 2022 en 2023 wordt gevoerd (zie hieronder) de elektrische installatie financieren die nodig is om openbaar toegankelijke laadstations te installeren op openbare of privéterreinen die toegankelijk zijn voor het publiek, zoals tankstations.

4.3.2.3 Interne studies

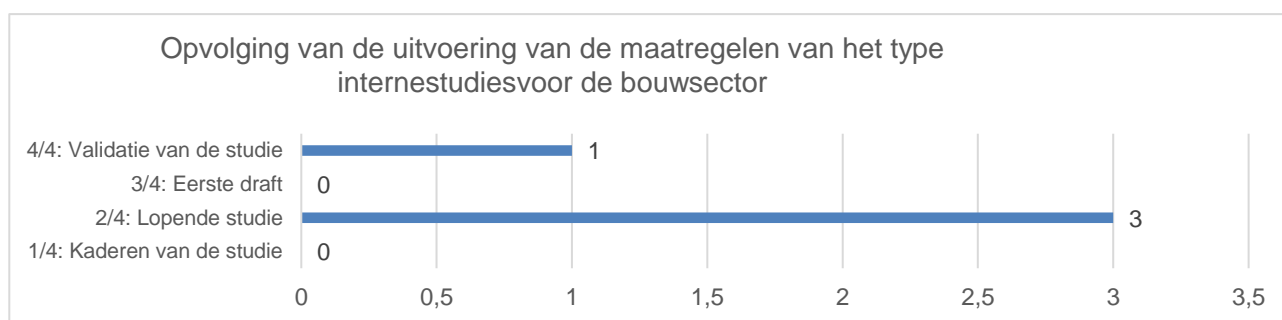
Het LKEP telt 6 maatregelen in de transportsector die zijn gericht op het uitvoeren van interne studies. De onderstaande afbeelding toont de huidige status van deze verschillende maatregelen.

Afbeelding 39: Verdeling van maatregelen van het type interne studies in de transportsector naar implementatiestatus

De studie die als voltooid is aangemerkt, betrof de mogelijkheid om de fijnstoftellertest bij de periodieke technische inspectie uit te breiden naar vrachtwagens, bussen en benzinevoertuigen. Ze werd uitgevoerd in 2023 en concludeert dat voor benzinemotoren het kopiëren van de bestaande test geen zin heeft en dat voor vrachtwagens en bussen de bestaande test kan worden geïmplementeerd. In de praktijk zijn er echter nog een aantal uitdagingen die overwonnen moeten worden bij het nemen van maatregelen.

De opvolgingsindicatoren laten zien dat de 3 maatregelen in uitvoering de verkennende fase voorbij zijn en zich nu in de studiefase bevinden.

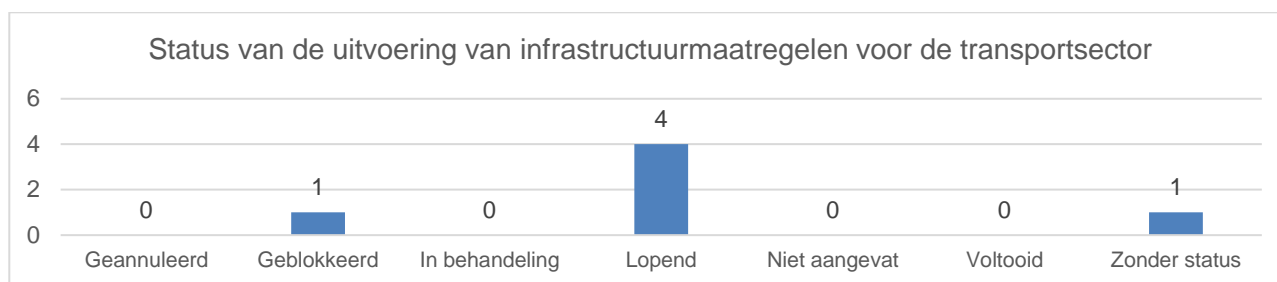
Afbeelding 40: Opvolgingsindicatoren voor de uitvoering van maatregelen van het type interne studies in de bouwsector

In het bijzonder met betrekking tot autobelastingen is het LKEP van plan om nieuwe criteria te bestuderen op het gebied van fiscaal, milieu- en mobiliteitsbeleid. Deze studie is momenteel aan de gang en Leefmilieu Brussel, Brussel Mobiliteit en Fiscaliteit Brussel werken samen om na te gaan welke maatregelen kunnen worden genomen om de massa van voertuigen te verminderen en zo de negatieve impact te beperken.

4.3.2.4 Infrastructuur

Het LKEP telt 6 maatregelen in de transportsector met betrekking tot infrastructuurontwikkeling. De meeste zijn aan de gang en één is momenteel geblokkeerd.

Afbeelding 41: Verdeling van maatregelen van het type infrastructuur in de transportsector naar implementatiestatus

Deze blokkering betreft het versterken van de controle op de LEZ, die is voorzien in het LKEP, door het netwerk van ANPR-camera's aan te vullen en mobiele controleteams in te zetten om na te gaan of de criteria van de lage-emissiezone worden nageleefd door buitenlandse voertuigen die in Brussel rondrijden. Het decreet van 1/07/2022 wijst medewerkers van Brussel Mobiliteit aan voor mobiele controle en er wordt gewerkt aan de uitbreiding van het ANPR-cameranetwerk. Brussel Mobiliteit is echter niet in staat om mobiele controles uit te voeren op buitenlandse of Belgische voertuigen die in Brussel rijden, omdat de ad hoc IT-toepassing, bij gebrek aan budget hiervoor, nog niet is ontwikkeld door Brussel Fiscaliteit.

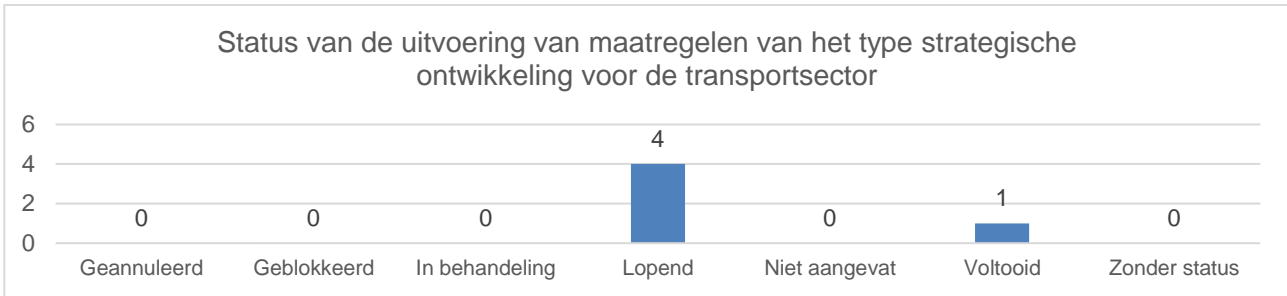
Op het vlak van infrastructuur is de verdere uitrol van het Brusselse netwerk van laadpunten voor elektrische voertuigen een emblematische maatregel. Om dit te bereiken heeft het Gewest een ambitieus uitrolplan opgesteld voor 2022, genaamd Electrify.brussels, dat gebaseerd is op de volgende veronderstellingen over de behoefte aan laadinfrastructuur in de komende jaren:

- 9.500 laadpunten toegankelijk voor het publiek tegen 2025;
- 22.000 laadpunten toegankelijk voor het publiek tegen 2035.

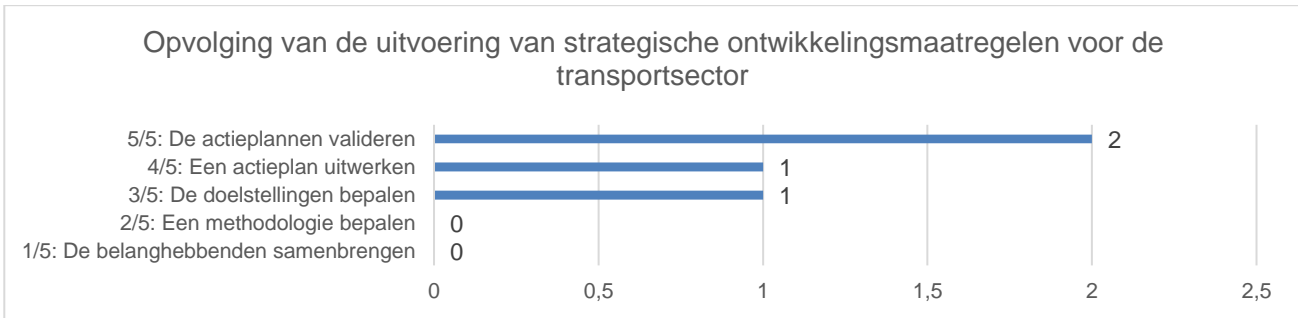
De projectoproep "Electrify.brussels" werd gedaan in 2023. Deze projectoproep leidde tot de oprichting van een Facilitator laadinfrastructuur en een nieuwe concessie met Sibelga. Tegelijkertijd is er een decreet aangenomen dat quota en veiligheidskenmerken vastlegt om parkeerterreinen mee uit te rusten, inclusief bestaande parkeerterreinen waarvoor een milieuvergunning nodig is (10 plaatsen of meer). Op dit moment zijn er ongeveer 5.000 laadpunten beschikbaar voor het publiek, waarvan ongeveer de helft buiten de openbare weg (d.w.z. op parkings van supermarkten, kantoren, openbare parkings enz.) en de andere helft op de weg, in de openbare ruimte, wat betekent dat meer dan 95% van de huishoudens in Brussel zich op minder dan 150 m van een openbaar laadpunt bevindt.

4.3.2.5 Strategische ontwikkeling

In het gedeelte over transport beschrijft het LKEP 5 maatregelen die gericht zijn op het opstellen van strategische plannen of visies. Onderstaande afbeelding toont de voortgang, in termen van implementatiestatus, voor deze verschillende strategische ontwikkelingen.

Afbeelding 42: Verdeling van strategische ontwikkelingsmaatregelen in de transportsector naar implementatiestatus

Afbeelding 43: Opvolgingsmaatregelen voor de uitvoering van strategische ontwikkelingsmaatregelen in de transportsector

Op het gebied van mobiliteit is de belangrijkste strategische ontwikkeling ongetwijfeld het Gewestelijk Mobiliteitsplan 2030, Good Move. Dit werd in 2020 aangenomen en werd al geïmplementeerd toen het LKEP werd geschreven. Het LKEP herhaalt het belang hiervan en voorziet dat het voldoende middelen krijgt om zijn ambities te verwezenlijken, in lijn met het door het Gewest nagestreefde traject voor vermindering van de uitstoot. Een aantal KPI's zijn opgenomen in het LKEP, als kwantitatieve resultaten die worden verwacht van Good Move tussen nu en 2030:

- Bijdragen aan het met 35% verminderen van de uitstoot van broeikasgassen door mobiliteit ten opzichte van 2005;
- Het aantal privéritten met de auto in de hoofdstad met ongeveer 25% verminderen;
- Het gebruik van de fiets verviervoudigen voor verplaatsingen binnen het Gewest;
- Vijftig autoluwe mazen (wijken) creëren (5/jaar);
- Afschaffen van 65.000 parkeerplaatsen op straat die momenteel gereserveerd zijn voor auto's, om deze plaatsen toe te wijzen aan andere vervoerswijzen en de kwaliteit van de openbare ruimte te verbeteren.

Voor het monitoren van veranderingen in deze KPI verwijzen we naar de evaluatie van het Good Move Plan en het Observatorium.

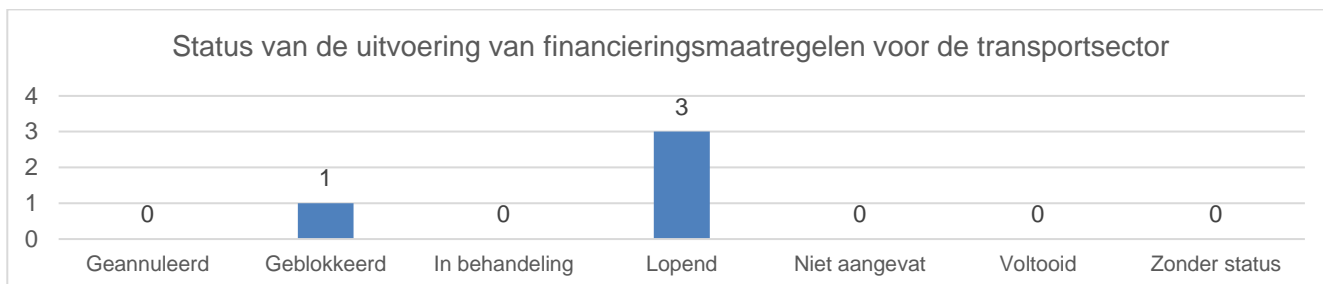
Andere verwachte ontwikkelingen hebben betrekking op het aspect stadslogistiek van het LKEP.

- Tegen 2024 een visie op de duurzame ontwikkeling voorstellen met een businessplan voor het TIR-centrum dat de visie van het Gewest op de stadslogistiek en circulariteit ondersteunt. De Haven van Brussel heeft hierover een strategische studie uitgevoerd en de resultaten werden in 2022 bekendgemaakt. Op basis hiervan wordt nu een uitvoeringsstrategie opgesteld die aan het eind van de eerste helft van 2024 door de haven zal worden gepresenteerd. Er wordt ook technisch en juridisch overleg gevoerd. Op basis van de conclusies van het overleg dat momenteel aan de gang is, zal de Haven van Brussel de opties voor de uitvoering voorstellen.
- Het project om een multimodale logistieke hub te creëren op de site van Schaarbeek Formation is, zoals voorzien in het LKEP, het voorwerp van een grondige haalbaarheidsstudie die gezamenlijk wordt uitgevoerd door de Haven van Brussel en Citydev. Deze studie werd in juni 2023 opgestart en de resultaten worden aan het eind van de eerste helft van 2024 verwacht. Op basis van een marktstudie en een multicriteria-analyse zal een voorkeurscenario voor deze multimodale logistieke hub worden bepaald en voorgesteld.

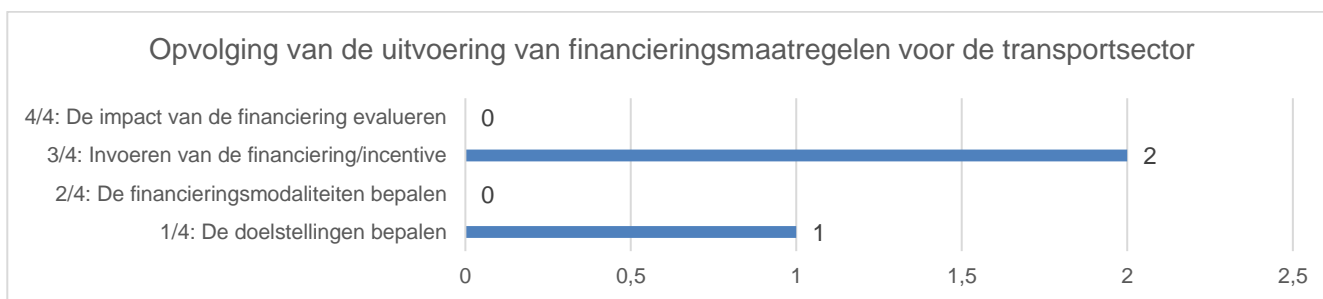

4.3.2.6 Financiering

Er zijn 4 financieringsmaatregelen gekoppeld aan mobiliteit in het LKEP. Drie daarvan zijn in uitvoering en één is geblokkeerd.

Afbeelding 44: Verdeling van de financieringsmaatregelen voor de transportsector naar implementatiestatus

Afbeelding 45: Opvolgingsindicatoren voor de uitvoering van de financieringsmaatregelen voor de transportsector

De belangrijkste blokkering betreft de invoering van een slim systeem voor kilometerheffing voor lichte voertuigen op het grondgebied van het Brussels Gewest, dat bekend staat als SmartMove. Deze maatregel wordt gestuurd door Brussel Fiscaliteit, in samenwerking met Brussel Mobiliteit en Leefmilieu Brussel. Ze is onderwerp van debat binnen de Regering. De SmartMove-toepassing is ontwikkeld en zal in 2023 worden getest. Tegelijkertijd zijn er 321 ANPR-camera's aangeschaft die momenteel worden geïnstalleerd. Maar hoewel er intergewestelijk overleg had plaatsgevonden en de ordonnantie in tweede lezing was aangenomen, was er in dit stadium niet de nodige politieke wil om een kilometerheffing in te voeren.

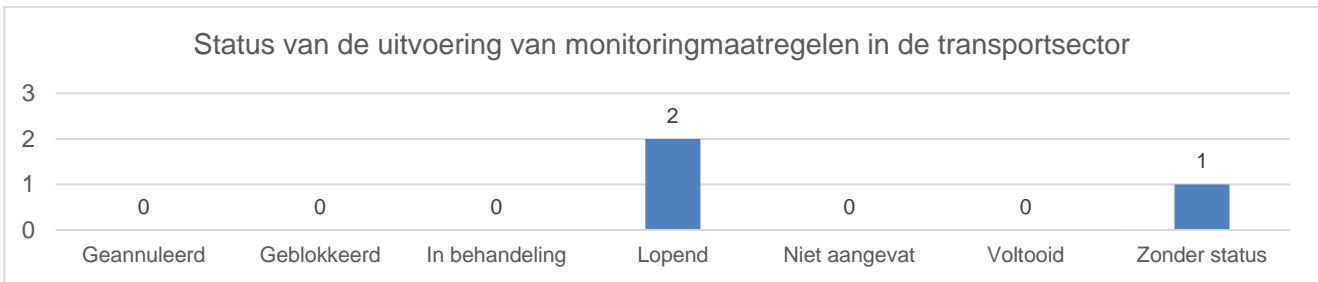
Als onderdeel van de Roadmap Low Emission Mobility is een aantal initiatieven gelanceerd om de logistieke sector financieel te ondersteunen:

- De projectoproep Be Circular: een specifieke invalshoek voor logistiek werd toegevoegd als onderdeel van de mobiliteitsprojecten;
- De projectoproep Klimaat: er is een specifieke invalshoek voor logistiek toegevoegd aan het reglement voor mobiliteitsprojecten;
- De projectoproep Electrify (zie hierboven): steun aan bedrijven in de logistieke sector met investeringsprojecten om hun elektrische installaties aan te passen en/of te versterken (er zijn geen plannen voor een PO in 2024 na die van 2022 en 2023);
- Financiering Bloomberg: projectoproepen ter ondersteuning van samenwerkingsprojecten tussen de ondertekenende leden van de WG Stadslogistiek.

4.3.2.7 Monitoring

Er zijn drie monitoringmaatregelen in het gedeelte transport van het LKEP; Twee zijn aan de gang.

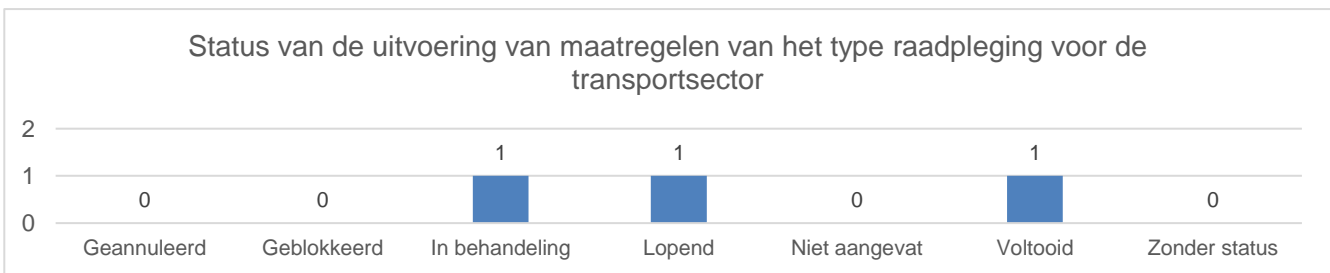

Afbeelding 46: Verdeling van monitoringmaatregelen in de transportsector naar implementatiestatus

Een daarvan, die al vergevorderd is (fase 3/3 van het opvolgingsproces), betreft de uitbreiding van de meetgegevens. De ANPR-camera's hebben nieuwe meetgegevens geleverd en er is een nieuwe opdracht gelanceerd om deze te analyseren. Ook de Viapass-gegevens voor vrachtwagens worden gemonitord. Brussel Mobiliteit heeft ook gevraagd om de ANPR-gegevens te kunnen vergelijken met de gegevens van de Dienst voor Inschrijvingen van Voertuigen.

4.3.2.8 Raadpleging

Er zijn drie maatregelen gericht op het initiëren van overleg in het gedeelte transport van het LKEP. Eén is afgerond, een andere staat in de wacht en de derde is in uitvoering.

Afbeelding 47: Verdeling van de overlegmaatregelen in de transportsector naar implementatiestatus

De oprichting van een Strategisch Comité LEZ (Low Emission Zone) is een grote stap voorwaarts op het gebied van overleg over mobiliteitskwesties. Omwille van de consistentie is het opgenomen in het mandaat van het Comité van klimaatdeskundigen (zie hierboven), dat is uitgebreid met expertise op het gebied van luchtkwaliteit en mobiliteit. Het decreet over de lage-emissiezone bepaalt dat het jaarlijkse verslag van de monitoring van de LEZ naar het CKD moet worden gestuurd, dat ook adviezen uitbrengt over luchtkwaliteit en mobiliteit. Op deze manier kan een onafhankelijke beoordeling de overheidsmaatregelen inzake mobiliteit sturen. Het rapport 2022, gepubliceerd op 7 december 2023, is beschikbaar op de website van LEZ.⁵

De maatregel in afwachting betreft het overleg met de twee andere Gewesten over de herziening van het heffingssysteem, met name met het oog op de uitbreiding op termijn van het systeem tot nationaal of grootstedelijk niveau; Zoals hierboven beschreven, is het SmartMove-project geblokkeerd, deze maatregel staat dus in de wacht.

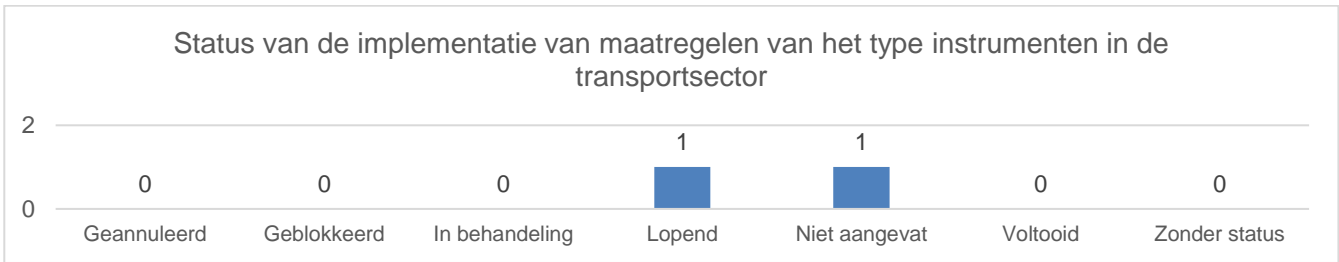
4.3.2.9 Tools

Het LKEP biedt twee instrumenten voor de transportsector. De ene heeft de status “niet aangevat”, de andere is aan de gang.

⁵ [Pagina in de praktijk | Low Emission Zone \(lez.brussels\)](#)

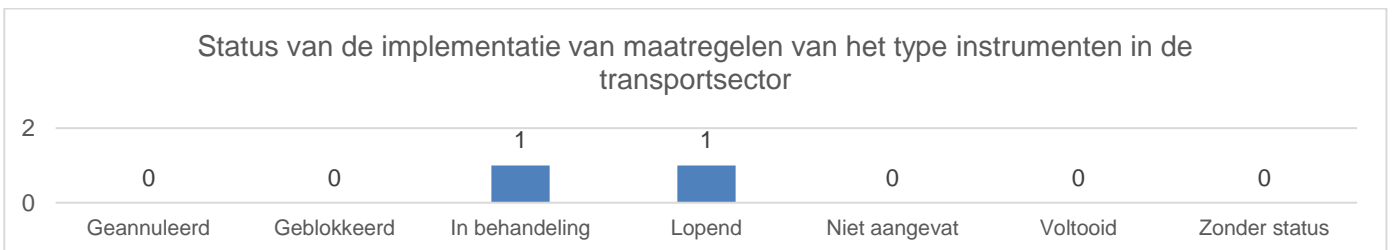
Afbeelding 48: Verdeling van maatregelen van het type instrumenten van de transportsector naar implementatiestatus

Deze laatste, waarvan de opvolgingsindicator aangeeft dat hij zich in de laatste evaluatiefase bevindt, betreft het ontwikkelen en aanmoedigen van alternatieven voor wegvervoer voor de “laatste kilometer”, door nieuwe vervoersoplossingen te ondersteunen, financiële steun voor bakfietsen te bestendigen en een of meer hubs voor fietslogistiek te ontwikkelen, en een subsidie voor de exploitatie of digitalisering voor de gebruikers in te voeren. Deze reeks oplossingen is bijna volledig opgezet:

- Het CairgoBike-project ondersteunt professionals met Urbike (300 bedrijven) en voorzag in premies bij aankopen via Brussel Economie en Werkgelegenheid (400 premies);
- Het Bike Delivery-platform werd opgericht om het gebruik van bakfietsen voor B-to-C door Brusselse handelaars te ontwikkelen;
- De CairgoBike-premie is opgenomen in de premie voor economische uitbreiding;
- Er loopt ook een project voor micro-hubs, en de post-CairgoBike ondersteuning zou het onderwerp kunnen zijn van een toekomstig EFRO-project.

4.3.2.10 Pleidooi

Twee pleidooimaatregelen hebben betrekking op de transportsector. De ene is in uitvoering en de andere is in afwachting.

Afbeelding 49: Verdeling van maatregelen van het type instrumenten van de transportsector naar implementatiestatus

Dit betreft intergewestelijke samenwerking in het kader van de uitvoering van het FORS-label voor de stedelijke distributiesector (zie hierboven).

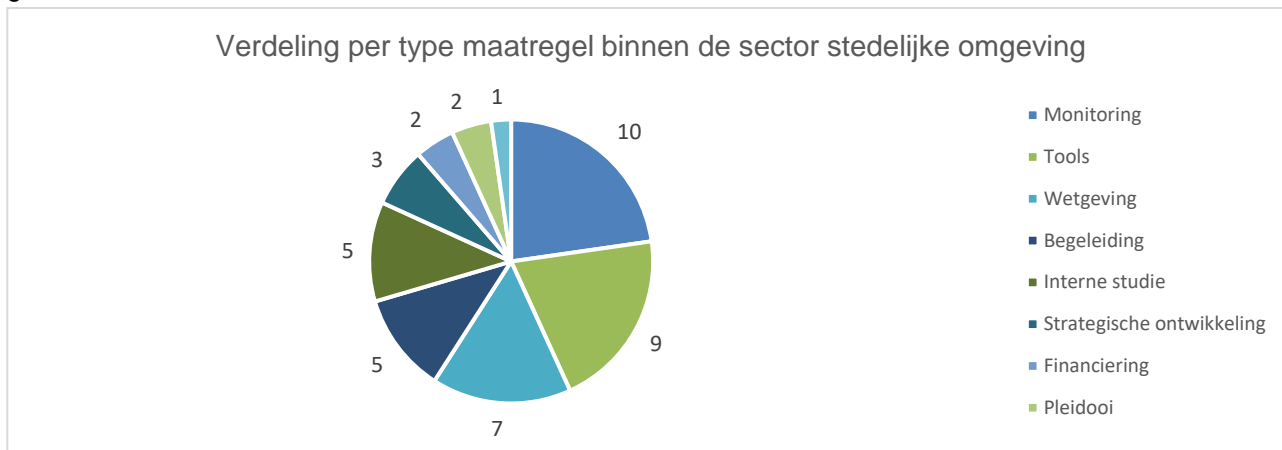
4.4 SECTOR STEDELIJKE OMGEVING.

4.4.1 Overzicht van hefboomen en instrumenten van de sector

Het LKEP hecht veel belang aan het thema aanpassing. De gevolgen van de klimaatverandering, nu en in de toekomst, zijn bekend, we moeten ons er nu dan ook op voorbereiden. Het LKEP wijdt daarom een hoofdstuk aan de sector “stedelijke omgeving en aanpassing”, gericht op het versterken van de weerbaarheid van ons grondgebied. De verschillende instrumenten van het overheidsbeleid worden ingezet om de bescherming en het

duurzame beheer van de bodem te garanderen, de natuur in de stad te beschermen, duurzaam waterbeheer mogelijk te maken en het bosserfgoed in stand te houden.

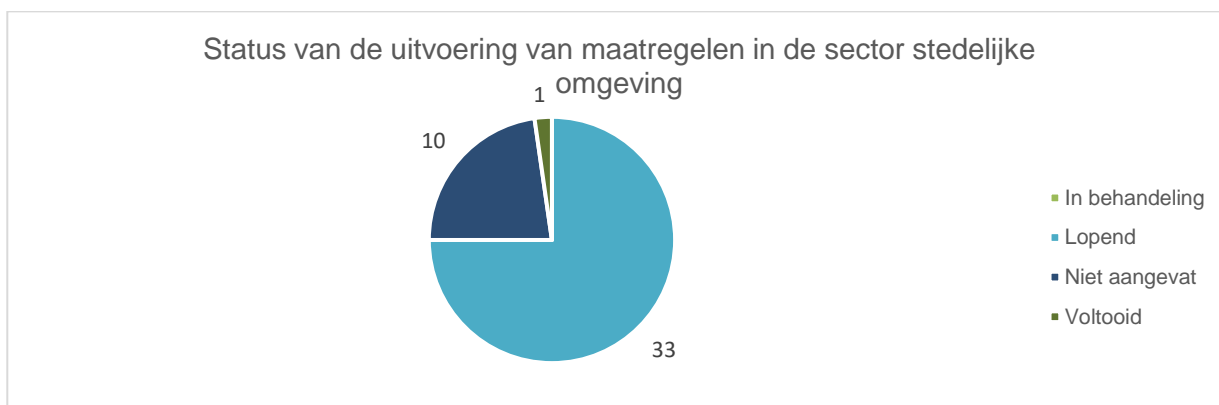
Onderstaande afbeelding toont de verdeling van de maatregelen in de sector stedelijke omgeving naar type gebruikt instrument:

Afbeelding50: Verdeling van maatregelen naar type maatregel in de bouwsector

4.4.2 Voortgang van de sector

De sector “stedelijke omgeving” omvat 44 maatregelen in het LKEP. Zoals te zien is in onderstaande afbeelding, zijn er 33 in uitvoering, zijn er 10 nog niet opgestart en is er 1 afgerond. Tot nu toe zijn er geen blokkeringen gemeld in deze sector.

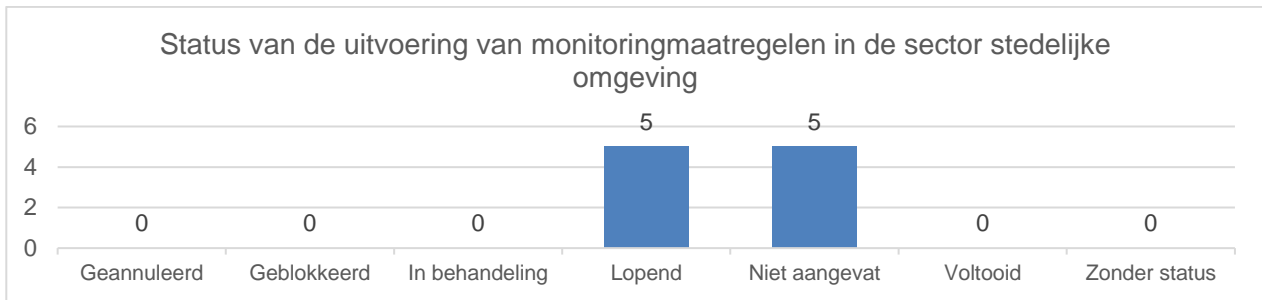

Afbeelding 51: Verdeling van maatregelen naar implementatiestatus binnen de sector stedelijke omgeving

4.4.2.1 Monitoring

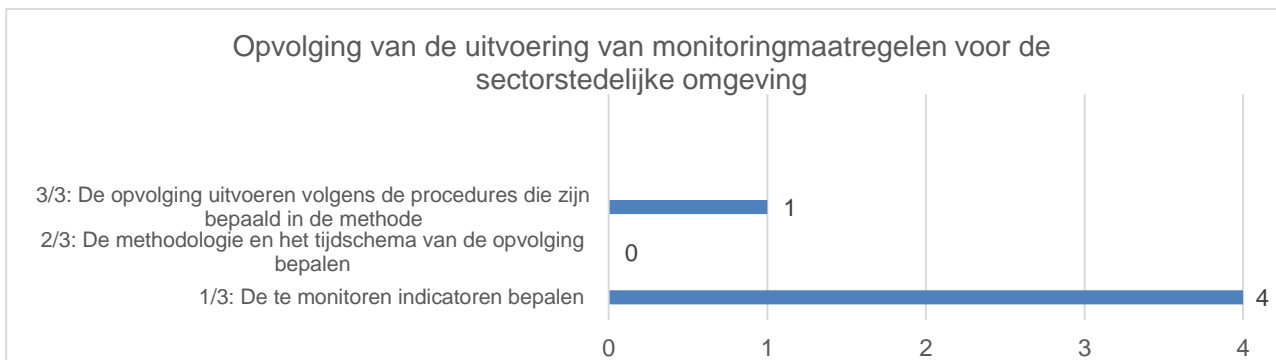
Het onderdeel Stedelijke Omgeving en aanpassing van het LKEP omvat tien monitoringmaatregelen. De helft is aan de gang, en de andere helft is nog niet opgestart.

Afbeelding 52: Verdeling van monitoringmaatregelen voor de sector stedelijke omgeving naar implementatiestatus

Bovendien wijzen de opvolgingsindicatoren voor vier van de vijf lopende maatregelen op een relatief vroeg stadium van maturiteit.

Afbeelding 53: Opvolgingsindicatoren voor de uitvoering van de monitoringmaatregelen in de sector stedelijke omgeving

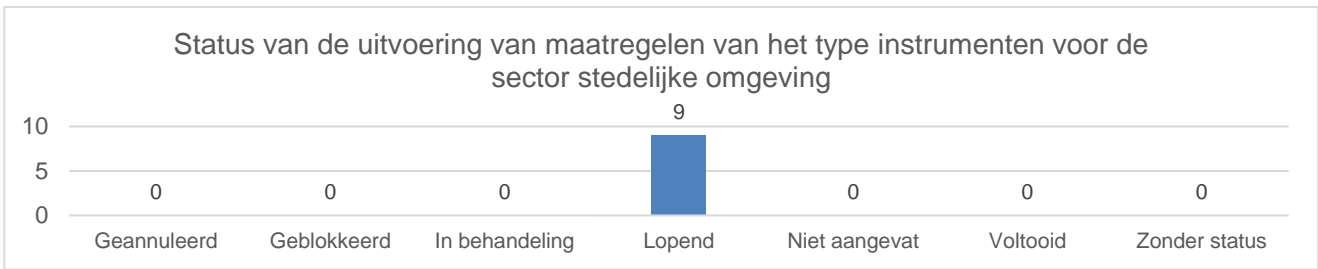
De meest succesvolle maatregel op het gebied van monitoring is die met betrekking tot de versterking van indicatoren voor de bodemkwaliteit op gewestelijke schaal. Er werd een benchmark uitgevoerd met de Gewesten en buurlanden, er werden indicatoren gedefinieerd om de bodemkwaliteit op te volgen en er werd een methodologie opgesteld om de kwaliteit van de Brusselse bodem te bewaken. Sindsdien zijn er verschillende monitoringen van de bodemkwaliteit uitgevoerd. De indicatoren zullen echter binnenkort worden aangepast om te voldoen aan de Europese richtlijn voor de gezondheid van de bodem.

Leefmilieu Brussel werkt ook aan de ontwikkeling van indicatoren en normen voor de bodemkwaliteit voor verschillende toepassingen: parken, bossen, wetlands, residentiële gebieden, landbouw enz. Het vochtgehalte in de bodem wordt op seizoensbasis opgevolgd en ook de opvolging van de organische koolstofvoorraden in de Brusselse bodems wordt ontwikkeld.

Wat de indicatoren van ondoorlaatbaarheid en verharding van bodems betreft, heeft Leefmilieu Brussel in 2023 een kaart opgesteld van ondoorlaatbare oppervlakken en een nieuw instrument ontwikkeld en verspreid, IQSB-Pro genaamd ("Test je bodem" in de versie voor burgers), waarin deze ondoorlaatbaarheidsgraad van de bodem is opgenomen. Er is ook een kaart opgesteld van het potentieel voor ondoorlaatbaarheid.

4.4.2.2 Tools

Het onderdeel Stedelijke Omgeving en aanpassing van het LKEP omvat negen maatregelen met betrekking tot de ontwikkeling van instrumenten. Ze zijn allemaal in ontwikkeling.

Afbeelding 54: Verdeling van maatregelen van het type instrument in de sector stedelijke omgeving naar implementatiestatus

Voor dit soort maatregelen zijn echter te weinig opvolgingsindicatoren verstrekt om in dit verslag een voldoende representatief beeld te geven van de voortgang bij de uitvoering van de maatregelen. Bovendien stelt de informatie die we hebben ontvangen ons niet altijd in staat om de voortgang correct te beoordelen.

We willen de aandacht vestigen op het feit dat er zeker verduidelijking nodig is over de resultaten die van deze verschillende maatregelen worden verwacht, om ervoor te zorgen dat ze inderdaad voldoen aan de nagestreefde doelstellingen qua aanpassing. De betrokken besturen lijken al een aantal elementen te hebben ingevoerd, maar deze moeten nader worden beoordeeld. De belangrijkste maatregelen van dit type, die gericht zijn op het integreren van overwegingen zoals de kwetsbaarheid van het gebied voor de effecten van klimaatverandering of bodemkwaliteit in activiteiten op het gebied van ruimtelijke ordening, of op het geven van prioriteit aan het bouwen op reeds ondoorlaatbare bodem, worden verondersteld deel uit te maken van de normale activiteiten van de betrokken besturen. In dit stadium en met de beschikbare informatie is het echter moeilijk om het systematische karakter van deze maatregelen te beoordelen en om te bepalen of ze worden uitgevoerd op een manier die voldoet aan de doelstellingen van deze maatregelen en dit plan.

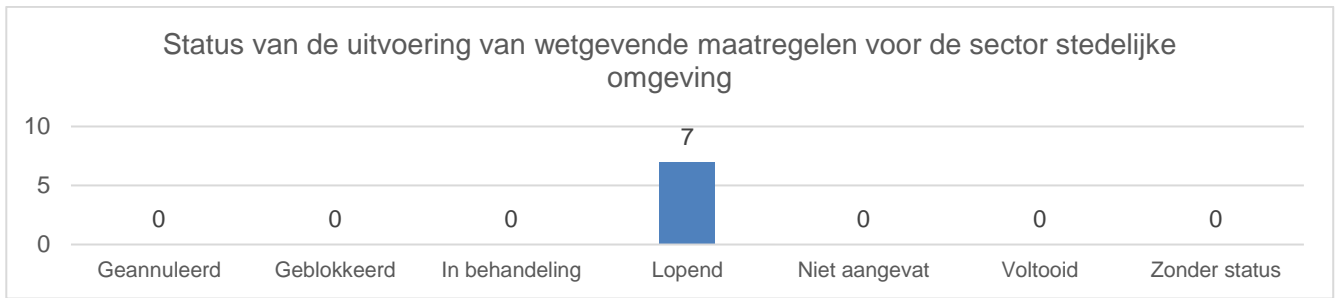
Een van de lopende maatregelen, die gestuurd wordt door Urband, beoogt “in de stedenbouwkundige keuzes rekening houden met de kwaliteit van de bodems en bodems van goede kwaliteit zoveel mogelijk valoriseren: het gaat er om die bodems in de mate van het mogelijke te bestemmen voor toepassingen die de gevolgen van de klimaatverandering verzachten, zonder andere prioritaire uitdagingen voor de stadsontwikkeling in het gedrang te brengen”. Urban wijst erop dat het ontwerp van de GSV op 7/3/24 door de regering in tweede lezing is aangenomen. Het doel is om een toekomstgerichte regelgeving te implementeren die veranderingen in de huidige praktijken aanmoedigt, anticipeert op en ondersteuning biedt voor de voortdurende transformatie van het Brussels Gewest om het meer weerbaarheid te geven en de levenskwaliteit en het milieu te verbeteren. Zoals uiteengezet op de volgende pagina, is de hervorming van de GSV met name gericht op:

- flexibiliteit in gebruik en convertibiliteit van gebouwen;
- beheer van regenwater;
- biodiversiteit;
- mobiliteit: een evenwichtigere verdeling van openbare open ruimte tussen vervoerswijzen, met prioriteit voor actieve vervoerswijzen en openbaar vervoer;
- het fenomeen van stedelijke hitte-eilanden.

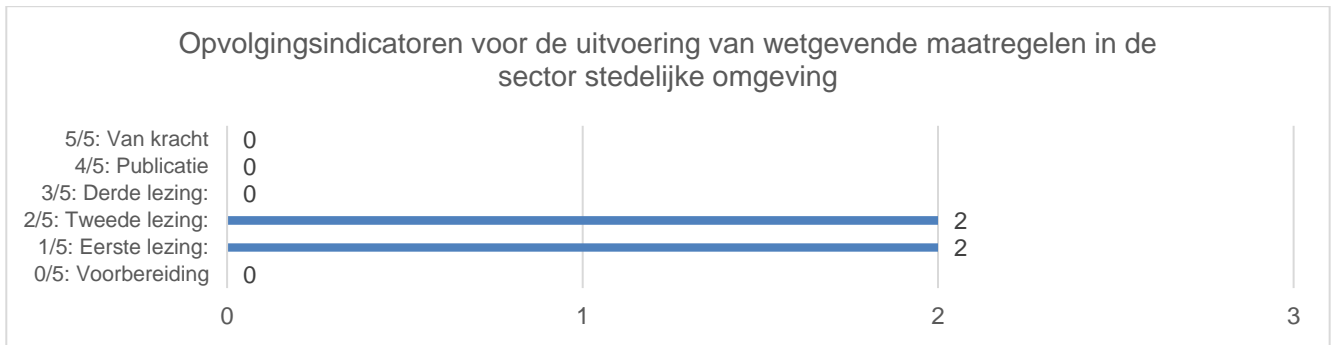
4.4.2.3 Wetgeving

Het onderdeel Stedelijk Leefmilieu van het LKEP omvat zeven wetgevende maatregelen. Twee maatregelen zijn in uitvoering.

Afbeelding 55: Verdeling van wetgevende maatregelen in de sector stedelijke omgeving naar implementatiestatus

Afbeelding 56: Opvolgingsindicatoren voor de uitvoering van wetgevingsmaatregelen in de sector stedelijke omgeving

De belangrijkste regelgevende maatregelen betreffen de hervorming van de GSV en de herziening van het GBP.

Wat het GBP betreft, is het nog te vroeg om te beoordelen of de voorgestelde wijzigingen zullen bijdragen tot de verwezenlijking van de doelstellingen van het LKEP. In het bijzonder zal moeten worden beoordeeld of de huidige hervorming wijzigingen omvat die gericht zijn op het behoud van natuurlijke en doorlaatbare ruimten met een hoge biologische waarde, zoals voorzien in het LKEP, het implementeren van specifieke procedures op basis van de biologische waarde van de gebieden, het versterken van continuïteiten en verbindingen, het creëren van nieuwe groene ruimten in het centrale en dichtbevolkte deel van het BHG (aangewezen als prioritaire zone voor vergroening in het GDPO) en het versterken van het groene karakter van binnenterreinen van huizenblokken. Dit is een kans voor de Regering om in het GBP de richtlijnen te bevestigen die ze in het LKEP heeft uiteengezet.

Wat de GSV betreft, voorziet het LKEP in het integreren van bepalingen met het oog op de bestrijding van stedelijke hitte-eilanden, de ontwikkeling van een koelnetwerk, een geïntegreerd regenwaterbeheer, het behoud van een levende, kwalitatief hoogwaardige bodem, de ontwikkeling van de biodiversiteit, de vergroening, kwalitatief hoogwaardige groene ruimten, de stadslandbouw en de ontwikkeling van de productie van energie uit hernieuwbare bronnen. Het ontwerp van de GSV, zoals aangenomen door de Regering in tweede lezing op 7/03/2024, heeft een aantal interacties met het klimaatthema, met name met betrekking tot de aanpassing van het BHG aan de klimaatverandering en de vermindering van de kwetsbaarheid voor gevaren zoals overstromingen en het fenomeen van stedelijke hitte-eilanden. We merken op dat dit project nog definitief moet worden goedgekeurd.

Volgens Urban, dat het hervormingsproject van de GSV leidt, besteedt de GSV in dit stadium bijzondere aandacht aan:

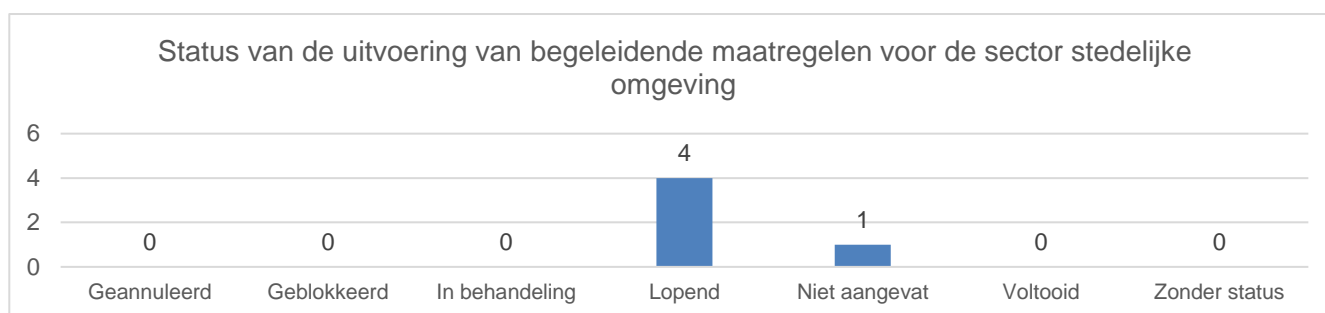
- flexibel gebruik en aanpasbaarheid van gebouwen: dit is een belangrijke factor om de bouwgerelateerde broeikasgasuitstoot op de middellange en lange termijn te verminderen en om het aanbod makkelijker aan te passen aan de noden (en zo leegstand van gebouwen te verminderen). Op korte termijn voorziet het ontwerp van de GSV ook in het behoud en de renovatie van bestaande gebouwen in plaats van sloop/verbouwing, wat wordt gezien als de beste manier om de broeikasgasuitstoot van de bouwsector te verminderen.

- regenwaterbeheer: het ontwerp van de GSV introduceert veel ambitieuzere maatregelen dan voorheen en vereist het geïntegreerde beheer van vrijwel al het regenwater (regenval van 100 jaar van om het even welke duur), zowel op gebouwen als in openbare ruimten. Deze maatregelen zullen aanzienlijke inspanningen vergen, maar hun positieve effecten zijn ook zeer aanzienlijk (vermindering van het risico op overstromingen en beperking van de vervuiling van het oppervlaktewater door lozingen van afvalwater).
- biodiversiteit: het belang van biodiversiteit in de stad werd benadrukt, zowel in de private als in de openbare ruimte. Hoewel de menselijke druk zeer hoog zal blijven in de stad en de potentiële ontwikkeling van biodiversiteit zal beperken, kunnen we toch verwachten dat biodiversiteit bijna systematisch zal worden geïntegreerd in projecten van het BHG.
- mobiliteit: de belangrijkste verandering die de hervorming van de GSV met zich meebrengt, is een veel evenwichtiger verdeling van openbare open ruimte tussen vervoerswijzen, met prioriteit voor actieve vervoerswijzen en openbaar vervoer.
- Het fenomeen van stedelijke hitte-eilanden. Deze bijzondere focus op de bestrijding van hitte-eilanden, in combinatie met het grotere belang dat wordt gehecht aan biodiversiteit en de eis van geïntegreerd regenwaterbeheer op percelen, zou moeten leiden tot een reële verlaging van de temperaturen in dichtbevolkte stedelijke gebieden, waardoor de stad beter bestand is tegen periodes met hoge temperaturen die in de toekomst zouden kunnen toenemen.

4.4.2.4 Begeleiding

In het hoofdstuk van het LKEP zijn er vijf begeleidende maatregelen gewijd aan De Stedelijke omgeving. Vier zijn aan de gang en één is nog niet begonnen.

Afbeelding 57: Verdeling van de begeleidende maatregelen in de sector stedelijke omgeving naar implementatiestatus

De opvolgingsindicatoren die ons voor elk van de lopende maatregelen zijn meegedeeld, wijzen op een goede voortgang, aangezien deze begeleidende maatregelen allemaal al operationeel zijn.

Afbeelding 58: Opvolgingsindicatoren voor de uitvoering van begeleidende maatregelen in de sector stedelijke omgeving

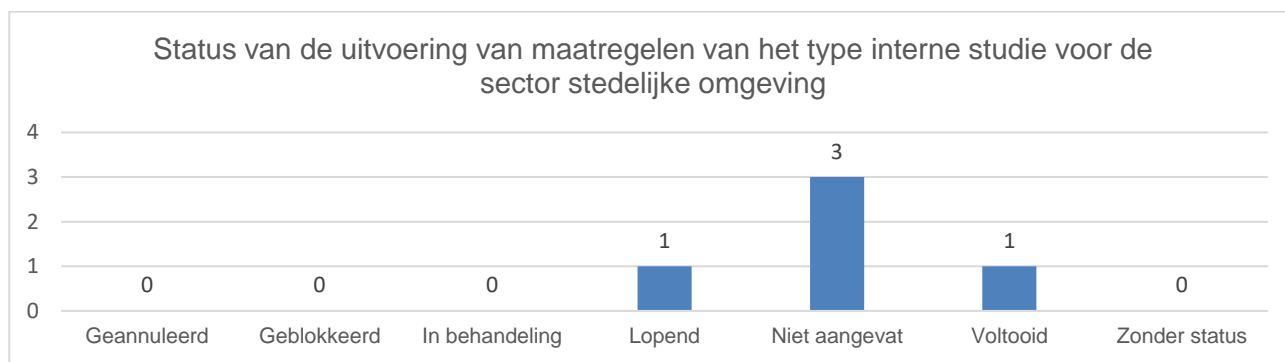

In het kader van de geplande begeleiding voor vergroeningsoperaties van de stad worden met name de volgende projecten uitgevoerd:

- De operatie Ré-Création-, die tot doel heeft schoolpleinen om te vormen tot kernen voor vergroening, heeft al geleid tot 19 vergroeningsprojecten voor schoolpleinen, die zich nu in verschillende stadia van voltooiing bevinden;
- De projecten van “Klimaatactie” (subsidies aan gemeenten en OCMW's) in het thema Natuurstad;
- Projecten van “Vooruit met de wijk” (subsidies voor burgercollectieven) in het thema Natuur en Biodiversiteit;
- Compensatie door vergroening (in volle grond of op daken) wanneer bodemvervuiling niet kan worden behandeld.

4.4.2.5 Interne studie

In het hoofdstuk over stedelijke omgeving voorziet het LKEP in de uitvoering van vijf studies of analyses: drie daarvan zijn nog niet opgestart, één is in uitvoering en één is afgerond.

Afbeelding 59: Verdeling van de maatregelen van het type interne studie in de sector stedelijke omgeving naar implementatiestatus

De maatregel die als voltooid werd beschouwd, betrof de beoordeling, in het volgende Nationaal Adaptatieplan, van het effect van de klimaatverandering op de voorzieningszekerheid en de infrastructuur voor energietransport en -distributie (maatregel 6 van het Nationaal Adaptatieplan 2017-2020). Deze maatregel maakt nu deel uit van de federale adaptatiemaatregelen voor 2023-2026 en zal daarom worden uitgevoerd door de federale overheid.

We beschikken niet over de informatie van de opvolgingsindicator voor de lopende maatregel, wat betreft de analyse van mogelijke kwetsbaarheden van de kritieke infrastructuren voor de klimaatverandering, en alle acties/beleidsmaatregelen voor de adaptatie die hun beheerders toepassen, in samenwerking tussen Leefmilieu Brussel en Brussel Preventie en Veiligheid.

4.4.2.6 Strategische ontwikkeling

Er zijn drie strategische ontwikkelingsmaatregelen in dit hoofdstuk van het LKEP: twee zijn aan de gang en één is nog niet opgestart. We hebben geen opvolgingsindicatoren voor de lopende maatregelen.

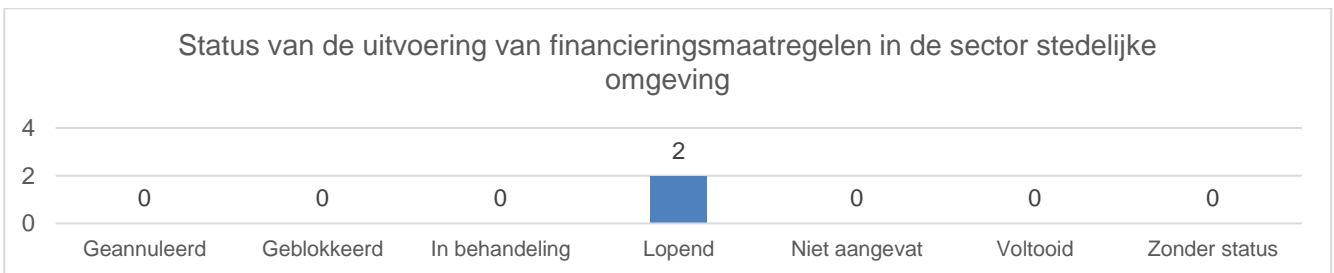

Afbeelding 60: Verdeling van strategische ontwikkelingsmaatregelen in de sector stedelijke omgeving naar implementatiestatus

We weten evenwel dat een van deze kwesties betrekking heeft op de passende integratie van kwesties op het gebied van aanpassing aan klimaatverandering in de beheerscontracten, investeringsplannen en risico-/crisispreventie- en beheersplannen van de betrokken organisaties. Deze maatregel wordt binnen de verschillende organisaties anders geïmplementeerd. We wijzen erop dat, in dit stadium, de klimaatuitdagingen, waaronder de aanpassing, zijn opgenomen in het beheerscontract van de MIVB en het ontwerpbeheerscontract van Hydria.

4.4.2.7 Financiering

Het LKEP omvat 2 financieringsmaatregelen voor de sector Stedelijke Omgeving. Beide lopen nog en uit de opvolgingsindicatoren blijkt dat de ene zich nog in de beginfase van de uitvoering bevindt, terwijl de andere al in de eindfase zit van de beoordeling van het effect van de ingevoerde financiering.

Afbeelding 61: Verdeling van financieringsmaatregelen in de sector stedelijke omgeving naar implementatiestatus

Afbeelding 62: Opvolgingsindicatoren voor de uitvoering van financieringsmaatregelen in de sector stedelijke omgeving

Deze laatste betreft de financiering van projecten die beantwoorden aan de doelstellingen voor de adaptatie aan de gevolgen van de klimaatverandering, onder meer in het kader van de projectoproep “Klimaatactie”, voor de gemeenten en OCMW's, en nieuwe soortgelijke projectoproepen voor andere doelgroepen.

Deze oproep voor “Klimaatactie”-projecten, die sinds 2020 elk jaar wordt gelanceerd, ondersteunt de ontwikkeling van lokale actieprogramma's voor het Klimaat en de operationalisering ervan, door de uitvoering van ambitieuze

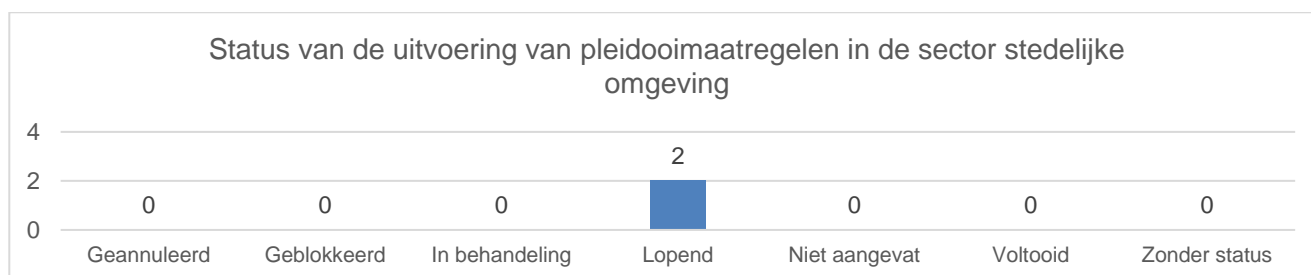

projecten inzake klimaat en biodiversiteit in lijn met gewestelijke prioriteiten, in het bijzonder het LKEP, maar ook andere gewestelijke strategieën en plannen (Shifting Economy, Good Move, Good Food, Afvalbeheerplan, Natuurplan, Waterbeheerplan enz.). De “Natuurstad”-projecten moeten gezamenlijk voldoen aan de doelstellingen voor het behoud van de biodiversiteit en het beheer van regenwater.

In 2023 werd een budget van € 1.543.000 toegewezen. In 2024 is er geen projectoproep voorzien. We gaan echter door met het ondersteunen van projectdragers bij de uitvoering en we denken na over de toekomst van ondersteuning voor lokale overheden in de volgende legislatuur.

4.4.2.8 Pleidooi

In dit hoofdstuk van het LKEP zijn twee pleidooimaatregelen geïdentificeerd. Beide zijn aan de gang.

Afbeelding 63: Verdeling van de pleidooimaatregelen in de sector stedelijke omgeving naar implementatiestatus

Een van deze initiatieven wierp begin 2024 vruchten af. Deze maatregel beoogt de ondersteuning van de integratie van adaptatiemaatregelen met betrekking tot het risico van opkomende ziekten/allergieën in het volgende Nationaal Actieplan Leefmilieu-Gezondheid (NEHAP) en het volgende Nationaal Adaptatieplan, op basis van de studie van juli 2021 over de effecten van de klimaatverandering op de gezondheidszorg in België. Een aantal adaptatiemaatregelen met betrekking tot het risico van opkomende ziekten/allergieën is opgenomen in het nieuwe NEHAP voor de periode 2023-2029, dat op 8 januari 2024 is goedgekeurd.

Wij beschikken niet over een opvolgingsindicator voor de andere maatregel.

4.4.2.9 Communicatie

De enige communicatiemaatregel in dit hoofdstuk betreft bewustmaking van de gevolgen van extreme hitte in stedelijke omgeving. Deze is aan de gang: de koelte-eilanden werden in kaart gebracht en gepubliceerd op Gardens.brussels, met de mogelijkheid voor het grote publiek om te filteren om koelte-eilanden te vinden. Op nationaal niveau is als onderdeel van het nationaal adaptatieplan een bewustmakingscampagne gepland over de noodzaak om ons aan te passen aan de gevolgen van klimaatverandering.

4.5 SECTOR ENERGIE

4.5.1 Overzicht van hefboomen en instrumenten van de sector

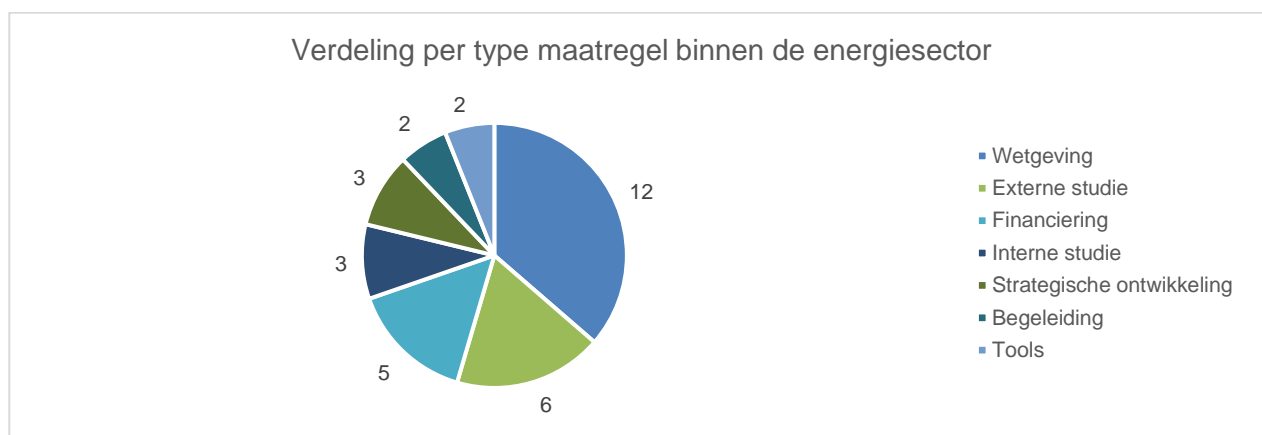
In de energiesector is de belangrijkste doelstelling van het LKEP te zorgen voor een eerlijke en gepaste energietransitie voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Het LKEP wijst op de structurele beperkingen die het productiepotentieel van hernieuwbare energie op het grondgebied beperken. De geografie van het Gewest, de

hoge mate van verstedelijking, de noodzaak om meer aandacht te besteden aan problemen omtrent luchtkwaliteit en het grote aandeel huurders en mede-eigendommen zijn allemaal factoren die de vooruitgang van hernieuwbare energie in het BHG beperken of vertragen. Ondanks deze beperkingen wil het Gewest bijdragen aan de Belgische doelstellingen voor de productie van hernieuwbare energie in overeenstemming met zijn capaciteit, en heeft het zich hiertoe verbonden in het LKEP.

Om de energieproductie in het Gewest te ontwikkelen, doet het Gewest een beroep op een aantal hefboomen: de kansen grijpen die geboden worden door wijzigingen in de regelgeving voor de energiemarkten (in het bijzonder om de verschillende vormen van energiedeling te bevorderen en te vergemakkelijken), de ontwikkeling van hernieuwbare energie versnellen voor de productie van verwarming en koeling, de productie van groene elektriciteit ondersteunen en afval efficiënter recupereren. Daarnaast heeft de energiecrisis ook de noodzaak versterkt om bepaalde vormen van gebruik in vraag te stellen, en daarom is er een pakket maatregelen opgenomen om de energiezuinigheid te versterken.

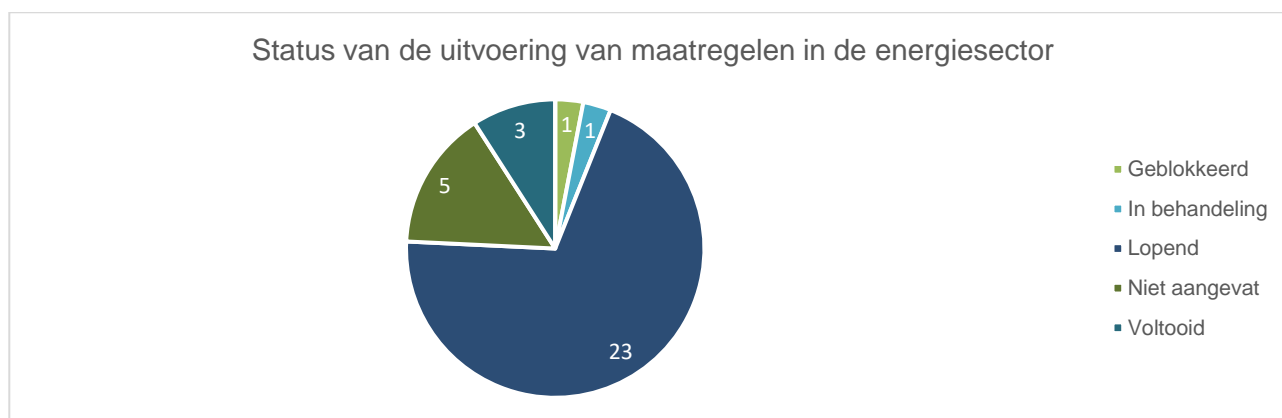
Het hoofdstuk Energie van het LKEP omvat 33 maatregelen, onderverdeeld in de verschillende soorten maatregelen zoals weergegeven in de onderstaande afbeelding.

Afbeelding 64: Verdeling van maatregelen naar type maatregel binnen de energiesector

4.5.2 Voortgang van de sector

Zoals te zien is op onderstaande afbeelding, zijn er van de 33 maatregelen van het LKEP 23 in uitvoering, 5 nog niet opgestart, 3 afgerond, 1 geblokkeerd en 1 in afwachting.

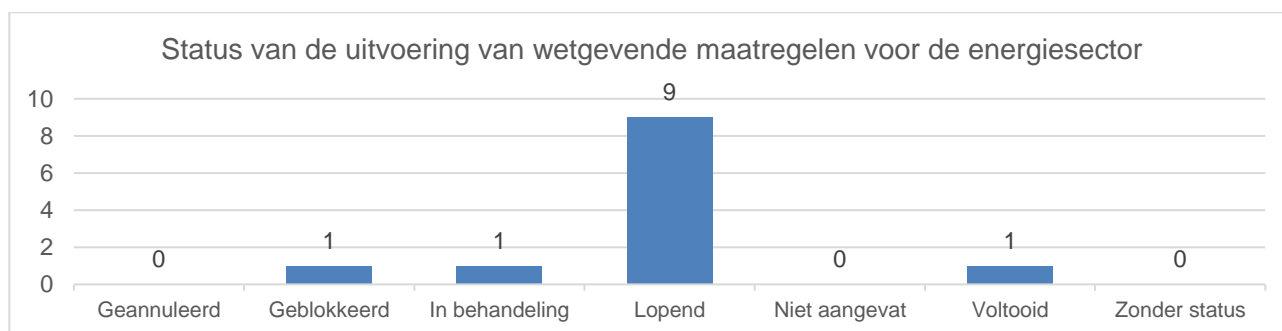

Afbeelding 65: Verdeling van maatregelen naar implementatiestatus binnen de energiesector

De volgende punten geven meer details over de vorderingsstaat van de uitvoering per type maatregel.

4.5.2.1 Wetgeving

De energiesector van het LKEP omvat twaalf wetgevende maatregelen. Onderstaande afbeelding geeft de voortgang van hun uitvoering weer in termen van status.

Afbeelding66: Verdeling van wetgevende maatregelen naar implementatiestatus binnen de energiesector

De maatregel die is afgerond, was gericht op het aanpassen van de gewestelijke wetgeving om gewestelijke openbare gebouwen en voorzieningen te verplichten om uitsluitend elektriciteit uit hernieuwbare bronnen te gebruiken. De analyse is uitgevoerd en de maatregel wordt als afgerond beschouwd, met name via de volgende 3 elementen:

- Herziening van het toepassingsgebied van overheden in het BWLKE: dit zal ook nodig zijn in het kader van de omzetting van de nieuwe Richtlijn Energie-efficiëntie 2023/1791;
- Er wordt nagedacht over hoe de injectie van de SolarClick-installaties die eigendom zijn van Leefmilieu Brussel het best kan worden ingezet: dit is het onderwerp van een andere maatregel van het LKEP;
- De uitvoering van de REPOWER-verordening van de EU, de nieuwe BHE-richtlijn en de nieuwe EPB-richtlijn zal nieuwe initiatieven vereisen als onderdeel van de inspanningen van het Gewest om tegen eind 2025 te voldoen aan het Europese regelgevingskader.

We merken ook op dat één maatregel is geblokkeerd en een andere in de wacht staat.

De maatregel die momenteel is geblokkeerd betreft “de aanpassing van de openbare verlichting aan de meest essentiële behoeften opleggen en tegelijkertijd de veiligheid en de openbare orde waarborgen”. Deze maatregel verwees naar de bestending van een maatregel uit een omzendbrief van 20 september 2022⁶, die werd verspreid maar uiteindelijk alleen betrekking had op de verlichting van monumenten en decoratieve verlichting op het gebied van buitenverlichting. Daarnaast zijn er tests uitgevoerd met de openbare verlichting, met als doel de lichten 's ochtends 30 minuten eerder te doven. Omdat dit het aantal verkeersongevallen bleek te verhogen, werd deze aanpassing weer tenietgedaan. Ongetwijfeld moet hier worden verduidelijkt of de ondervonden blokkeringen van dien aard zijn dat het oorspronkelijk beoogde toepassingsgebied van de maatregel wordt beperkt.

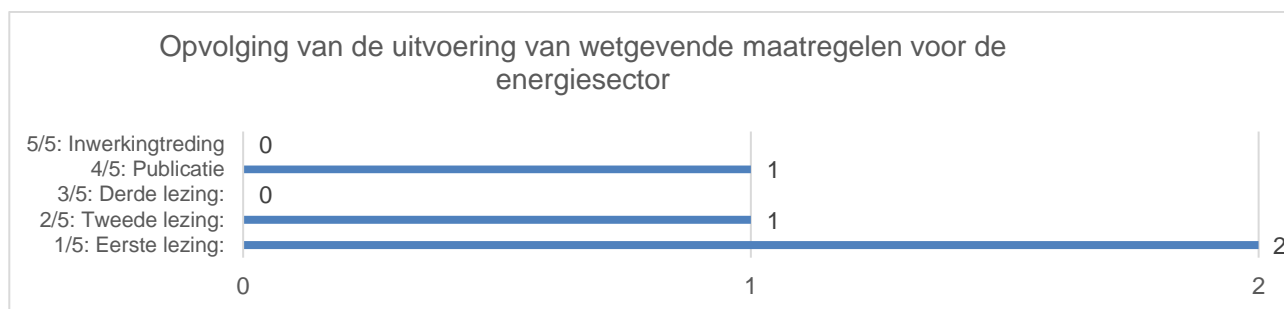
De maatregel in afwachting betreft het onderzoek naar het meest geschikte regelgevingsinstrument voor de invoering van een moratorium op de installatie van lichtschermborden. Deze studie moest een beoordeling bevatten van de financiële gevolgen van de regels voor reclame in de openbare ruimte voor de MIVB en de gemeenten. Uit dit onderzoek komt naar voren dat de GSV het geschikte juridische instrument lijkt te zijn om alle soorten reclame in het BHG te beperken. De afschaffing van reclame is ook onderzocht als onderdeel van de nieuwe

⁶ OMZENDBRIEF INZAKE ENERGIEZUINIGHEID VAN DE OVERHEDEN VAN HET BRUSSELS HOOFDSTEDELIJK GEWEST, 7/9/2022.

GSV. Deze afschaffing kon echter niet doorgevoerd worden, om redenen van economisch verlies (plaatsers/gemeenten). Een politiek standpunt lijkt daarom noodzakelijk.

Voor slechts vier van de negen lopende maatregelen zijn opvolgingsindicatoren gerapporteerd.

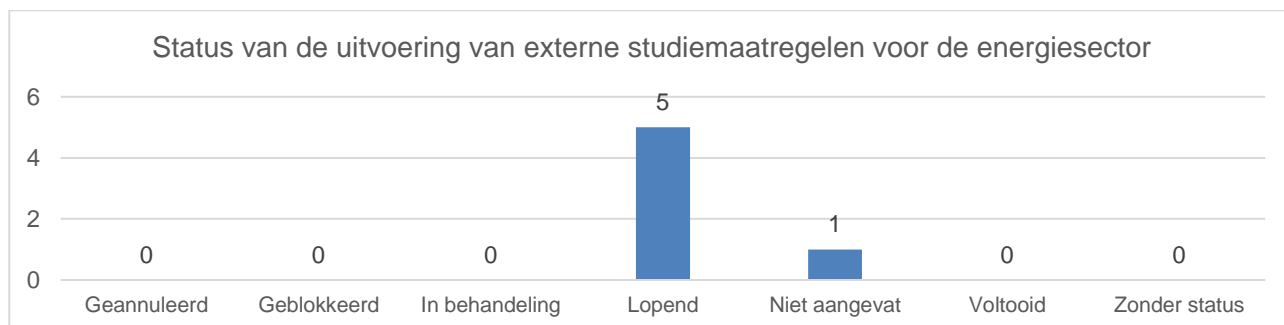

Afbeelding 67: Opvolgingsindicatoren voor de uitvoering van wetgevende maatregelen in de energiesector

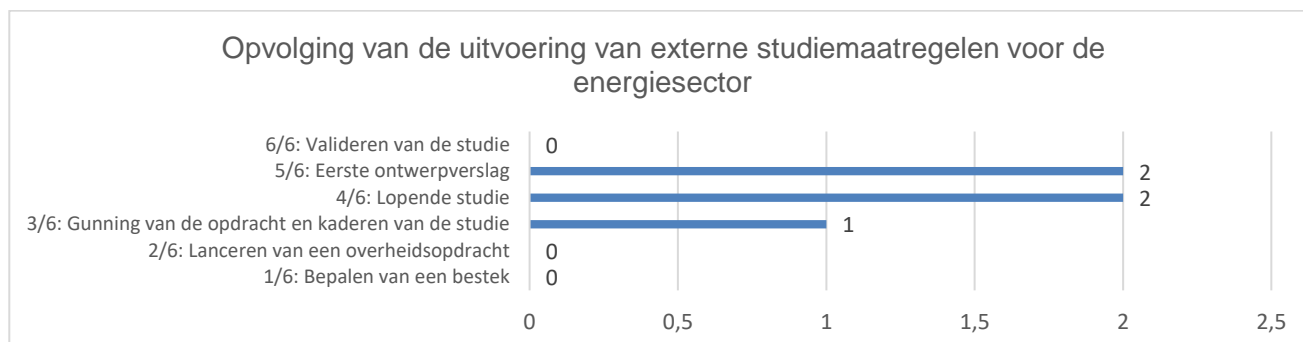
We stellen vast dat één maatregel het einde van het wetgevingsproces heeft bereikt, aangezien deze is gepubliceerd. Het doel hiervan was om nieuwe openbare gebouwen verplicht uit te rusten met een geschikt zonnestelsel (fotovoltaïsch of thermisch) vanaf 31 december 2026, wat onlangs werd aangenomen als onderdeel van de laatste wijzigingsordonnantie van het BWLKE.

4.5.2.2 Externe studie

Er zijn zes maatregelen van het type externe studie in het LKEP die betrekking hebben op de energiesector. Onderstaande afbeelding geeft een gedetailleerd overzicht van de voortgang van hun uitvoering.

Afbeelding 68: Verdeling van maatregelen van het type externe studie naar implementatiestatus binnen de energiesector

Afbeelding 69: Opvolgingsindicatoren voor de uitvoering van maatregelen van het type externe studie van de energiesector

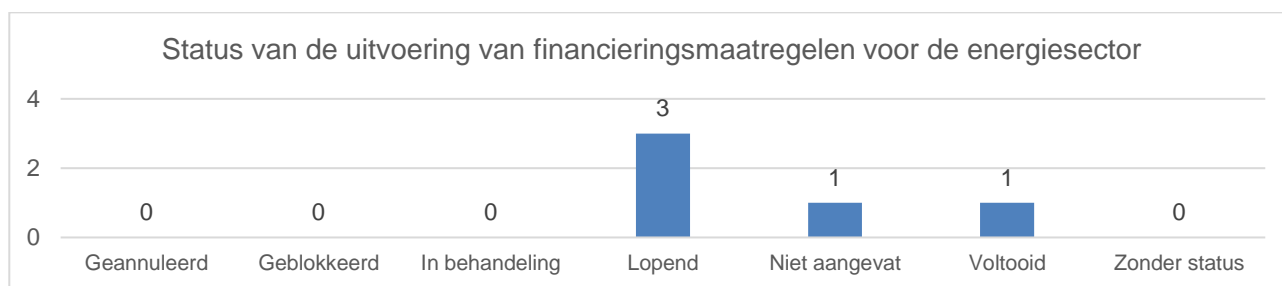
Eén studie in het bijzonder, de decarbonisatiestudie genoemd, voldoet aan vijf van deze zes maatregelen, evenals aan de Europese verplichtingen die voortvloeien uit de richtlijn met betrekking tot energie-efficiëntie (in het bijzonder artikel 25, voorheen artikel 14). Deze studie wordt geleid door Leefmilieu Brussel en omvat drie luiken:

- Het eerste luik beoordeelt het potentieel voor hernieuwbare warmte in het BHG en de verschillende beschikbare technologieën (voltooid);
- Het tweede luik betreft de ontwikkeling van een zoneringsaanpak om wijken te identificeren waar het gebruik van een warmtenet relevant zou kunnen zijn (in ontwikkeling);
- In het derde luik wordt gekeken naar de belangrijkste belemmeringen voor de toepassing van hernieuwbare oplossingen voor verwarming en koeling. Tegen deze achtergrond identificeerde de raadpleging van de HVAC-sector in het kader van het LKEP een aantal knelpunten die naar voren werden gebracht door installateurs en studie bureaus die duurzame oplossingen installeren/adviseren (voltooid).

Deze studie is dus volop aan de gang en zou het Gewest de nodige informatie moeten verschaffen om de mijlpalen te bepalen op weg naar het koolstofvrij maken van verwarming en koeling in gebouwen in Brussel.

4.5.2.3 Financiering

Het LKEP omvat vier financieringsmaatregelen in verband met de energiesector. Onderstaande afbeelding geeft een gedetailleerd overzicht van de voortgang van hun uitvoering.

Afbeelding 70: Verdeling van financieringsmaatregelen naar implementatiestatus binnen de energiesector

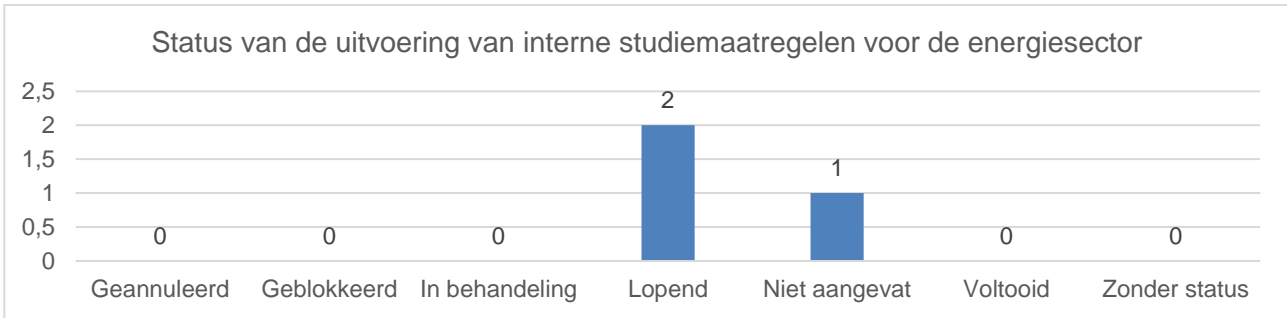
Een belangrijke stap voorwaarts betreft de maatregel van het LKEP die gericht is op het beëindigen van de steun (via groenestroomcertificaten) voor de productie van groene elektriciteit uit aardgasgestookte warmtekrachtkoppeling vanaf 2025. Dit is nu gebeurd, middels het besluit van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering van 8 juni 2023 tot wijziging van het besluit van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering van 17 december 2015 betreffende de promotie van groene elektriciteit en energie uit hernieuwbare bronnen.⁷

De opvolgingsindicatoren voor 2 van de 3 lopende maatregelen geven aan dat deze maatregelen zich in het stadium van de vaststelling van de financieringsmodaliteiten bevinden.

4.5.2.4 Interne studie

Het LKEP omvat drie maatregelen van het type interne studie met betrekking tot de energiesector. Onderstaande afbeelding geeft een gedetailleerd overzicht van de voortgang van hun uitvoering.

⁷ https://www.ejustice.just.fgov.be/cgi_loi/change_lg.pl?language=nl&la=N&cn=2023060807&table_name=wet

Afbeelding 71: Verdeling van maatregelen van het type interne studie naar implementatiestatus binnen de energiesector

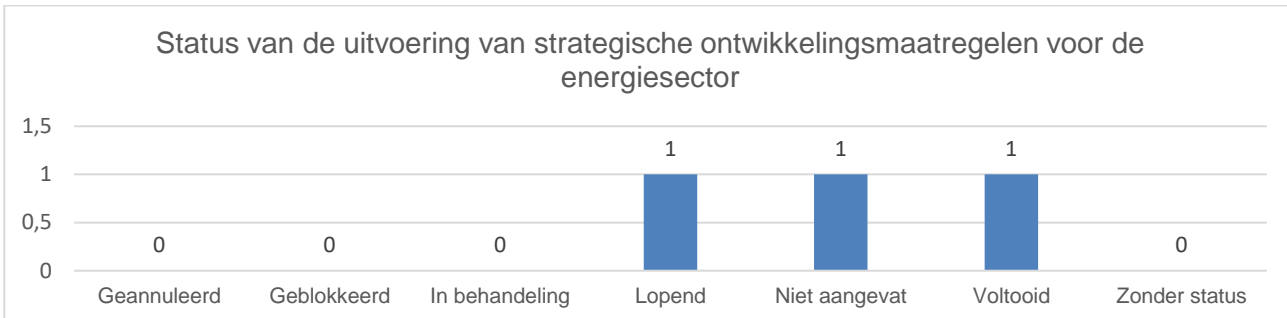
Het stadium van maturiteit is relatief weinig gevorderd, aangezien de lopende maatregelen zich beide nog in het stadium van scherpstellen van de studie bevinden.

Eén daarvan ligt iets achter op het tijdschema van het LKEP. Vanaf 2023 zou het LKEP, in samenwerking met de betrokken spelers, een studie ontwikkelen over het optimale gebruik van de injectie van de SolarClick-installaties die eigendom zijn van Leefmilieu Brussel. Deze reflectie, geleid door Leefmilieu Brussel, is nog steeds aan de gang en LB analyseert deze kwestie in samenhang met de RenoClick-projecten en het project voor de ontwikkeling van de BEST-tool, die het delen van energie voor overheden zal vergemakkelijken.

4.5.2.5 Strategische ontwikkeling

Het LKEP bevat drie strategische ontwikkelingsmaatregelen voor de energiesector.

Onderstaande afbeelding geeft een gedetailleerd overzicht van hun voortgang in termen van implementatiestatus.

Afbeelding72: Verdeling van strategische ontwikkelingsmaatregelen naar implementatiestatus binnen de energiesector

We merken op dat één ervan als voltooid wordt beschouwd. Het betreft de maatregel van het NEKP 2019 om samen met de actoren van de sector, de federale overheid en de andere gewesten tegen 2030 een actieplan uit te werken over de evolutie van het aardgasdistributienet, tegen 2050, van geval tot geval in functie van het potentieel aan warmtepompen. Deze maatregel is in feite vervangen door de oprichting van de Task Force Energie 2050, geleid door LB, waarin Brugel en Sibelga zetelen. Deze Task Force is het forum dat zich met deze kwesties bezighoudt. Ze baseert zich onder meer op de studie naar decarbonisatie en de verschillende betreffende luiken die in punt 4.5.2.2 worden beschreven, evenals door studies die door andere leden zijn uitgevoerd. Op basis hiervan zijn binnen de Task Force besprekingen gaande, met als eerste doel een gedeelde visie van de spelers te bereiken over de toekomstige vraag naar gas, de verwachte mogelijkheden/beschikbaarheid van groen gas en een consensus over de zoneringsaanpak voor de levering van warmte en koeling.

4.5.2.6 Begeleiding

Het LKEP omvat twee begeleidende maatregelen voor de energiesector. Deze twee maatregelen worden momenteel uitgevoerd en zijn met name gericht op het delen van energie in collectieve huisvesting.

De eerste maatregel beoogt de toegang van huishoudens tot lokaal geproduceerde hernieuwbare elektriciteit te ondersteunen, met bijzondere aandacht voor huishoudens die geen eigenaar zijn van hun dak en kwetsbare huishoudens. Hiertoe heeft de dienst “Facilitator Energiedelen en Energiegemeenschappen”, opgericht door Leefmilieu Brussel, een ondersteunende dienst aangeboden gedurende het hele jaar 2023, in het kader waarvan:

- Hij één-op-één ondersteuning heeft geboden aan projectdragers van energie- en deelgemeenschappen. In april 2024 had de facilitator 1.200 aanvragers geholpen sinds het begin van de missie;
- Hij heeft infoches, modelovereenkomsten en modelstatuten beschikbaar gesteld om het in de praktijk brengen van projecten voor delen en gemeenschappen te vergemakkelijken;
- Hij heeft opleidingen georganiseerd in de vorm van workshops en seminars (en een webinar met Homegrade in 2024)
- Hij heeft informatieve video's online gezet (2024).⁸

Om het delen van lokaal opgewekte energie aan te moedigen, werden ook stimulerende distributietarieven voor energiedelen ingevoerd.⁹

De tweede maatregel betreft de ontwikkeling van een strategie en specifieke instrumenten voor energiedelen in collectieve en openbare huisvesting, om het potentieel voor fotonvoltaïsche installaties te vergroten. In 2023 werden twee studies gelanceerd om spelers te helpen deze strategie te ontwikkelen:

- Een onderzoek naar de ontwikkeling, het potentieel, de belemmeringen en barrières voor energiegemeenschappen, met een eindrapport dat in september 2024 moet uitkomen;
- In 2023 werd een studie van Brugel uitgevoerd over de “kosten-batenverhouding van energiegemeenschappen en het delen van elektriciteit”.¹⁰

Ten slotte komen, ter ondersteuning van deze twee maatregelen, een gewestelijke werkgroep bestaande uit Leefmilieu Brussel, de dienst “Facilitator Energiedelen en Energiegemeenschappen”, Brugel en Sibelga regelmatig samen om het wettelijke kader zo efficiënt mogelijk te implementeren en de operationele obstakels geleidelijk uit de weg te ruimen. Brugel en Sibelga dragen ook actief bij aan de ontwikkeling van energiedelen in het BHG door een tariefkader op te zetten, specifieke technische regels goed te keuren en de nodige procedures in te voeren om energiegemeenschappen en operaties voor het delen mogelijk te maken. Net als Leefmilieu Brussel hebben ook deze twee gewestelijke spelers online informatie van hoge kwaliteit ontwikkeld.¹¹¹²

Enkele cijfers over energiedelen in het BHG, in april 2024:

- 9 energiegemeenschappen zijn erkend door Brugel, waarvan er 6 daadwerkelijk aan energiedelen doen.
- 84 operaties voor delen zijn aan de gang in het BHG (6 via de Gemeenschappen, de andere in de vorm van delen binnen een gebouw of via peer-to-peer uitwisseling), waarbij 620 deelnemers betrokken zijn.

4.5.2.7 Tools

Het LKEP omvat twee maatregelen om instrumenten voor de energiesector te ontwikkelen. Deze twee maatregelen zijn aan de gang.

⁸ <https://leefmilieu.brussels/pro/milieubeheer/gebouwen-en-sites-beheren/energiedelen-en-energiegemeenschappen?highlight=partage%20et%20communaut%C3%A9%20d%27%C3%A9nergie>

⁹ <https://www.sibelga.be/asset/file/ed1e3074-adfc-11ee-b06f-005056970ffd>

¹⁰ <https://www.brugel.brussels/publication/document/etudes/2023/fr/ETUDE-45BIS-COUT-AVANTAGE-PARTAGE.pdf>

¹¹ <https://www.sibelga.be/nl/aansluitingen-meters/duurzame-energie/energiedelen?country=BE>

¹² <https://energysharing.brugel.brussels/>

Een daarvan, die al flink gevorderd is, betreft het aanbieden van een gratis instrument waarmee gebruikers regelmatig hun meterstanden kunnen invoeren en toegang krijgen tot de meetgegevens waarover de netbeheerder beschikt.

De levering van een dergelijk instrument voor de weergave van meetgegevens is aan de distributienetbeheerder opgelegd als een openbaredienstopdracht en opgenomen in de ordonnantie betreffende de organisatie van de elektriciteitsmarkt. Distributienetbeheerder Sibelga ontwikkelde de applicatie en testte ze op een beperkt doelpubliek als onderdeel van een proefproject in samenwerking met het OCMW van de Stad Brussel.

De ontwikkeling en lancering van de applicatie worden gefinancierd via het tarief dat van toepassing is op openbaredienstverplichtingen/opdrachten. De ingebruikneming van de applicatie staat gepland voor begin 2024. In de loop van 2024 zal de distributienetbeheerder het gebruik van de applicatie monitoren om ervoor te zorgen dat ze optimaal werkt en om nieuwe functies in gebruik te nemen. De uitvoering van de openbaredienstopdracht met betrekking tot de levering van dit instrument zal kunnen worden gemonitord via het jaarverslag en het programma voor de uitvoering van openbaredienstopdrachten/verplichtingen van de distributienetbeheerder.

4.6 AFVALSECTOR

4.6.1 Synthese van de hefbomen

Het LKEP is gericht op het verminderen van atmosferische uitstoot in verband met afvalbeheer, met name verbranding.

Daartoe herhaalt het de doelstellingen en het belang van het HABP¹³ en de Shifting Economy, ook al zijn niet alle maatregelen in extenso opgenomen. Het HABP heeft als doel de productie van huishoudelijk en professioneel afval tegen 2030 met 20% te verminderen. Via verschillende acties wil het een transformatie verankeren naar duurzamere en meer circulaire consumptiepraktijken, het behoud en de nuttige toepassing van het materiaal maximaliseren, indien mogelijk lokaal, en de economische aanbodsector meetrokken in de circulaire praktijk.

Naast deze doelstellingen voor het stimuleren van preventie, recycling en hergebruik, en in lijn daarmee, wil het LKEP ook de directe uitstoot van afvalverbranding in het BHG verminderen, die verantwoordelijk zijn voor ongeveer 7% van de gewestelijke uitstoot van broeikasgassen. Om dit te bereiken wil het LKEP de afvalstroom die naar de verbrandingsoven gaat tegen 2030 met 30% verminderen. Op de langere termijn herinnert het LKEP ook aan de toezegging van de Regering om de uitfasering van de verbrandingsoven op de lange termijn te bestuderen.

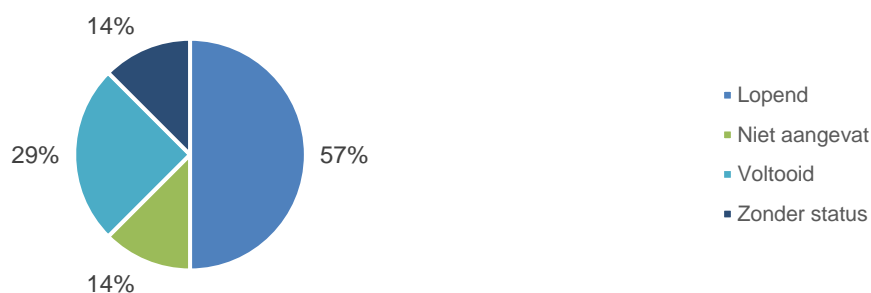
---

¹³ Het Hulpbronnen- en Afvalbeheerplan 2018-2023 (HABP), goedgekeurd door de Regering op 22/11/2018

Verdeling per type maatregel binnen de afvalsector

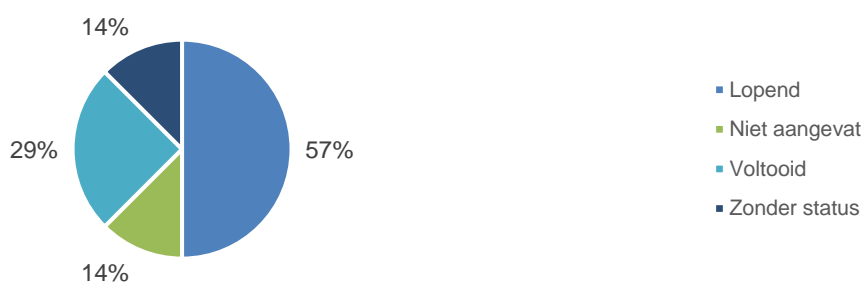

Afbeelding 73: Verdeling van maatregelen naar type maatregel binnen de afvalsector

4.6.2 Voortgang van de sector

De afvalsector omvat 8 maatregelen in het LKEP. Onderstaande afbeelding toont hun huidige status in termen van uitvoering, de volgende afbeelding toont de verdeling van de maatregelen van de sector naar type.

Verdeling per type maatregel binnen de afvalsector

Afbeelding 74: Verdeling van maatregelen naar implementatiestatus binnen de afvalsector

4.6.2.1 Wetgeving

Het LKEP omvat 3 wetgevende maatregelen met betrekking tot de afvalsector. 2 van deze maatregelen zijn al afgerond, de 3de is nog niet opgestart. Hieronder beschrijven we de twee maatregelen die al zijn geïmplementeerd.

De eerste omvat het verplicht maken van het sorteren van voedsel- en tuinafval voor huishoudens en professionele gebruikers tegen 2023 en het op ambitieuze wijze begeleiden van veranderingen in de sorteergewoonten. De wijziging van de Brudalex van 29/07/2022 en het besluit van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering betreffende de ophaalmodaliteiten van toepassing op de producenten of houders van huishoudelijke afvalstoffen in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en tot wijziging van het besluit van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering van 18 juli 2000 tot regeling van haar werkwijze en tot regeling van de ondertekening van de akten van de Regering, leggen de verplichting tot sortering van voedselafval vast voor respectievelijk professionele gebruikers en huishoudens. Er is ook een begeleidingsprogramma ontwikkeld.

Voor professionele gebruikers helpt de facilitator bedrijfsafval bij het uitvoeren van audits van hun afvalproductie en -beheer, en vervolgens bij het nemen van preventieve maatregelen om een effectieve sortering van bioafval (en andere afvalstromen, met name pmdMD) op te zetten met behulp van instrumenten voor voorinzameling,

interne communicatie en monitoring, en, indien van toepassing, compostering van bedrijfsafval ter plaatse (projectbeheer, opleiding, instrumentontwerp enz.).

Voor huishoudens hebben Leefmilieu Brussel en Net Brussel samengewerkt aan een mass media-campagne, een folder en een website gewijd aan deze nieuwe verplichting. Het hele jaar door werden in de verschillende gemeenten workshops en evenementen georganiseerd rond afvalsortering, individuele compostering en de strijd tegen voedselverspilling. Er zijn opleidingen over composteren en tegen verspilling voor belangrijke spelers beschikbaar gesteld aan de gemeenten, zodat zij de boodschap in hun wijken kunnen verspreiden. Het doel was om inwoners te ontmoeten op de plek waar ze wonen en leven (bv. op markten, parkeerplaatsen van supermarkten enz.), maar ook om specifieke doelgroepen te ontmoeten (bv. tijdens alfabetiseringscursussen enz.). Tegelijkertijd biedt het Gewest een gratis helpdesk compostering aan, ondersteuning en financiering voor wijkprojecten inzake compostering, opleidingen en evenementen over verschillende composteringstechnieken enz. Deze programma's zullen worden voortgezet, maar zullen geleidelijk worden geïntegreerd in algemene en multidisciplinaire ondersteunings- en sensibiliseringsinitiatieven voor huishoudens en bedrijven.

Na zes maanden werd een eerste evaluatie uitgevoerd door Net Brussel. Hieruit blijkt dat het Agentschap bijna twee keer zoveel organisch afval inzamelt (+88%) en 14% meer pmd. De hoeveelheden restafval daalden ook met 7%.

De tweede stap vooruit van de wetgeving op dit gebied betreft de afschaffing van de toekenning van toekomstige groenestroomcertificaten aan de verbrandingsoven. Met betrekking tot deze maatregel moet worden opgemerkt dat de toekenning van groenestroomcertificaten aan de verbrandingsoven in januari 2016 van start is gegaan. Aangezien groenestroomcertificaten worden toegekend voor een periode van 10 jaar zal de toekenning van groenestroomcertificaten aan de verbrandingsoven dus aflopen in januari 2026. Het besluit van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering van 15 december 2022 tot wijziging van het besluit betreffende groene stroom bepaalt dat vanaf die datum de productie van groene stroom via verbranding niet langer in aanmerking komt voor de toekenning van groenestroomcertificaten. In tegenstelling tot wat is voorzien in het LKEP zijn de winsten uit groenestroomcertificaten echter niet omgeleid naar de Shifting Economy of het HABP en dat zal ook niet gebeuren, in overeenstemming met de coherente toewijzing van het gewestelijk budget.

4.6.2.2 Infrastructuur

De Regering heeft al toegezegd, als onderdeel van haar ABV 2019-2024, om alle of een deel van de lokale inzameling van bioafval en groenafval terug te winnen in een biomethanisatie-eenheid. De twee infrastructuurmaatregelen van het LKEP hebben daarom betrekking op deze biomethanisatie-eenheid.

Dit project, dat van strategisch belang is voor het afvalbeheer in Brussel, bevindt zich momenteel in de fase van het opstellen van het bestek en de biomethanisatie-eenheid zal naar verwachting in 2026 in gebruik worden genomen. Er is ook een technische analyse van deze specificaties aan de gang om ervoor te zorgen dat de kwaliteit van de toekomstige compost die door deze eenheid wordt geproduceerd, compatibel is met de Brusselse strategie voor een goede bodem (Good Soil), de normen voor bodemverontreiniging en de Brudalex-normen.

4.6.2.3 Strategische ontwikkeling

Het LKEP bevat een belangrijke strategische ontwikkelingsmaatregel voor de afvalsector. Het doel is om de uitvoering van het HABP 2018-2023 te intensiveren, rekening houdend met de tussentijdse evaluatie en de prioriteiten van de Regering op dit gebied.

Sinds de tussentijdse evaluatie is de uitvoering van het HABP versneld en zijn een aantal projecten, waaronder wetgeving, tot een goed einde gebracht. De eindbeoordeling van het HABP wordt momenteel voorgelegd aan de Regering. Er wordt verslag gedaan van belangrijke hervormingen in de wet- en regelgeving, de ontwikkeling van performante ondersteunende diensten voor professionele gebruikers en er wordt ook gewezen op de nauwere samenwerking tussen Leefmilieu Brussel en Net Brussel, gericht op het ondersteunen van huishoudens bij het sorteren en verminderen van hun afval (opleiding, bewustmaking, begeleiding enz.). De evaluatie wordt afgesloten met strategische aanbevelingen voor het volgende HABP, om de effecten ervan te versterken. Dankzij de toegenomen samenwerking tussen Net Brussel en Leefmilieu Brussel kon worden begonnen met het bepalen van de prioriteiten voor het volgende HABP. Op basis hiervan zal een raadpleging van belanghebbenden worden georganiseerd om een co-constructieproces te implementeren voor het volgende HABP. De retroplanning is gericht op de goedkeuring van een nieuw, uitgebreid HABP in 2026. Er wordt ook samengewerkt tussen de bouwsector, Leefmilieu Brussel en de organisaties die verantwoordelijk zijn voor het beheer van aggregaten en uitgegraven grond om het beheer van dit soort afval aan te pakken.

4.7 VOEDINGSSECTOR

4.7.1 Synthese van hefboomen en vooruitgang in de sector

Hoewel er momenteel nog geen geharmoniseerde methode is voor het verantwoorden van indirecte broeikasgasuitstoot in verband met voeding, geven de eerste resultaten die nog worden bestudeerd aan dat ons voedselsysteem zwaar weegt op onze koolstofvoetafdruk. Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest heeft dus niet gewacht om een programma goed te keuren voor de transitie naar een duurzaam voedselsysteem, dat is opgenomen in de twee opeenvolgende strategieën van Good Food. Het LKEP omvat niet al deze maatregelen, maar benadrukt wel het belang ervan voor het verminderen van onze indirecte uitstoot, het tegengaan van ontbossing en biodiversiteitsverlies en het verminderen van afval.

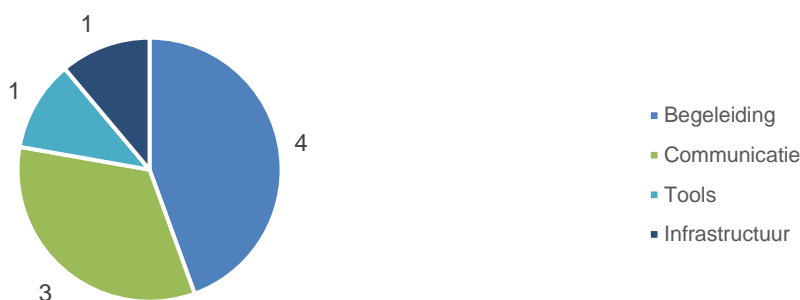
Deze transitie vindt plaats op een aantal verschillende niveaus, waarbij zowel burgers als economische, particuliere spelers, overheden en verenigingen betrokken zijn, en is gebaseerd op een aantal actielijnen:

- Actielijn 1: De agro-ecologische productie in Brussel en de rand versterken en steunen
- Actielijn 2: Good Food-ketens ontwikkelen om Brussel te bevoorraden
- Actielijn 3: De distributie van een commercieel Good Food-aanbod verzekeren
- Actielijn 4: Good Food verzekeren voor iedereen
- Actielijn 5: Verlies en verspilling van voeding verminderen

Het gedeelte Voeding van het LKEP omvat 9 maatregelen. Ze zijn allemaal in uitvoering. Onderstaande afbeelding toont de verdeling van de maatregelen naar gebruikte instrumenten.

Verdeling naar type maatregel binnen de voedingssector

Afbeelding 75: Verdeling van maatregelen naar type maatregel binnen de voedingssector

4.7.1.1 Begeleiding

Het LKEP omvat 4 begeleidende maatregelen met betrekking tot de voedingssector. Ze zijn allemaal in uitvoering. De opvolgingsindicatoren, die voor twee van de veertig maatregelen zijn voltooid, geven aan dat de uitvoering in een vergevorderd stadium is, aangezien in beide gevallen de geplande steun is ingevoerd.

Een daarvan is de Good Food B2B-dienst. De Good Food B2B-dienst, opgezet door Leefmilieu Brussel, helpt professionals in Brussel de beste oplossing te vinden voor de aankoop van lokale voedselproducten uit ketens die de voorkeur geven aan productie- en distributiemethoden die milieu, mens en dier respecteren. Het doel is om duurzame Belgische voedingsproducten op de Brusselse markt te brengen met een optimale logistiek.

De dienst werd gelanceerd in mei 2021. Ze ontving 75 aanvragen in 2022 en 150 in 2023. De interventie van de dienst Good Food B2B stopt altijd bij de introductiefase, d.w.z. stroomopwaarts van de transactie. Uit analyse blijkt echter dat de meeste reacties van de helpdesk hebben geleid tot commerciële partnerschappen.

De dienst Good Food B2B heeft ook een aantal “ketenevenementen” georganiseerd over verschillende onderwerpen en neemt deel aan externe evenementen om de B2B-dienst te vertegenwoordigen, op de hoogte te blijven van problemen binnen de sector en nieuwe aanvragen te genereren.

Naast begeleiding, workshops en aanwezigheid op het terrein biedt de B2B-dienst ook:

- Analyse van het assortiment vlees- en vegetarische gerechten voor collectiviteiten in het BHG, als onderdeel van de Kantineverordening;
- Deelname aan de presentatie van de Sytra-studie over prioritaire ketens en aan discussies om strategische keuzes te onderbouwen en feedback te geven over de realiteit ter plaatse in een aantal ketens;
- Analyseren van de foodcost van collectiviteiten.

4.7.1.2 Communicatie

Het LKEP bevat 3 communicatiemaatregelen met betrekking tot de voedingssector. Ze zijn allemaal in uitvoering.

Eén daarvan bevindt zich in een bijzonder vergevorderd stadium van uitvoering (stap 4/5: Uitvoeren van de campagne). Het doel is om de preventie van verspilling in huishoudens op te nemen in de communicatieacties rond het sorteren van bioafval in het kader van de uitvoering van het HABP. Deze maatregel is hierboven beschreven in de afvalsector.

4.7.1.3 Tools

Het LKEP omvat een maatregel om tools in de voedingssector te ontwikkelen. Het project loopt en is momenteel halverwege (50% voltooid).

Het doel is om specifieke criteria/maatregelen rond de preventie van verspilling aan de bron en voedselverliezen op te nemen in de strategie: via de kantine- en restolabels, via opleidingen. Er zijn verplichte criteria voor de preventie van voedselverspilling opgenomen in de kantine- en restolabels voor elk dossier en de criteria voor voedselverspilling worden voortdurend herzien.

4.7.1.4 Infrastructuur

Het LKEP bevat een infrastructuurmaatregel voor de voedingssector. Dit is echter essentieel aangezien het een doeltreffend en multifunctioneel logistiek netwerk wil uitbouwen (transformatie, distributie, bijeenkomst) dat noodzakelijk is voor de ontwikkeling van de Good Food-ketens, met name via logistieke hubs

Dit grote project is aan de gang en de opvolgingsindicator laat zien dat het zich eerder aan het begin van het proces bevindt: in de fase van het definiëren van de doelstellingen/het bestek.

Voor de uitvoering ervan hebben Citydev.brussels en Leefmilieu Brussel een aanvraag ingediend in het kader van het nieuwe EFRO-programma 2021-2027. De kandidaat werd op 15 september 2023 voorgelegd in het kader van Strategische Doelstelling 1.3 actie 2: Investerings- en huisvesting ten gunste van kmo's. Leefmilieu Brussel, Citydev en de consultants die bij het project betrokken zijn, hebben met de verschillende belanghebbenden vergaderd om de uitdagingen van een dergelijk netwerk te evalueren, om ervoor te zorgen dat het project aan de behoeften van het terrein zal voldoen en om een zo gedetailleerd mogelijke kandidatuur in te dienen. Om dit te bereiken werden een aantal bijeenkomsten gehouden met spelers op het terrein om het logistieke netwerkmodel dat door de projectdragers werd voorgesteld te vergelijken met de realiteit op het terrein. Er werd ook een workshop georganiseerd met andere Brusselse besturen, zoals de Haven van Brussel, Brussel Mobiliteit en HUB.brussels, en met het Waals en het Vlaams Gewest om hun betrokkenheid bij het project te analyseren. De resultaten van de kandidatuur moeten tussen maart en mei 2024 bekend zijn. Als het project geselecteerd wordt, zullen Finance&invest.brussels en haar filialen betrokken worden om de toegang tot kapitaal te vergemakkelijken (in het bijzonder door de voorwaarden voor toegang tot het financiële instrument CoopUS te herzien).

4.8 GOEDEREN- EN DIENSTENSECTOR

4.8.1 Overzicht van hefboomen en instrumenten van de sector

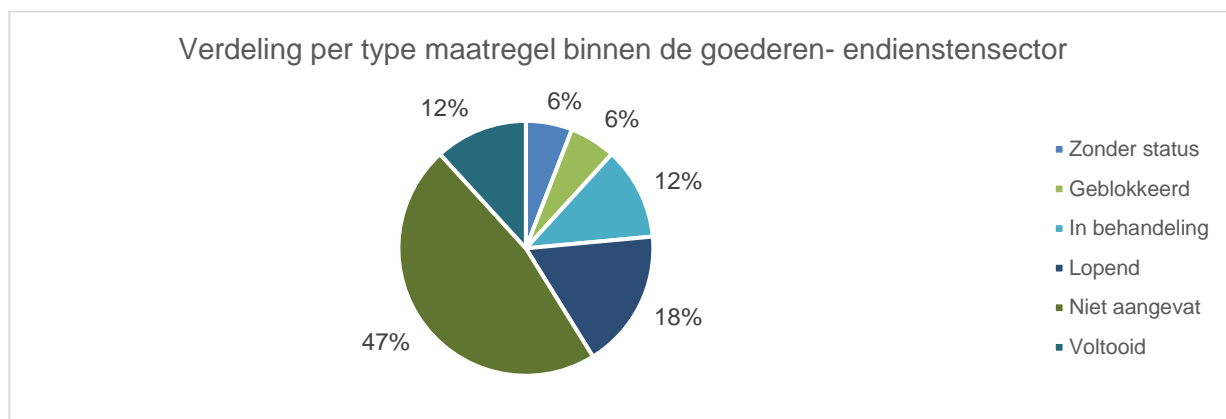
Op het vlak van productie en consumptie van goederen en diensten streeft het Gewest naar economische transitie, gedefinieerd als de geleidelijke transformatie van economische activiteiten in Brussel om bij te dragen aan lokale en globale sociale en milieu-uitdagingen. Om dit te bereiken heeft het Gewest in 2022 een gewestelijke economische transitiestrategie aangenomen, de Shifting Economy.

Met de Shifting Economy wil het Gewest onze economie afstemmen op de uitdagingen om de directe en indirecte uitstoot van broeikasgassen te verminderen die verband houden met de invoer die in het BHG wordt verbruikt, op de uitdagingen van de toenemende schaarste van hulpbronnen en op de uitdagingen om ons aan te passen aan

de klimaatverandering. Om dit te bereiken zet de Shifting Economy alle financierings-, ondersteunings- en huisvestingsinstrumenten in die nodig zijn om het economisch weefsel van Brussel geleidelijk naar een sociaal en ecologisch voorbeeld te leiden en het tegelijkertijd kwalitatief te ontwikkelen. De doelstelling is dat tegen 2030 alleen economische modellen met een voorbeeldfunctie op sociaal en milieugebied nog gewestelijke overheidssteun kunnen krijgen.

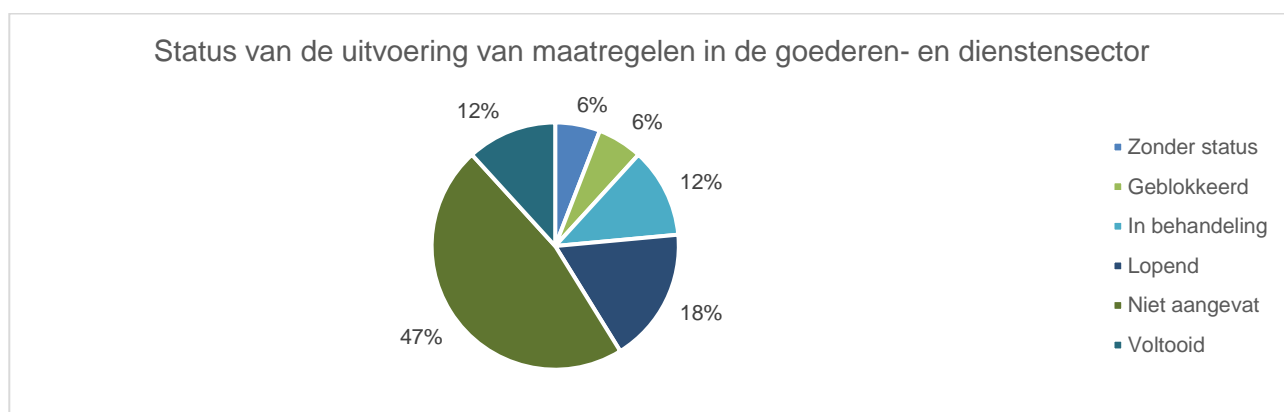
Het LKEP herhaalt het belang van deze economische transitie, maar neemt niet alle maatregelen ervan op.

Afbeelding 76: Verdeling van maatregelen naar type maatregel binnen de goederen- en dienstensector

4.8.2 Voortgang van de sector

Hoewel het hoofdstuk “Productie en consumptie van goederen” van het LKEP slechts één maatregel bevat, is het toch mogelijk om in de verschillende hoofdstukken 17 maatregelen te identificeren die betrekking hebben op de sector die we “Goederen en diensten” hebben genoemd. Zoals de afbeelding hieronder laat zien, is de helft daarvan nog niet gestart.

Afbeelding 77: Verdeling van maatregelen naar implementatiestatus binnen de goederen- en dienstensector

De volgende punten geven een meer gedetailleerde beschrijving van de voortgang per type gebruikte maatregel.

4.8.2.1 Interne studie

Het LKEP omvat 3 studiemeasures met betrekking tot de productie en consumptie van goederen en diensten. Twee daarvan zijn in uitvoering en de andere staat in de wacht.

De maatregel in de wacht betreft de evaluatie van de coherentie van de Shifting Economy met de resultaten van de eerste algemene beoordeling van de indirecte broeikasgasuitstoot van het Gewest, die Leefmilieu Brussel in 2023 moest opstellen.

Deze maatregel is afhankelijk van een andere studie die momenteel wordt uitgevoerd en die betrekking heeft op deze algemene beoordeling van de indirecte uitstoot van het Gewest. In dit verband moet worden opgemerkt dat er geen geharmoniseerd kader bestaat voor het kwantificeren van de indirecte uitstoot van een bepaald grondgebied. Het Gewest moest daarom eerst een methodologisch kader opzetten voor het evalueren en monitoren van zijn indirecte uitstoot. Dit kader werd in maart 2023 goedgekeurd door de Regering. Op basis hiervan werd binnen Leefmilieu Brussel een werkprogramma opgestart om de impact te kwantificeren van activiteiten die indirecte uitstoot genereren, zodat kan worden bepaald welke activiteiten prioritair grondiger moeten worden bestudeerd. Uiteindelijk moet dit ons in staat stellen om de hefboomen te benadrukken die moeten worden gemobiliseerd, met name in de context van het volgende LKEP, en om de consistentie te beoordelen van wat er wordt geïmplementeerd via de Shifting Economy met deze beoordeling en de verschillende hefboomen die hieruit gedistilleerd zullen worden.

4.8.2.2 Pleidooi

Het LKEP omvat 3 pleidooimaatregelen die betrekking hebben op de productie en consumptie van goederen en diensten. Een ervan is geblokkeerd en de andere twee zijn nog niet opgestart.

De maatregel die momenteel is geblokkeerd bepleit bij de federale overheid de invoering van een systeem voor een koolstoftaks om de door broeikasgasuitstoot veroorzaakte schade te internaliseren en de economische actoren voor de meest koolstofarme oplossingen te doen kiezen. Het blijkt dat het werk aan de koolstoftaks op federaal niveau is opgeschort. Bovendien breidt de nieuwe ETS-richtlijn, die werd gepubliceerd na de goedkeuring van het LKEP, de regeling voor de handel in broeikasgasemissierechten binnen de EU uit naar de bouw- en transportsector (ETS BRT). Dit systeem, dat momenteel wordt omgezet en geïmplementeerd in België, komt in zekere zin neer op de invoering van een koolstoftaks. Er zijn nog politieke discussies gaande over de uitvoeringsregelingen en de aanwijzing van de bevoegde autoriteiten. Deze maatregel maakt de maatregel van het LKEP dus overbodig.

4.8.2.3 Financiering

Het LKEP omvat 2 financieringsmaatregelen voor de productie en consumptie van goederen en diensten. Eén is voltooid en de andere is nog niet opgestart.

Deze voortgang betreft een maatregel, die wordt gedragen door Innoviris, die erop is gericht de zoektocht naar Europese fondsen en interessante projectoproepen voor verantwoorde innovatie te versterken en er de nodige middelen voor ter beschikking te stellen. De overeenkomst NCP Brussels (Nationaal Contactpunt) is verlengd voor 2022, met ingang van januari 2023, met meer middelen en ambities op het gebied van begeleiding voor bedrijven in het Gewest.

We willen de aandacht vestigen op het feit dat de tweede financieringsmaatregel, “Meer investeren in onderzoek, ontwikkeling en innovatie en actief bijdragen aan de nationale doelstelling om 3% van het BBP (waarvan een derde publiek) te besteden aan onderzoek en ontwikkeling”, momenteel geen piloot heeft. Het lijkt erop dat de hefboomen om dit te doen voornamelijk in handen zijn van de Regering.

4.8.2.4 Begeleiding

Het LKEP omvat 2 begeleidende maatregelen voor de productie en consumptie van goederen en diensten. De ene is nog niet opgestart, de andere is voltooid.

Het doel van deze laatste was om het Gewestelijk Innovatieplan (GIP) te bestendigen en te versterken, en het tegelijkertijd onderdeel te maken van de dynamiek van de energie- en klimaattransitie in stedelijke gebieden. In dit verband is er een GIP opgesteld, waarbij rekening is gehouden met de behoeften op het gebied van energie- en klimaattransitie, wat heeft geleid tot het creëren van drie strategische innovatiedomeinen gericht op de volgende thema's: veerkrachtige gebouwen en infrastructuren, optimaal gebruik van hulpbronnen en efficiënte stedelijke stromen. In 2024 zal een monitoring plaatsvinden van het GIP.

4.8.2.5 Communicatie

Het LKEP omvat 2 communicatiemaatregelen met betrekking tot de productie en consumptie van goederen en diensten. Geen van beide is al opgestart.

Deze maatregelen bestaan uit (1) het communiceren van de visie en doelstellingen van het LKEP, en (2) het bewustmaken van de bevolking en economische spelers van de impact van indirecte uitstoot van het BHG. Nu de dynamiek het LKEP op gang is gekomen en dit verslag de stand van zaken heeft opgemaakt, kan Leefmilieu Brussel over dit aspect communiceren. Ook over de indirecte uitstoot zal Leefmilieu Brussel kunnen communiceren zodra de werken vorderen.

4.8.2.6 Tools

Het LKEP omvat twee maatregelen om instrumenten te ontwikkelen voor de productie en consumptie van goederen en diensten. Geen van beide is al opgestart.

Een daarvan is ervoor te zorgen dat de resultaten van de beoordeling van de indirecte uitstoot van het Gewest worden meegenomen in alle gewestelijke planningsinstrumenten voor de korte en lange termijn. Dit met het oog op een globale aanpak en om zoveel mogelijk te vermijden dat de last wordt verschoven van directe naar indirecte uitstoot. Dit kan beginnen zodra de beoordeling van de indirecte uitstoot van het Gewest en de oefening om de hefbomen voor het verminderen van deze uitstoot te identificeren zijn afgerond.

4.8.2.7 Wetgeving

Het LKEP omvat een wetgevende maatregel voor de productie en consumptie van goederen en diensten. De maatregel betreft het uitwerken van een reglementair kader voor experimenteren. Er wordt aan gewerkt en we hebben te horen gekregen dat de tekst de eerste lezing heeft doorstaan.

4.8.2.8 Strategische ontwikkeling

Het LKEP bevat 1 strategische ontwikkelingsmaatregel met betrekking tot de productie en consumptie van goederen en diensten. Deze staat momenteel in de wacht omdat ze afhankelijk is van een andere maatregel.

Ze betreft de ontwikkeling van een transitieplan voor bedreigde beroepen, om te zorgen voor de omscholing van werknemers in deze sectoren en opleidingen in de beroepen van de toekomst.

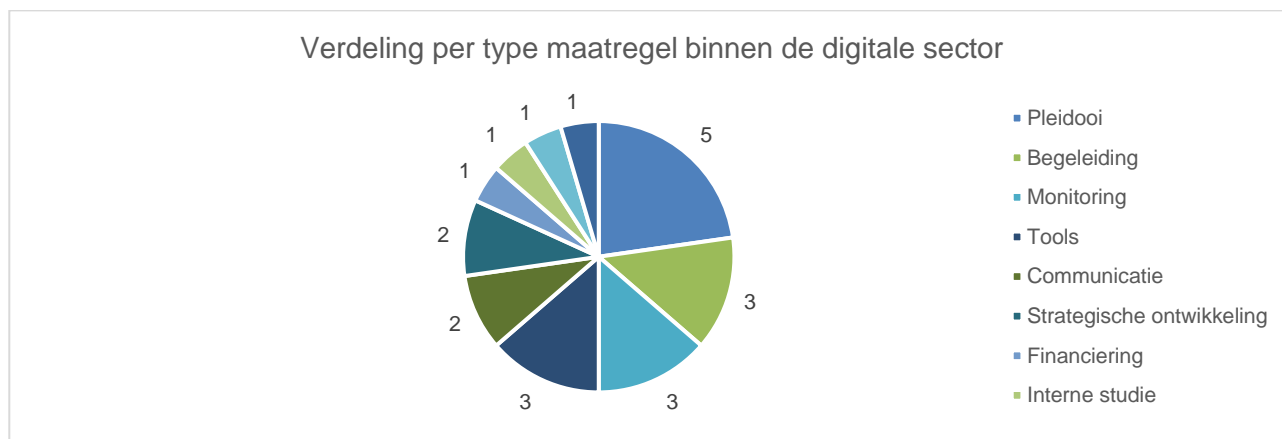
Deze actie zal worden gestart wanneer de maatregel Prospectieve studies uitvoeren over de evolutie van de beroepen via het observatorium View.brussels” is afgerond, zodat we de nodige informatie hebben over deze verwachte veranderingen op de arbeidsmarkt. Op basis van deze studie zal er binnen Brupartners een werkgroep worden opgericht om na te denken over de zo belangrijke kwestie van transitie vanuit het oogpunt van werkgelegenheid. Bij dit plan moeten vertegenwoordigers van de bedreigde beroepen (werkgeversfederaties en vakbonden) en sectorale opleidingsfondsen betrokken worden om te anticiperen op de opleidingsbehoeften.

4.9 DIGITALE SECTOR

4.9.1 Synthese van de hefboomen van de sector

Het LKEP wijdt een hoofdstuk aan de digitale kwestie, met als doel de impact van digitale technologie in de transitie te beheren. In dit hoofdstuk wordt de nadruk gelegd op het belang van directe en indirecte uitstoot die verband houdt met het toenemende gebruik van digitale technologie op wereldschaal. Hoewel niet te ontkennen valt dat digitale technologie kan helpen om het verbruik van energie en hulpbronnen in andere sectoren, zoals de bouw en transport, te optimaliseren of de ontwikkeling van de circulaire economie te ondersteunen, heeft deze technologie niettemin een aanzienlijke ecologische voetafdruk. De kosten-batenanalyse voor het milieu moet daarom zorgvuldig worden geëvalueerd om te kunnen profiteren van de voordelen van digitale technologieën en er tegelijkertijd voor te zorgen dat hun impact op het klimaat en het milieu onder controle blijft.

Om dit te bereiken bepaalt het LKEP 22 maatregelen voor de digitale sector. De onderstaande afbeelding toont de verdeling naar gebruikt type instrument:

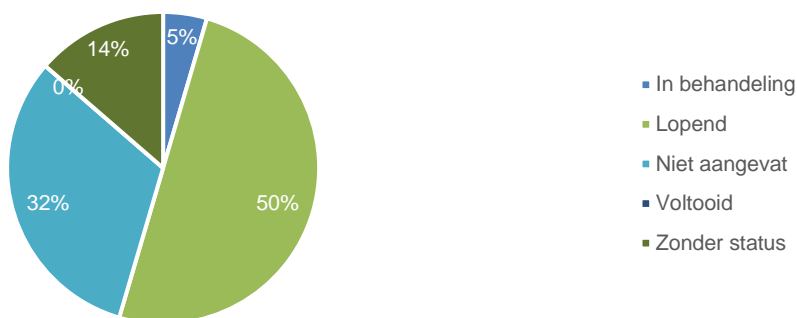

Afbeelding 78: Verdeling van maatregelen naar type maatregel in de digitale sector

4.9.2 Voortgang van de sector

Onderstaande afbeelding toont de verdeling van deze 22 maatregelen naar hun implementatiestatus. De helft van de maatregelen loopt, een derde is nog niet van start gegaan en 5% is in afwachting. Zoals we in de volgende paragrafen zullen zien, is het feit dat de gemiddelde voortgangstatus minder vergevorderd is dan in andere sectoren deels te wijten aan de behoefte aan verduidelijking van de mandaten van de verschillende besturen op dit gebied.

Status van de uitvoering van maatregelen binnen de digitale sector

Afbeelding 79: Verdeling van maatregelen naar implementatiestatus binnen de digitale sector

4.9.2.1 Pleidooi

Het LKEP bevat vier pleidooimaatregelen voor de digitale sector. In dit stadium is er voor drie van deze maatregelen nog geen piloot aangesteld, wat een risicofactor is. De pleidooiacties vinden plaats op federaal niveau. Ze zijn gericht op het bevorderen van de duurzaamheid van gebruikersterminals, die zowel door overheids- en privéorganisaties als door particulieren worden gebruikt, door de duurzaamheid van apparatuur weer te geven, geprogrammeerde veroudering te reguleren en garanties op apparatuur uit te breiden. Al deze maatregelen kunnen een grote impact hebben, omdat ze helpen de levensduur van apparatuur te verlengen. Wat het eerste punt (duurzaamheid van de apparatuur) betreft, werd de herstelbaarheidsindex op 8 februari 2024 aangenomen door de federale regering en zal deze in 2026 van kracht worden.

Aangezien deze pleitbezorging momenteel niet onder de bevoegdheid van een van de Brusselse ION's valt, lijkt het noodzakelijk om de situatie te verduidelijken en een van de Brusselse besturen een mandaat te geven om deze maatregelen bij de federale regering aan te kaarten. Op gewestelijk niveau worden deze kwesties echter aangepakt via het initiatief Digitale Verantwoordelijkheid onder leiding van Paradigm.

Een van de belangrijkste maatregelen om de voetafdruk te verkleinen - het verlengen van de levensduur van gewestelijke digitale apparatuur - bevindt zich in een vergevorderd stadium van uitvoering. Paradigm coördineert een specifieke werkgroep binnen het gewestelijke Initiatief Digitale Verantwoordelijkheid, die de implicaties onderzoekt op het gebied van onderhoud, garanties en de haalbaarheid van het verlengen van de levensduur van apparatuur. Tot nu toe hebben 4 gewestelijke besturen al besloten om de gebruiksperiode van de laptops van hun medewerkers te verlengen van 4 naar 6 of zelfs 7 jaar. De maatregel zou verplicht worden voor een twintigtal ION's als onderdeel van het Plan Digitale Verantwoordelijkheid dat ter goedkeuring is voorgelegd aan de Regering.

De laatste pleidooimaatregel, ondersteund door Paradigm, betreft steun voor digitale projecten met een positieve sociale of milieu-impact en is in uitvoering. Er zou een matrix moeten worden opgesteld voor de beoordeling van de impact van projecten, met als doel de meest verdienstelijke projecten te belonen in projectoproepen van besturen.

4.9.2.2 Begeleiding

Het LKEP omvat drie begeleidende maatregelen voor de digitale sector.

De eerste maatregel, die al ver gevorderd is, betreft de ontwikkeling van pilootprojecten voor digitale innovatie. Dit wordt gedragen door Brussel Economie en Werkgelegenheid. De editie van 2023 van de projectoproep “digitale en economische transitie” is afgesloten met vier innovatieve winnaars en een toegezegd budget van 355.393 EUR. In 2024 zullen de winnaars van eerdere edities kunnen blijven profiteren van toezicht en begeleiding.

Ook de tweede maatregel, “De overheidsopdrachten voor IT-apparatuur zo milieu- en maatschappelijk verantwoord mogelijk maken”, is in uitvoering. Paradigm, dat verantwoordelijk is voor deze maatregel, beheert de gewestelijke e-catalogus waarmee een groot aantal besturen hun digitale apparatuur kunnen aanschaffen. Voor overheidsopdrachten die in 2024 van start gaan worden er strengere eisen op het gebied van duurzaamheid (verantwoorde productie, energieverbruik, herstelbaarheid enz.) opgelegd aan inschrijvers. Bovendien zouden besturen die hun digitale apparatuur niet via de e-catalogus aanschaffen, op grond van het toekomstige Plan Digitale Verantwoordelijkheid, bepaalde criteria voor verantwoord aankopen in hun eigen overheidsopdrachten moeten opnemen. Ter ondersteuning van deze aanpak wordt in 2024 ook een gids gepubliceerd met de criteria voor verantwoorde digitale aankopen.

Tot slot wordt ook gewerkt aan de laatste maatregel, “De ketens voor de recyclage van niet-herbruikbaar materiaal stimuleren”, die is toegekend aan Paradigm. Het benutten van afgedankte apparatuur van gewestelijke besturen, met het oog op een circulaire economie, is goed gevorderd via “Recycle IT” (zie Strategische Ontwikkeling), en houdt rekening met de recyclage van apparatuur.

4.9.2.3 Monitoring

Het LKEP omvat drie monitoringmaatregelen voor de digitale sector. Twee staan in de wacht en één is in behandeling.

De eerste maatregel, “Tegen 2025 een diagnose maken van de voetafdruk van het IT-systeem van alle Brusselse overheden” wordt uitgevoerd door Paradigm. Het doel is een reeks indicatoren te ontwikkelen om de gewestelijke vooruitgang op het gebied van duurzame digitale ontwikkeling te meten. Het meetinstrument werd geïdentificeerd en getest door Paradigm en 3 andere besturen. Het Plan Digitale Verantwoordelijkheid, dat ter goedkeuring is voorgelegd aan de overheid, omvat de jaarlijkse meting van de digitale voetafdruk van gewestelijke entiteiten met behulp van dit instrument, evenals gegevensconsolidatie door Paradigm.

De tweede maatregel heeft betrekking op het ecologisch ontwerp van gewestelijke digitale hulpmiddelen en diensten, met het oog op het verkleinen van hun voetafdruk gedurende hun levenscyclus. Dit ligt op tafel bij een van de werkgroepen van het gewestelijk Initiatief Digitale Verantwoordelijkheid. Tot nu toe zijn er 4 proefprojecten voor ecologisch ontworpen digitale diensten uitgevoerd en is er een hackathon georganiseerd rond het meten van de impact. Het doel is om tegen 2024 een framework voor het ecologisch ontwerp van applicaties af te ronden voor alle gewestelijke besturen die websites of webapplicaties ontwikkelen.

Tot slot is de laatste maatregel “De vooruitgang van het Gewest op het gebied van digitale duurzaamheid meten” nog niet formeel in gang gezet op gewestelijk niveau, in afwachting van de goedkeuring van het Plan Digitale Verantwoordelijkheid, dat Paradigm de taak zou geven om meetindicatoren voor te stellen aan de autoriteiten en de resultaten te consolideren in een gewestelijk dashboard. Niettemin zijn de instrumenten en indicatoren vastgesteld en wordt er in sommige besturen, waaronder Paradigm, al op jaarbasis geëvalueerd. Er moet worden opgemerkt dat deze maatregel alleen van toepassing is op besturen en niet op particulieren of bedrijven.

4.9.2.4 Tools

Het LKEP omvat drie maatregelen om tools voor de digitale sector te ontwikkelen. Twee zijn in behandeling en één heeft geen status.

De eerste twee maatregelen, die al vergevorderd zijn, hebben betrekking op het beheer van afgedankte apparatuur en de ondersteuning van herconditionerings- en reparatieactiviteiten. Het betreft het bevorderen van een lokaal hergebruik van het gewestelijke IT-materiaal en het identificeren van de actoren van het Gewest voor de terugname en de schenking van IT-materiaal. Deze twee maatregelen worden geleid door Paradigm, dat de projectoproep "Recycle IT" heeft gelanceerd om afgedankte IT-apparatuur van gewestelijke besturen terug te nemen en een tweede leven te geven. Negen gewestelijke partners uit de circulaire economie werden geselecteerd op basis van verschillende criteria. Er is een procedure ingevoerd voor het buiten gebruik stellen en toewijzen van apparatuur aan "Recycle IT"-partners. Er is ook voorzien in een jaarlijks verslag aan de regering en een audit van de partners.

De laatste maatregel, die geen status heeft, is bedoeld om duurzame digitale criteria op te nemen in het label Ecodynamische Onderneming. Hiervoor moet binnen Leefmilieu Brussel nog een piloot worden aangesteld.

4.9.2.5 Communicatie

Het LKEP bevat twee communicatiemaatregelen voor de digitale sector. Eén maatregel is aan de gang en de andere is nog niet opgestart.

Op het gebied van communicatie zijn er twee bewustmakingsmaatregelen voorgesteld voor de digitale sector. De eerste is bedoeld om Brusselse belanghebbenden in de breedste zin van het woord (burgers en bedrijven) bewust te maken van de milieueffecten van digitale technologie, terwijl de tweede is bedoeld om publieke actoren bewust te maken van de aanpak van Digitale Verantwoordelijkheid.

De eerste maatregel, die voortvloeit uit het NEKP 2019, heeft geen piloot omdat de verantwoordelijkheid voor het aansturen van een Brusselse strategie voor Digitale Verantwoordelijkheid is uitgebreid naar het grote publiek en bedrijven, en in dit stadium niet duidelijk is.

De tweede maatregel is al ver gevorderd. Eind 2021 werd een door Paradigm gecoördineerde gemeenschap "Digitale Verantwoordelijkheid" gelanceerd. Ze bundelt momenteel 15 actieve besturen en 70 deelnemers, verdeeld over 5 werkgroepen (WG1 - Uitrusting, WG2 - Eco-ontwerp, WG3 - IT for Green, WG4 - Bewustmaking, WG5 - Energieoptimalisatie). Elk van deze groepen heeft een concreet actieplan en deliverables opgesteld om in de algemene reflectie te verwerken. Bewustmaking van het personeel van de besturen kan op verschillende manieren: er werden 4 conferentiedebatten georganiseerd; de Digital Fresco's zorgden voor bewustwording bij meer dan 150 deelnemers; er worden maandelijks cursussen over Digitale Verantwoordelijkheid gehouden. Tijdens de twee edities van de Digitale Lente in 2023 en 2024 werd de aanpak van Digitale Verantwoordelijkheid in de kijker gezet op de stand van Paradigm en tijdens conferenties.

4.9.2.6 Strategische ontwikkeling

Het LKEP omvat twee strategische ontwikkelingsmaatregelen met betrekking tot de digitale sector.

De maatregel "Overheden tot voorbeeld maken door middel van een gewestelijke digitale uitrustingsstrategie, inclusief digitale aankopen en diensten", geleid door Paradigm, is aan de gang. Binnen het gewestelijke Initiatief

Digitale Verantwoordelijkheid heeft een werkgroep verschillende aanbevelingen gedaan, die als basis dienden voor de ontwikkeling van een reeks criteria voor verantwoorde digitale aankoop die werden gebruikt voor de opdracht “Apparatuur 2024-2029” dat Paradigm in april 2024 publiceerde. Het Bureau voor Digitale Aankopen, dat verantwoordelijk is voor alle gewestelijke digitale aankopen die gebundeld kunnen worden, zorgt ervoor dat dezelfde duurzaamheidscriteria worden toegepast.

De tweede, “Een gewestelijke strategie voor digitale verantwoordelijkheid aannemen voor alle gewestelijke spelers” heeft geen piloot. Deze maatregel heeft tot doel, op basis van de lessen die uit het Plan voor Digitale Verantwoordelijkheid zijn getrokken, om de conclusies ervan uit te breiden tot alle gewestelijke spelers (gebruikers, particulieren, bedrijven enz.), in partnerschap met de bevoegde gewestelijke besturen.

Op niveau van de besturen wordt vooruitgang geboekt met de aanpak, die zal worden ondersteund door het Plan Digitale Verantwoordelijkheid, dat ter goedkeuring is voorgesteld aan de regering. Zoals reeds is uitgelegd, is de verantwoordelijkheid voor een gewestelijke strategie in dit stadium echter nog niet duidelijk. Wat bedrijven betreft, werkt HUB.brussels vooral aan het verkleinen van de digitale voetafdruk en het ondersteunen van projecten met een positieve impact. De bundeling van deze ideeën onder publieke en private spelers zal ongetwijfeld input opleveren voor een toekomstige gewestelijke strategie voor Digitale Verantwoordelijkheid, zodra de rollen en verantwoordelijkheden zijn verduidelijkt.

4.9.2.7 Interne studie

Het LKEP bevat een interne studiemaatregel met betrekking tot de digitale sector.

Het betreft de mogelijkheid om de garantieperiode van digitale apparatuur te verlengen. Hoewel deze maatregel dateert uit het NEKP van 2019, is er nog geen piloot gevonden. Aangezien de richtlijn van toepassing is op alle digitale apparatuur die bij het BHG wordt gebruikt, en niet alleen op apparatuur waarover de besturen beschikken, is de verantwoordelijkheid voor de uitvoering ervan in dit stadium nog niet gedefinieerd.

4.9.2.8 Infrastructuur

Het LKEP bevat een maatregel van het type “infrastructuur” voor de digitale sector. Het doel is om het energieverbruik van gewestelijke datacenters te verminderen. Deze maatregel, geleid door Paradigm, is in uitvoering. Er zijn inspanningen gedaan om het energieverbruik te optimaliseren in de 3 datacenters die rechtstreeks door Paradigm worden beheerd, met name door de airconditioning te optimaliseren en warme en koude gangen te isoleren. We merken op dat er in 2024 een strategie voor data centers wordt gelanceerd, in combinatie met de verhuizing van Paradigm.

4.9.2.9 Externe studie

Het LKEP omvat een externe studiemaatregel gericht op de digitale sector.

Deze is nog niet van start gegaan en zal worden uitgevoerd door Leefmilieu Brussel in het kader van de lopende evaluatie van de indirecte uitstoot van het Gewest. Het doel is om methodes voor te stellen voor het kwantificeren van de milieu-impact van de digitale technologie en het systematiseren van die kwantificering.

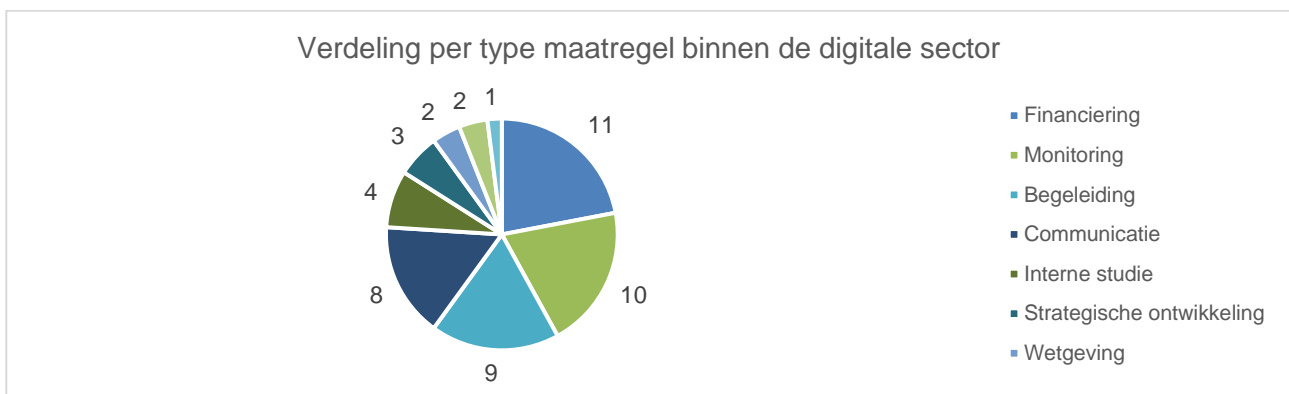
4.10 SECTOR OVERIGE

4.10.1 Synthese van hefboomen en instrumenten

De sector “Overige” is toegevoegd om maatregelen te groeperen die doelstellingen op grotere schaal nastreven die verband houden met het gewestelijke klimaatbeleid als geheel. Deze maatregelen zijn over het algemeen niet gericht op een specifieke sector, maar bieden een kader voor of versterken de door het LKEP geplande acties transversaal in de verschillende geïdentificeerde sectoren.

Eenzijds zijn er maatregelen om het lucht-klimaat-energiebeleid in het BHG te coördineren. Dit zijn maatregelen met betrekking tot de uitvoering van het bestuur, burgerparticipatie of coördinatie met de lokale overheden, evenals maatregelen met betrekking tot de algemene financiering van het plan en sociale rechtvaardigheid. Daarnaast omvat deze sector ook maatregelen waarmee we kunnen evalueren wat het Gewest heeft ingevoerd, met name door het monitoren van de luchtkwaliteit, onze directe en, meer recent, indirecte uitstoot van broeikasgassen en de toestand van het milieu.

Er zijn 50 maatregelen geïdentificeerd voor de sector “Overige”. De volgende afbeelding toont de uitsplitsing van de maatregelen in deze sector naar gebruikt soort instrument.

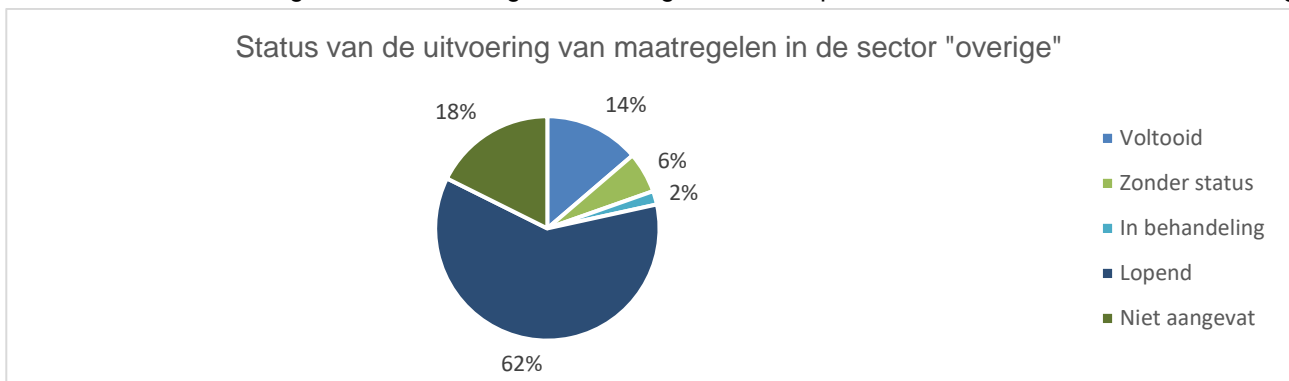

Afbeelding 80: Verdeling van maatregelen naar type maatregel binnen de sector “overige”

Maatregelen met betrekking tot financiering, monitoring, begeleiding, communicatie en onderzoek zijn het sterkst vertegenwoordigd in deze sector.

4.10.2 Voortgang van de sector

Onderstaande afbeelding toont de verdeling van maatregelen naar implementatiestatus voor de sector “Overige”.

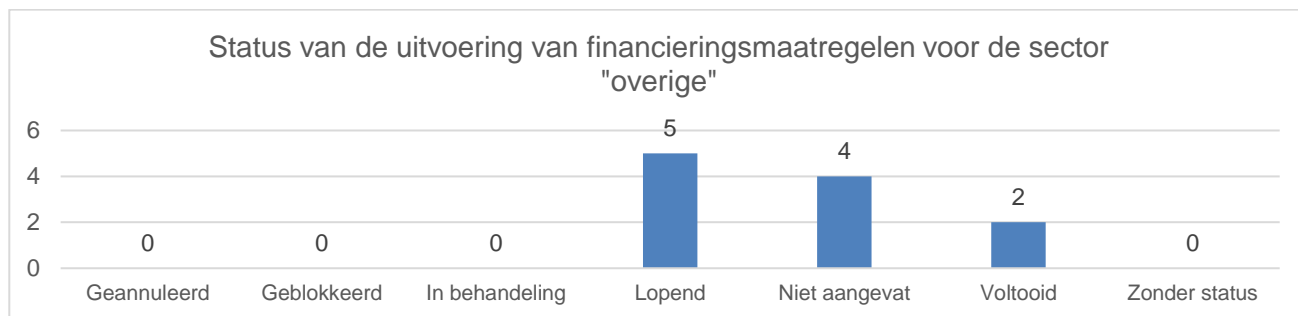
Afbeelding 81: Verdeling van maatregelen naar implementatiestatus binnen de digitale sector

De volgende punten geven een meer gedetailleerde beschrijving van de voortgang per type gebruikte maatregel.

4.10.2.1 Financiering

Het LKEP omvat 11 financieringsmaatregelen in deze sector.

Onderstaande afbeelding geeft een gedetailleerd overzicht van hun voortgang in termen van implementatiestatus.

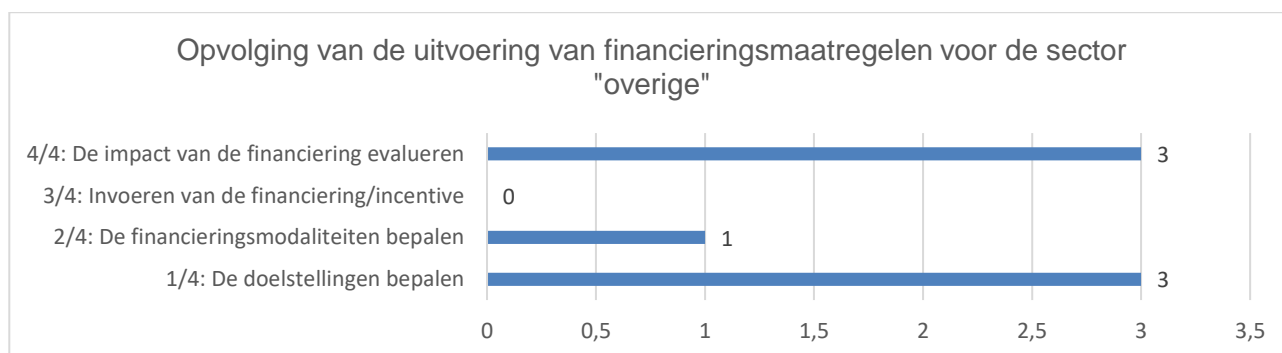

Afbeelding 82: Verdeling van financieringsmaatregelen naar implementatiestatus binnen de sector "overige"

De twee maatregelen die zijn voltooid, zijn in feite terugkerende maatregelen waarvoor de in 2023 verwachte actie al is uitgevoerd. Dit zijn maatregelen met betrekking tot de internationale klimaatfinanciering, gericht op (1) het verhogen van de bijdrage van het BHG aan de internationale klimaatfinanciering en (2) het voortzetten van de Brusselse strategie om donaties aan multilaterale fondsen te combineren met de financiering van bilaterale projecten via het ontwikkelingsagentschap Enabel.

Voor 2023 werden deze twee maatregelen uitgevoerd. Als onderdeel van het akkoord voor gedeeltelijke burden sharing heeft het BHG toegezegd zijn bijdrage aan de internationale klimaatfinanciering op te trekken van 2,75 miljoen euro in 2022 naar 3 miljoen euro in 2023 en 2024. En in lijn met de strategie en prioriteiten van het BHG op dit gebied is het budget voor 2023 voornamelijk toegewezen aan het Adaptatiefonds van het Klimaatverdrag (UNFCCC), ten bedrage van € 2.635.374, de rest wordt toegekend aan het Klimaatverdrag dat in 2022 met Enabel is ondertekend en de periode 2023 tot 2026 bestrijkt.

Wat betreft de vijf maatregelen die in uitvoering zijn, wijzen de opvolgingsindicatoren die aan ons zijn gerapporteerd op een tamelijk ongelijke voortgang.

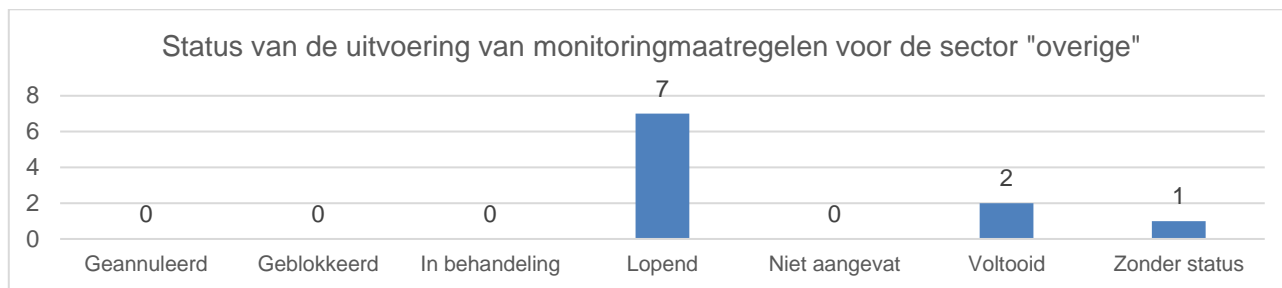

Afbeelding 83: Opvolgingsindicatoren voor de uitvoering van de financieringsmaatregelen voor de sector "overige"

4.10.2.2 Monitoring

Het LKEP omvat 10 monitoringmaatregelen voor deze sector. Onderstaande afbeelding geeft een gedetailleerd overzicht van hun voortgang in termen van implementatiestatus.

Afbeelding 84: Verdeling van monitoringmaatregelen naar implementatiestatus binnen de sector "overige"

Twee ervan zijn afgerond en voor de maatregelen die nog in uitvoering zijn, is in dit stadium geen risico of blokkering geconstateerd.

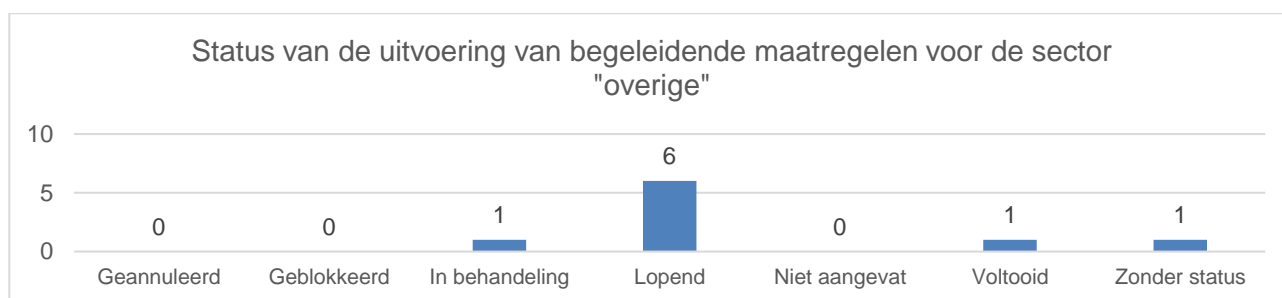
Een van de grootste vorderingen betreft de bewaking van de luchtkwaliteit. Sinds 2021 zijn er drie nieuwe meetstations voor de luchtkwaliteit geïnstalleerd in omgevingen met zeer druk wegverkeer:

- Regentlaan (september 2021);
- Keizer Karellaan (oktober 2021);
- Zuidlaan "Charles BULS school" (mei 2022).

De andere maatregel betreft alle monitoring die is uitgevoerd om dit verslag te kunnen opstellen: het IKC is opgericht, er is een monitoringmethode ontwikkeld en er is een instrument beschikbaar gesteld om de rapportage te vergemakkelijken. We zijn echter van mening dat de uitvoering van deze maatregel nog gaande is en we zullen rekening houden met de verschillende feedback om de methode en het instrument verder te ontwikkelen, om enerzijds beter te voldoen aan de verwachtingen van de piloten en anderzijds de transparantie en de kwaliteit van de informatie te verbeteren.

4.10.2.3 Begeleiding

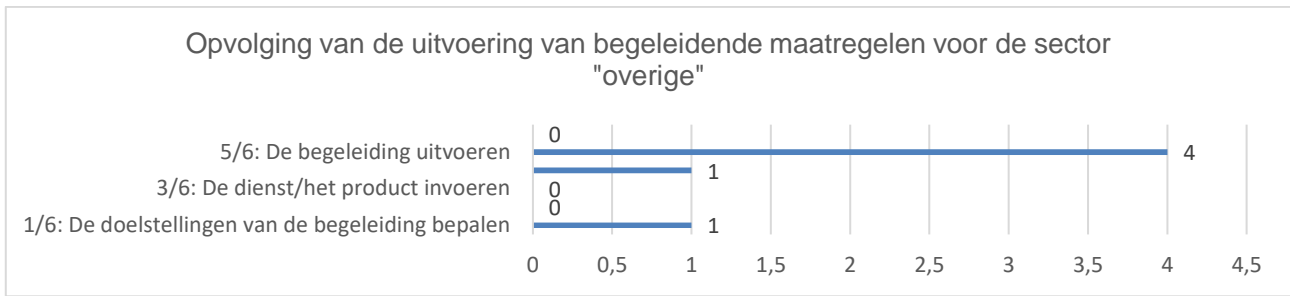
Het LKEP omvat 8 begeleidende maatregelen in deze sector. Onderstaande afbeelding geeft een gedetailleerd overzicht van hun voortgang in termen van implementatiestatus.

Afbeelding 85: Verdeling van begeleidende maatregelen naar implementatiestatus binnen de sector "overige"

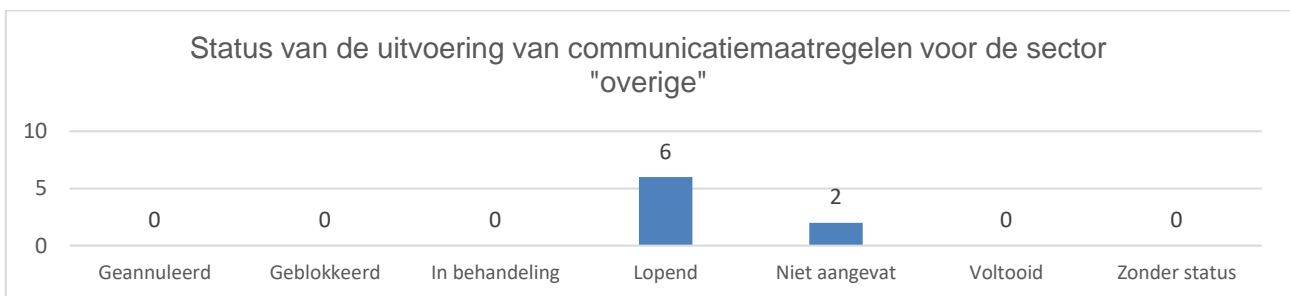
Afbeelding 86: Opvolgingsindicatoren voor de uitvoering van begeleidende maatregelen van de sector "overige"

Een van deze projecten is afgerond en betreft de uitbreiding van de interventiegebieden van de RCIB (Regionale Cel voor Interventie bij de Binnenluchtvervuiling) naar kwetsbare plekken (kinderdagverblijven, scholen, kantoren). Er is een protocol over dit onderwerp opgesteld dat nu operationeel is en waarbij interventies op verzoek worden uitgevoerd.

Een andere maatregel, die een grote stap voorwaarts betekende, was het benaderen en motiveren van alle gemeenten, zodat ze tegen 2024 allemaal een Klimaatactieprogramma zouden hebben dat consistent is met de gewestelijke klimaat- en energiedoelstellingen. Financiering en ondersteuning voor gemeenten voor het opzetten en coördineren van een lokaal Klimaatplan is geïmplementeerd via 4 opeenvolgende projectoproepen van 2020 tot 2023. Tot nu toe hebben 18 gemeenten hun lokale Klimaatactieprogramma's gelanceerd, waarvan er 7 zijn gevalideerd. Er komt geen nieuwe projectoproep in 2024, maar er wordt overwogen om de financiering tijdens de volgende legislatuur voort te zetten. De ondersteuning zal echter doorgaan tot minstens eind 2025 en er zullen minstens om de 2 maanden vergaderingen en opleidingen worden gepland.

4.10.2.4 Communicatie

Het LKEP omvat 8 communicatiemaatregelen in deze sector. Er zijn er momenteel zes aan de gang, voornamelijk op het gebied van luchtkwaliteit. Er wordt in dit stadium geen blokkering of groot risico geïdentificeerd.

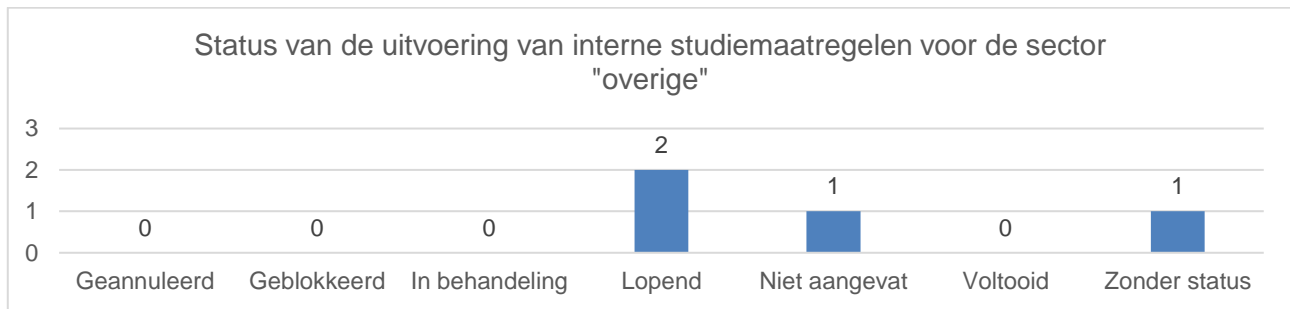
Afbeelding 87: Verdeling van communicatiemaatregelen naar implementatiestatus binnen de sector "overige"

We willen er echter op wijzen dat de twee niet opgestarte maatregelen belangrijk zullen zijn voor het welslagen van het plan. Ze zijn gericht op (1) het informeren en diversifiëren van de boodschappen en media naargelang het publiek, om ervoor te zorgen dat de maatregelen en acties goed en breed begrepen worden, en (2) het versterken van de dialoog met de hele Brusselse bevolking rond gemeenschappelijke doelstellingen en het opbouwen van een positief, inclusief en mobiliserend verhaal. En we weten hoe belangrijk publieke steun is in het transitieproces dat door het Gewest is geïnitieerd.

4.10.2.5 Interne studie

Het LKEP omvat vier interne studiemeasures in deze sector. Twee daarvan zijn in uitvoering, één heeft geen status en de andere is nog niet gestart.

Afbeelding 88: Verdeling van interne studiemaatregelen naar status van uitvoering binnen de sector "overige"

Het doel van de maatregel, die nog niet is goedgekeurd, is om de maatregelen die worden geactiveerd bij vervuilingsspieken te herzien in het licht van de nieuwe richtwaarden van de WGO. Deze maatregel heeft echter een piloot en we weten dat deze kwesties het onderwerp zijn van een coördinatiegroep binnen Leefmilieu Brussel. Er wordt op gewezen dat de index voor de luchtkwaliteit, die is vastgesteld op niveau van de drie Gewesten, wel gelijk is aangepast in het licht van de nieuwe richtwaarden van de WGO

4.10.2.6 Strategische ontwikkeling

Het LKEP omvat twee strategische ontwikkelingsmaatregelen in deze sector. Ze zijn aan de gang (fase 1: belanghebbenden samenbrengen) en er zijn in dit stadium geen grote belemmeringen of risico's geïdentificeerd.

We willen echter de aandacht vestigen op één daarvan: de koolstofarme langetermijnstrategie. In overeenstemming met de Klimaatordonnantie moet het Gewest een langetermijnstrategie voor de komende 30 jaar ontwikkelen, met name om de sectorale verdeling van de doelstellingen ter vermindering van de directe en indirecte broeikasgasuitstoot te specificeren, door met name de werkzaamheden van de Burgerraad voor het Klimaat te integreren. Het werk is van start gegaan. Er werd een methodologie ontwikkeld om rekening te houden met (1) de verschillende klimaat/milieu-elementen met betrekking tot de koolstofarme langetermijnstrategie die al voorkomen in de gewestelijke strategische documenten, (2) de geldende verplichtingen en aangegane verbintenissen op dit vlak, en om de verschillende besturen in staat te stellen deel te nemen aan het proces, via het IKC, en om verschillende adviesorganen en verenigingen van het maatschappelijk middenveld te mobiliseren rond een rondetafelgesprek. Het doel is om dit strategische document begin 2025 aan de Regering voor te leggen.

4.10.2.7 Tools

Het LKEP bevat twee maatregelen om instrumenten in deze sector te ontwikkelen. Ze zijn aan de gang en er zijn op dit moment geen belemmeringen of grote risico's geïdentificeerd.

Eén daarvan wordt momenteel permanent geïmplementeerd binnen Leefmilieu Brussel. Het betreft de versterking van de expertise op het gebied van de uitstootberekening (inventarissen en projecties). De modellen worden voortdurend verfijnd om hun nauwkeurigheid te vergroten. Een recente ontwikkeling in dit verband betreft het vergelijken van theoretische EPB-gegevens met gegevens over feitelijk energieverbruik (waarop inventarissen en prognoses zijn gebaseerd). De uitgevoerde studie zal een beter model opleveren van het verschil tussen het werkelijke verbruik en het verbruik dat door het EPB-certificaat wordt berekend.

5 FEEDBACK EN AANBEVELINGEN

Sinds de goedkeuring eind april 2023 is de operationele fase van het LKEP met succes van start gegaan. Zoals uit de verschillende hoofdstukken van dit verslag blijkt, zijn er in het kader van de maatregelen van het LKEP tal van projecten en samenwerkingsverbanden opgezet en is een groot aantal maatregelen zelfs al uitgevoerd, dankzij het werk van de Brusselse besturen en hun inzet en expertise, die benadrukt moeten worden.

In dit eerste uitvoeringsjaar is ook veel energie gestoken in het opzetten van de governance, methodologie en monitoringinstrumenten die nodig zijn voor een goed beheer van een dergelijk programma. De relevante medewerkers in de verschillende besturen zitten rond de tafel - en daarmee alle expertise die nodig is om het LKEP te implementeren, verantwoordelijkheden zijn verdeeld en een eerste inventarisatie is opgemaakt. Dit zijn de fundamenten waarop de overheid de komende jaren kan bouwen om haar klimaat- en milieudoelstellingen te realiseren.

Als onderdeel van een proces van voortdurende verbetering om de succesvolle uitvoering van het LKEP te garanderen, hebben we getracht getuigenissen en feedback te verzamelen van een twintigtal piloten van verschillende besturen, waaronder Leefmilieu Brussel, over de praktische uitvoering van het LKEP, de obstakels en hefbomen waarmee piloten worden geconfronteerd bij het implementeren van maatregelen en, meer in het algemeen, hun perceptie van wat er is ingevoerd in termen van governance en processen.

De eerste bevindingen zijn bekend. Voor zover sommige daarvan risico's inhouden voor de uitvoering van het LKEP en de verwezenlijking van de klimaatdoelstellingen van het Gewest, delen we die in het volgende deel op transparante wijze en stellen we mogelijke oplossingen voor om ons daar zo goed mogelijk tegen te wapenen.

5.1 UITVOERING VAN HET LKEP: OBSTAKELS EN UITDAGINGEN

a. Het ontbreken van een mandaat, budget en middelen voor de uitvoering van het LKEP

Over het algemeen steunen alle besturen de doelstellingen van het plan, maar ze betreuren het gebrek aan menselijke en financiële middelen voor de maatregelen waaruit het plan bestaat. In feite vereisen deze maatregelen, zoals in het hele verslag wordt vermeld, de mobilisatie van verschillende beleidsinstrumenten van de overheid en dus dat het bestuur werkt aan het opstellen van wetteksten, het ontwikkelen van nieuwe instrumenten en referentiesystemen, het invoeren van financiële stimulansen, het creëren van ondersteuningsstructuren of -mechanismen enz. Deze activiteiten komen dus bovenop de taken die al worden uitgevoerd door de Brusselse overheidsinstanties, zonder dat er hen nieuwe budgetten worden toegewezen om deze taken op zich te nemen of zonder dat een aantal van hun bestaande mandaten worden opgeschort.

Met een gelijkblijvend budget en gelijkblijvende capaciteit is het voor besturen lastig om een ambitieuzere reeks opdrachten uit te voeren. In een aantal gevallen bestaat daarom het risico dat de reikwijdte van maatregelen van het LKEP wordt afgezwakt: besturen hebben de neiging om prioriteit te geven aan de uitvoering van maatregelen waarvoor ze geen nieuwe projecten hoeven op te starten of die realistisch gezien in hun 'business as usual' kunnen worden geïntegreerd.

Evenzo hebben sommigen de neiging om maatregelen die nieuwe opdrachten inhouden uit te stellen of zelfs te verwaarlozen, omdat ze denken dat ze geen mandaat hebben gekregen om deze projecten op te zetten en dus ook niet de middelen hebben om eraan toe te wijzen. Nog verontrustender is dat in het huidige klimaat van

budgettaire beperkingen sommige van de projecten die in het kader van het LKEP waren gepland, zijn afgewezen na indiening van de budgetaanvraag bij de Regering.

b. Gebrek aan hiërarchie in politieke prioriteiten

Het LKEP is door de Regering aangenomen als integraal onderdeel van de gewestelijke strategie. Het wordt daarom gesteund door alle leden van de Regering. Het moet gezegd worden dat de belangrijkste doelstellingen nog steeds moeilijk doordringen in de opdrachten van alle besturen. Er is een zekere mate van concurrentie tussen de plannen en een onzekere hiërarchie van maatregelen van het LKEP ten opzichte van andere projecten/onderwerpen die binnen de Brusselse besturen worden nagestreefd, wat nadelig is voor de samenhang en reikwijdte van de klimaatactie. Dit komt overeen met het gebrek aan budget en middelen dat de besturen aanvoelen. Gezien het huidige begrotingstekort en het moratorium op verplichtingen lijkt het immers niet realistisch om extra budgetten of personeel toe te zeggen voor klimaatacties binnen besturen. De vraag is met andere woorden of het Gewest zichzelf de menselijke en financiële middelen toekent om zijn klimaatambities waar te maken.

Het lijkt er ook op dat er over sommige maatregelen van het LKEP geen politieke consensus (meer) bestaat wanneer ze in de praktijk moeten worden gebracht. Hierdoor is de uitvoering van maatregelen met betrekking tot huurovereenkomsten, de hervorming van de autobelasting en reclame in de openbare ruimte in gevaar gekomen. We willen erop wijzen dat het effect van het LKEP is beoordeeld, rekening houdend met alle maatregelen en dat we niet kunnen garanderen dat de klimaat- en milieudoelstellingen van het Gewest op lange termijn zullen worden bereikt als bepaalde maatregelen niet worden uitgevoerd.

c. De noodzaak om verantwoordelijkheid te nemen voor de maatregelen om ze uit te voeren

Het LKEP is een strategisch plan dat afgelopen april door de hele regering is aangenomen. Als strategisch document zet het de richtlijnen uiteen voor het bereiken van de klimaat- en milieudoelstellingen van het Gewest door middel van een breed scala aan maatregelen. Maar het beschrijft de contouren niet altijd nauwkeurig. Als gevolg daarvan wordt het soms aan de bevoegde besturen overgelaten om te beslissen hoe ze het in de praktijk brengen. Zo is het inderdaad aan de bevoegde besturen om de projecten te definiëren die moeten worden uitgevoerd om de doelstellingen van de maatregelen van het LKEP te bereiken en om, indien LKEP dit niet doet, de vereiste vorm, de verwachte resultaten, het geplande tijdschema voor de uitvoering, de benodigde middelen, de vereiste samenwerking en deskundigheid enz. te bepalen. Het is daarom van essentieel belang dat elke speler verantwoordelijkheid neemt voor de maatregelen, zodat ze operationeel worden en in overeenstemming zijn met zijn opdrachten. Een (her)kadering is daarom soms nodig, wanneer er problemen van “gebrek aan operationaliteit” ontstaan op administratief niveau, voor diegenen die verantwoordelijk zijn voor de goedkeuring van het Plan, d.w.z. de Regering.

d. De noodzaak om elke speler te responsabiliseren

Tot slot merken we op dat, hoewel de rollen en verantwoordelijkheden van de piloten en belanghebbenden in de vroegste stadia van de opbouw van de governance van het LKEP werden aangekondigd, de reikwijdte van deze rollen waarschijnlijk niet vanaf het begin volledig was voorzien. Het was tijdens deze eerste rapporteringsoefening dat de piloten de kans kregen om concreter in te schatten wat er verwacht werd en om hun angsten, vragen en

uitdagingen met betrekking tot hun rol in de uitvoering naar voren te brengen. Deze verslaglegging getuigt van de relevantie en de cruciale rol van een orgaan als het IKC.

Er zijn problemen vastgesteld met betrekking tot de organisatie van de gezamenlijke sturing van maatregelen, de coördinatie tussen proefprojecten en belanghebbenden, die vaak nog niet heeft plaatsgevonden, en het opstellen van een goed werkprogramma. Er moet nog een echte dynamiek op gang worden gebracht om de omkadering en het beheer van projecten op microniveau van de maatregelen of thema's waarop ze betrekking hebben, in goede banen te leiden.

Gezien het feit dat het plan een jaar geleden is aangenomen en we weten dat deze dynamiek tijd kan kosten, is een dergelijke bevinding in dit stadium niet verrassend of alarmerend. Het is echter belangrijk dat elke speler in de toekomst zijn deel van de verantwoordelijkheid op zich neemt en zichzelf in een positie plaatst om de opzet, uitvoering en monitoring van de aan hem toevertrouwde maatregelen te garanderen, door zelf zijn eigen doelstellingen, werkprogramma en monitoringmethodologie te definiëren. Het LKEP is geen plan van Leefmilieu Brussel, het is het plan van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering, en moet het Brussels Hoofdstedelijk Gewest collectief begeleiden bij het realiseren van zijn klimaatverbintenissen.

5.2 CONCLUSIE EN AANBEVELINGEN

Het doel van het LKEP is om het Gewest in staat te stellen de directe uitstoot van broeikasgassen met 47% te verminderen, in overeenstemming met de Europese verplichtingen. De koers is dus bekend, de lijst met maatregelen om die te bereiken ligt vast en de oplossingen zijn concreet en direct inzetbaar. In dit stadium hoeft het plan niet te worden herzien en moet de lijst met maatregelen niet worden aangevuld. Het BWLKE staat dit overigens ook niet toe. Integendeel, we moeten eerst en vooral garanderen dat wat gepland is, ook wordt uitgevoerd. Het is absoluut noodzakelijk dat het Gewest zichzelf de middelen verschafft om zijn ambities te verwezenlijken, dat het de praktische uitvoering van haar LKEP tot een goed einde brengt, zodat we de verwachte impact op de vermindering van uitstoot, de verbetering van de luchtkwaliteit en de vergroting van de veerkracht van ons grondgebied kunnen zien.

Met het oog op de verschillende opmerkingen in dit verslag is het de moeite waard om de reikwijdte van het Lucht-Klimaat-Energieplan in herinnering te brengen. Het LKEP is het gewestelijk strategisch document dat de hoeksteen moet vormen van de klimaat- en milieuoacties van het Gewest, transversaal in alle betrokken sectoren, en dat alle gewestelijke plannen en strategieën in verband met deze problematiek omvat: het Good Move-plan, de RENOLUTION-strategie, de Shifting Economy, Good Food, het HABP, het Waterbeheerplan enz. Artikel 1.4.2. van BWLKE specificeert dat alle plannen, programma's en beleidsdocumenten die worden opgesteld door gewestelijke overheden op het gebied van huisvesting, mobiliteit of onderzoek en innovatie, evenals de plannen en programma's waarnaar wordt verwezen in het BWRO, moeten voldoen aan de doelstellingen die worden nagestreefd door het LKEP. Hetzelfde geldt voor de beheerscontracten en andere overeenkomsten die het Gewest met gewestelijke overheden heeft gesloten.

Als daarom blijkt dat de maatregelen van het LKEP in strijd zijn met andere prioriteiten, politieke steun ontberen en mandaten, middelen en budgetten vereisen die moeilijk vrij te maken zijn, zijn dit kansen voor de Regering om op een zeer concrete manier de sleutelrol van het LKEP in de strategie van het Gewest en de geloofwaardigheid van de klimaatambities van het Gewest te bevestigen. Meer specifiek, met betrekking tot het gebrek aan budgetten en middelen, is het belangrijk om te benadrukken hoe belangrijk het is om naar deze boodschappen te luisteren en ze te beschouwen als reële risico's voor de uitvoering van gewestelijke doelstellingen. Als het bereiken van deze klimaatdoelstellingen effectief een van de prioriteiten van het Gewest is, is het essentieel dat het zich organiseert (of reorganiseert) om zichzelf de middelen te geven om ze uit te voeren. In dit verband dringen we erop aan dat elke administratie haar aanvullende behoeften beoordeelt met betrekking tot de opdrachten die

haar via LKEP zijn toevertrouwd, haar verzoeken specificereert en deze naar de bevoegde ministers stuurt, zodat de Regering over voldoende informatie beschikt om deze noodzakelijke prioritering uit te voeren.

Daarnaast stelt Leefmilieu Brussel, in overeenstemming met de bovengenoemde bepalingen van het BWLKE, als andere mogelijke oplossing voor dat de doelstellingen van het LKEP worden opgenomen in de richtsnoeren van elke Brusselse instelling van openbaar nut voor de zaken die het aanbelangen, en vervolgens worden uiteengezet in de oriëntatiebrieven, die op hun beurt kunnen worden gebruikt als hefboom om de nodige middelen vrij te maken die aan de maatregelen van het LKEP moeten worden toegewezen. Het plan beschrijft het kader dat moet worden opgenomen in de missies en activiteiten van elk van de Brusselse instellingen van openbaar nut.

Wat de operationaliteit van de maatregelen betreft, lijkt een collectief kader inderdaad bijzonder geschikt op bepaalde gebieden, met name dat van de aanpassing aan de klimaatverandering. Hoewel het LKEP het definieert als een van de 4 hoofdassen van de Brusselse klimaatstrategie, moeten bepaalde maatregelen nog worden verduidelijkt en zou het absoluut nuttig zijn om de verschillende spelers rond gemeenschappelijke doelstellingen te scharen om de overheidsacties op dit gebied te structureren en de doelstellingen van het LKEP inhoud te geven. In de analyse werd ook gewezen op de behoefte aan inhoudelijke verduidelijking om de uitvoering van de maatregelen en hun impact te kunnen beoordelen. Leefmilieu Brussel is bereid om de bevoegde besturen te ondersteunen in de noodzakelijke omkadering en om overleg tussen deze overheden te organiseren zodat de verwachtingen kunnen worden verduidelijkt, zodat elke piloot de maatregelen die hem aanbelangen in eigen handen kan nemen en zijn eigen werkprogramma op dit gebied kan opstellen.

Tot slot mogen we niet vergeten dat we het Gewest vandaag en door middel van deze maatregelen op een traject zetten dat verenigbaar is met zijn ambities voor 2050. Het is ook over deze maatregelen dat het Gewest op Europees niveau moet rapporteren, aangezien het LKEP integraal deel uitmaakt van het Belgische NEKP en dus noodzakelijk is om de nationale doelstellingen te bereiken. Daarom is het belangrijker dan ooit dat we de opgebouwde dynamiek voortzetten en uitbreiden en dat alle spelers hun rol ten volle spelen, zodat het Gewest collectief zijn doelstellingen haalt. Binnen de bevoegde besturen betekent dit dat iedereen verantwoordelijkheid moet nemen voor de doelstellingen van het LKEP, proactief moet proberen zichzelf in een positie te brengen om ze te halen en zijn behoeften daarvoor moet inschatten, ervoor moet zorgen dat de maatregelen worden gekaderd, geïmplementeerd en gemonitord, eventuele knelpunten moet melden en politici moet inschakelen als ze prioriteiten moeten stellen, verduidelijking of begeleiding nodig hebben. Op politiek vlak benadrukken we de noodzaak om van het LKEP een prioriteit te maken en rekening te houden met de boodschappen die hier naar voren zijn gebracht als risico's voor een goede uitvoering van het plan en roepen we op om alert te blijven voor de operationele noden van de besturen. Tot slot nodigen we het Comité van Klimaatdeskundigen, dat verantwoordelijk is voor de onafhankelijke beoordeling van de bijdrage van gewestelijke overheidsbeleidslijnen aan het behalen van klimaatdoelstellingen op de middellange en lange termijn, uit om dit verslag te gebruiken als instrument om eventuele tekortkomingen in de uitvoering te identificeren en als basis voor toekomstige aanbevelingen.

02 775 75 75 · ENVIRONNEMENT.BRUSSELS

Redactie: MOULLIARD Eleonor, DPT Planning Lucht, Klimaat, Energie

Leescomité: VEULEMANS Aline, SQUILBIN Marianne, VANDERPOORTEN Annick, STORME Sébastien

Verantw. uitg.: Leefmilieu Brussel

Havenlaan, 86C / 3000

1000 Brussel, België

info@environnement.brussels

